YARDIMCI

ARTIK PC'NİZE BİR YARDIMCI ALMAK ZORUNDASINIZ. ÇÜNKÜ PC'NİZ ÇOK YOĞUN ÇALIŞIYOR. ÇÜNKÜ PC'NİZDEKİ BİLGİLERE BAŞKA KULLANICILARIN DA ULAŞMASI GEREKİYOR ÇÜNKÜ, ARTIK PC'NİZDEN DAHA FAZLA VERİM ALMAK İSTİYORSUNUZ.

O HALDE PC'NİZE YARDIMCISINI ALIN HEM DE **PORTAŞ** GÜVENCESİNDE

KIMTRON TERMİNAL
PC'NİZİN YÜKÜNÜ PAYLAŞACAKTIR. TABİİ SİZİNKİNİ DE...

KIMTRON TERMİNAL
İŞ YOĞUNLUĞUNDA YARDIMCINIZ OLACAKTIR

Kimtron Yardımcınız PC'nize monte edilen "SLAVE" kart aracılığıyla, DOS altında bağlanacaktır.

1 MB Ana Belleğe ve 8088-2 (8MHz) mikroişlemciye sahip Slave Kart bir XT'den yaklaşık 1,5 katı kadar daha hızlıdır. Aslında bir bilgisayar özelliğine sahip olan Slave Kart, Çok Kullanıcılı sistemlerde ortaya çıkan, hız kaybını ve ana bellek paylaşımını ortadan kaldırır. Böylece daha yüksek performans sağlanabilir.
Yazıcı bağlanabilmesi, bir diğer ayrıcalığıdır.

portaş
DIŞ PAZARLAMA ORGANİZASYON VE TANITIM A.Ş.
Kimtron

30.07.1987 tarihine kadar özel fiyat ile.

PORTAŞ İSTANBUL Rumeli Cad. Villa İş Hanı A-Blok Kat: 3 80220 Nişantaşı
Telefon: (1) 130 15 07-7 Hat Telex: 26204 PRTS TR Telefax: 130 15 14 Modem No: 130 06 05

PORTAŞ ADANA Gazi Paşa Bulvarı, Yurdaer Apt. 37/7 Daire 21 Telefon: 46 540

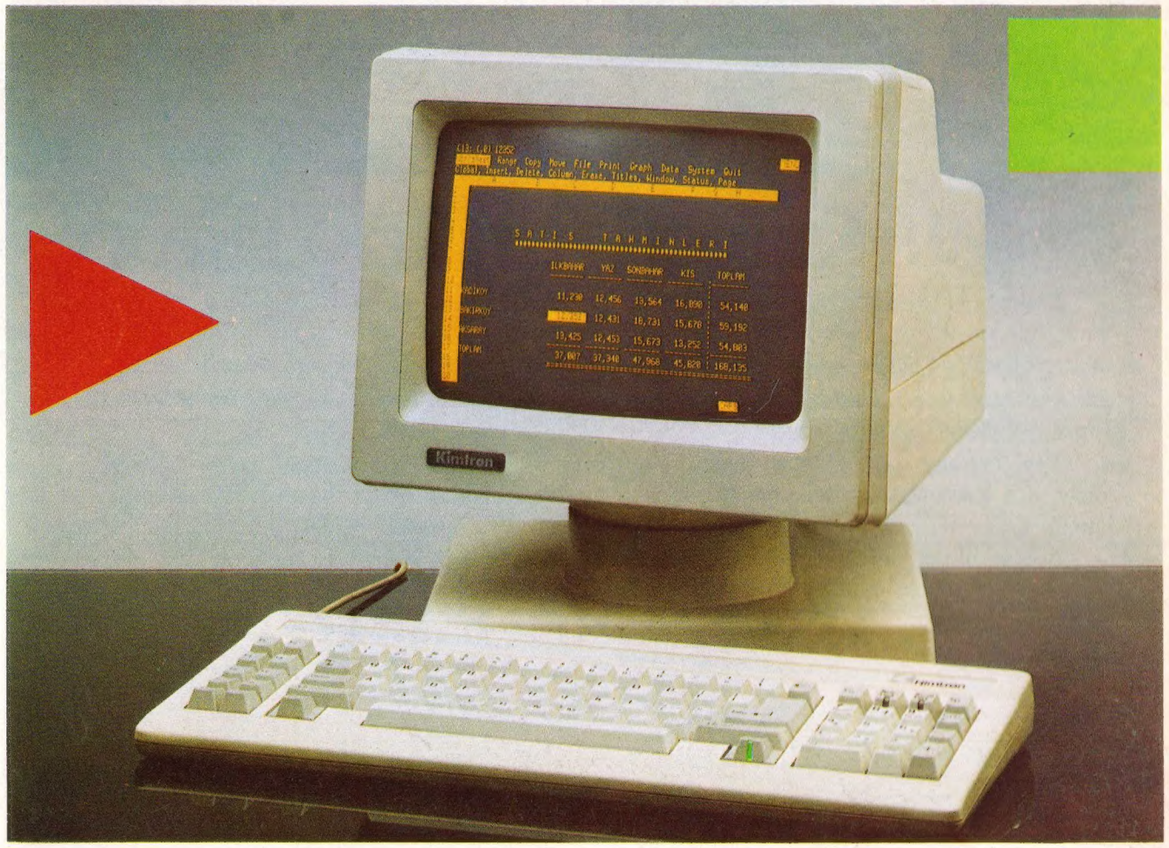

28 HAZİRAN 1987 YIL:5 SAYI:25 700 TL. (KDV dahil)

nokta

İNÖNÜ'NÜN LİSTESİNDE KİMLER VAR?

İlk kez açıklanan belgelerle

50. YILINDA DERSİM İSYANI

İsyanın lideri
SEYİT RIZA

KİŞİLİK ÇİZGİSİ

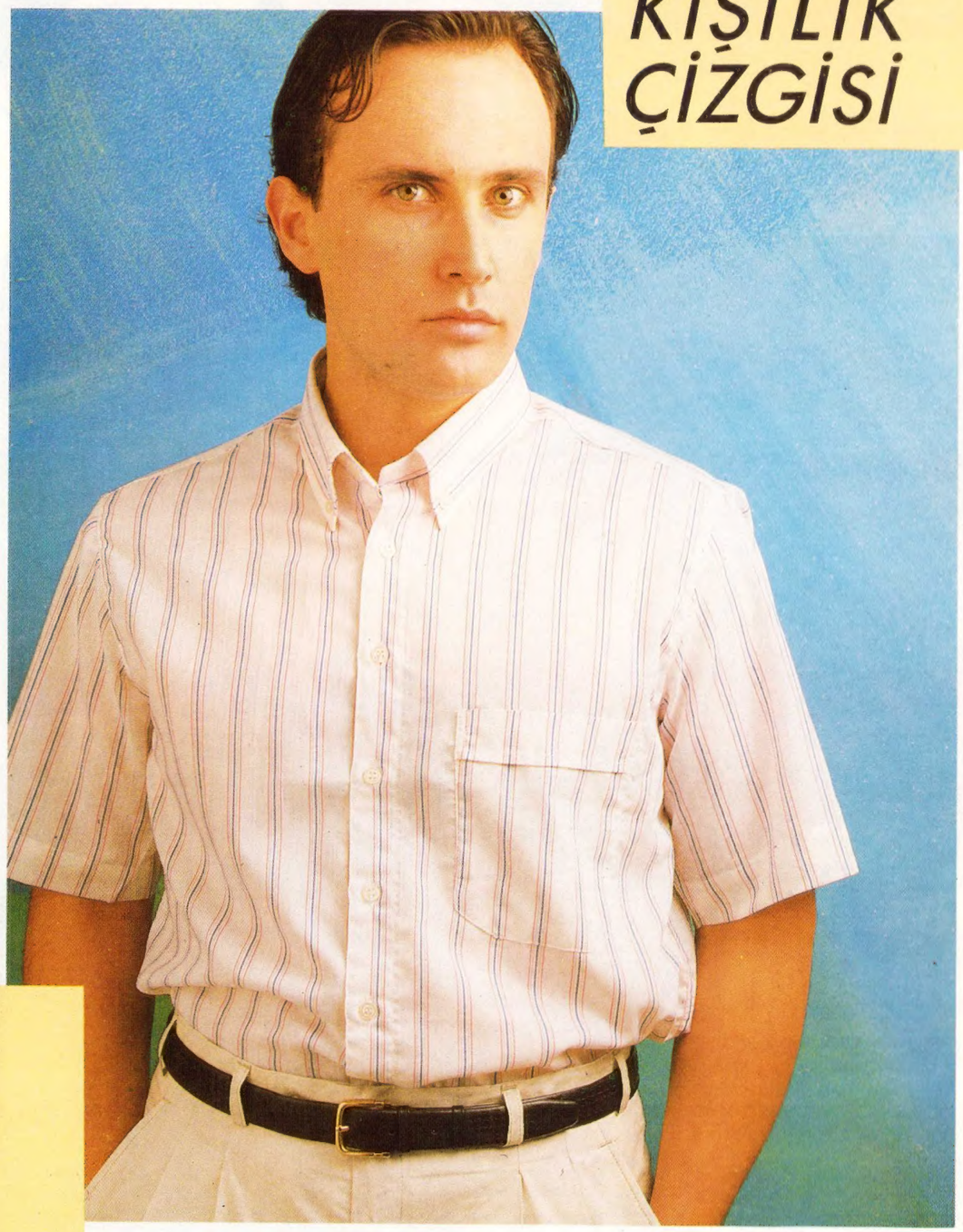

ANTALYA

BAKIRKÖY

DENİZLİ

ISPARTA

İZMİR

ÜSKÜDAR

mithat

ATT

İÇİNDEKİLER

KAPAK

50 yıl sonra Dersim isyanı 12

TÜRKİYE

İnönü'nün MKYK listesi 24

PİAR'ın sosyal demokrasi araştırması 28

Otellerde nikâh cüzdanı sorgusu 30

Ruhi Su yüzünden atılan öğretmen 32

DÜNYA

Kore'de durdurulamayan isyan 36

Eşcinseller günah keçisi mi? 38

İtalyan Parlamentosu'nda bir aşk kraliçesi 40

Almanya'da sosyal demokrasiye taze kan 41

EKONOMİ

Gülüm Süt kurtarılıyor 48

TOPLUM

Aşı mevsimine girerken büyüyen tartışmalar 54

Vazgeçemediğimiz kokularımız 60

KÜLTÜR/SANAT

Söyleşi: Ertürk Yöndem 62

"Başka Tanrıların Çocukları" sinemalarda 66

Türkiye'den bir aydın geçti: Cemil Meriç 68

Bir Osmanlı ihtilalcisi: İbrahim Temo 70

İZLENİMLER

Paris'ten geçerken 72

SPOR

İtalyan Rönesansı: Dünya Kupası 1990 76

DİĞER BÖLÜMLER

Nokta'dan 5

Ne Nerede 6

Türkiye Panorama 34

Dünya Panorama 44

Günlerin Getirdiği 50

Mektuplar 78

Bulmaca 79

Test 80

Kutu Kutu 82

Yarım yüzyıl sonra

Dersim 1937-1938 isyanı ve bastırılması, İngiliz Dışişlerinin karanlıkta kalmış arşivlerinden isyan lideri Seyit Rıza'nın mektubu, Trabzon Konsolosu'nun raporları, bir ültimatom, Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın belgeleri, olayın canlı tanıklarıyla ilk kez **Nokta**'nın kapak sayfalarında.

(Sayfa 12)

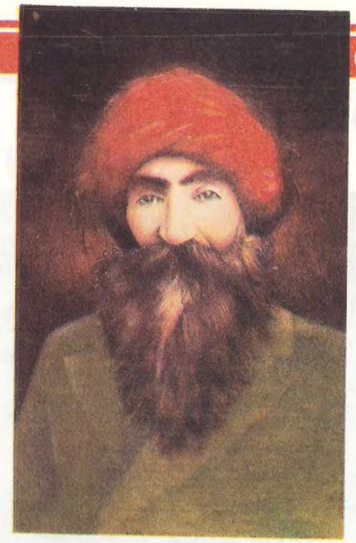

Kapak İllüstrasyonu: Mustafa EREN

Sosyal demokrasi araştırması

PİAR'ın sosyal demokrat partiler üzerine yaptığı son araştırma, seçmenlerinin iktidardan çok güçlü bir muhalefet beklediklerini ortaya koyuyor.

(Sayfa 28)

Namus bekçisi otelciler

Otelciler yasal hiçbir hakları olmaksızın nikâh cüzdanları olmayan çiftlere oda vermemekte direniyorlar. Neslihan Yargıcı-Mehmet Teoman çifti Foça'da başlarından geçen olayları anlatıyorlar.

(Sayfa 30)

Eşcinseller TRT'de

Türkiye'de eşcinselliğin, Kronik Bunalım programında işleniş tarzı yoğun eleştirilere neden oldu. Yapımcı Ertürk Yöndem "belgesel" hakkında soruları yanıtlıyor.

(Sayfa 62)

Pornonun kraliçesi Meclis'te

Son seçimlerde Radikal Parti milletvekili olarak parlamentoya giren Cicciolina hakkındaki en ilginç deme ç Toni Negri'den geldi.: "Seks organına bu kadar düşkün bir milletin bu oylarına da şaşırmamak lazım."

(Sayfa 40)

Bilgiden yararlanın...

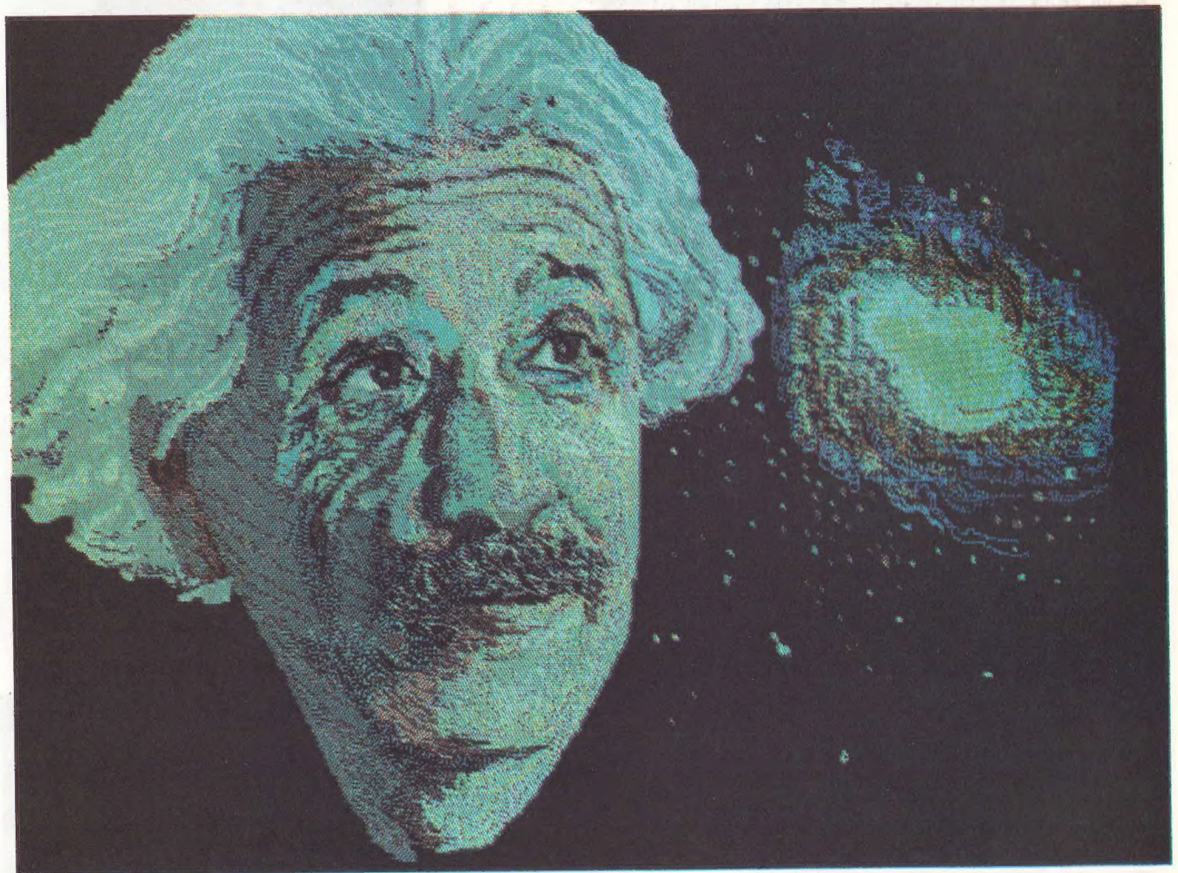

"Evren ve Albert Einstein" - Saul Bernstein'in *computer art* çalışması

Türk Ekonomi Bankası için
bilgi ve hizmet düzeyinin
dünyanın her yerinde
geçerli olması önemlidir.

Farklılığın başlıca kaynağı budur.

TEB evrensel ilkelerle çalışır:
yüzyılların birikimi bankacılık bilgileriyle.

Doğru ilkeleri
bilgi ve titizlikle uygulamak
Türk Ekonomi Bankası'nın politikasıdır.

21. Yüzyılda da öyle olacak.. Yarın.

TEB

TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.

Bilgiden yararlanın.

TEB Müşterilerine,
tüm bankacılık hizmetleri yanında,
Özel projeler bölümüyle; şirket reorganizasyonu, bilgisayar yazılımı, birleşmeler ve devralmalar - M&A -
Hazmen bölümüyle; TL ve döviz mevcutlarının kısa veya orta vadeli menkul kıymetlerle değerlendirilmesi konularında hizmet vermektedir.

Ruhi Su'yu sever misiniz?

Eğer seviyorsanız başınız gerçekten belada demektir. Bu hafta, Türkiye sayfalarımızda aynı başlıkla okuyacağınız bir haber ülkemizin traji-komik durumunu açıkça gözler önüne seriyor. Haberin özü kısaca şöyle: "61 yaşındaki Robert Lisesi edebiyat öğretmeni Rükzan Günaysu oratoryo konusunu işlerken, son sınıf öğrencilerine, Yunus Emre Oratoryosu ile Ruhi Su'nun Yunus Emre türküleri arasındaki farkı anlattığı için görevden alındı..."

Bu ülkede Ruhi Su'yu dinlemek, her yerde satılan plaklarını almak yasak değil. Peki, 34 yıllık bir edebiyat öğretmeninin, uluslararası bir sanatçımızı öğrencilerine anlatması neden suç oluyor?

Bu garip öykü, 1985 yılında yapılan bir ihbarla başlıyordu. "Muhbir vatandaşa"a göre Rükzan öğretmenin suçu büyüktü... Hemen soruşturma açıldı... Müfettiş raporları düzenlendi... Ve bu konuda ilk haber geçen yılın Kasım ayında Milliyet gazetesinde çıktı... "Soruşturma sürüyordu..." İstanbul Milli Eğitim Gençlik ve Spor Müdürü Şener Birsöz 29 Ağustos 1986 günü şu "ilginç" açıklamayı yapıyordu: "Maalesef yönetmelik elimizi kolumuzu bağlıyor. Örneğin, bir ticaret okulunda bir öğrenci Katma Değer Vergisi'ni öğretmenine sormuş. Öğretmen de yanıtlamış. Biz de müfredat programında Katma Değer Vergisi geçmediği için anlatamayacağını söyledik..."

Hiç de inandırıcı olmayan bu açıklamadan yaklaşık bir yıl sonra, Rükzan öğretmen, öfkeli bir velinin ihbarı sonucu görevden alınıyordu. Tek suçu öğrencilerine bir sanatçıdan söz etmesiydi. Ve "Katma değer örneğinin mucidi" Birsöz, bu kez Cumhuriyet gazetesine verdiği demeçte, "Göreve son verilme nedenlerinin en önemlisi derste Ruhi Su dinletmesi değil mi?" sorusuna şu yanıtı veriyordu: "Olabilir... Ben bakanlık müfettişlerinin neleri incelediğini, raporunda neler yazdığını açık olarak bilmiyorum..."

Bu konuda "bir şey bilmeyen" bir başka kişi de Rükzan öğretmenin görevden alınmasına karar veren müfettişlerin bağlı olduğu bakanın bizzat kendisiydi. Son günlerde eski Türkçe yazının okulların ders programına konulması tartışmasının odak noktası olan Milli Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, **Nokta**'ya "Olay hakkında hiçbir şey bilmiyorum..." diyordu...

Müfettiş raporunda bu konuda hiçbir gerekçe gösterilmemişti.Milli Eğitim Müdürü ve Bakanı hiçbir şey bilmiyordu... Bu denli ciddiyetsizlik dünyanın neresinde görülebilirdi acaba?..

Burada, Bakan Emiroğlu'nun bir açıklama yapması gerektiğine inanıyoruz... 34 yıllık eğitici Rükzan Günaysu ve sanat elçimiz Ruhi Su, bu konuda hangi suçla mahkûm olmuşlardır?

Sayın Emiroğlu bu soruya yanıt verir, ya da vermez... Ama Ruhi Su ölümünden yıllar önce yazdığı şu satırlarla verilebilecek en güzel yanıtı vermiş zaten:

"Sanatın her dalında olduğu gibi müzik de toplumun düzenine ve hayat şartlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sebeple gerçek bir aydın, bugünkü Türk müziğinin Türk halkını ifadeye yetmediğini söylerken, bugünkü düzenin ve hayat şartlarının Türk halkını ifadeye yetmediğini söylemiş olur. Hiç değilse 'bir halkın müziği ana kanunları ile ile birlikte değişir' diyen Yunan filozofları kadar ciddi olabilmeliyiz bu konularda..."

Arda Uskan

nokta

SAHİBİ
Gelişim Yayınları A.Ş. ve Süreli yayınlar A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı
Ercan Arıklı

YAYIN KURULU BAŞKANI Dr. Adil Özkol
YAYIN KURULU Ayşim Alpman, Ayşenur Arslan, Duygu Asena, İpek Çalışlar, Aycan Giritlioğlu, Gülay Göktürk, Deniz İnsel, Güldal Kızıldemir, Dr. Salih Memecan, Mustafa Özyürek, Hıncal Uluç, Arda Uskan, Hilmi Yavuz
SORUMLU YAYIN YÖNETMENİ Arda Uskan
ANKARA TEMSİLCİSİ Aycan Giritlioğlu
YAYIN YÖNETMEN YARDIMCILARI İpek Çalışlar, Gülay Göktürk
GÖRSEL YÖNETMEN Salih Memecan
İSTİHBARAT ŞEFLERİ Korhan Atay (İstanbul), Nurcan Akad (Ankara)
HABER ARAŞTIRMA BÖLÜMÜ Güldal Kızıldemir, Nadire Mater
ÖZEL HABER BİRİMİ Dürin Ababay (Şef), Neyyire Özkan, Hakan Akçaoğlu.
DIŞ HABERLER Ayşim Alpman, Aydın Demirer, Viki İzrail
EKONOMİ Şaziye Karlıklı, Gülçin Tahiroğlu
KÜLTÜR SANAT Sungu Çapan

YAYIN DANIŞMANI Engin Ardıç
ARAŞTIRMA Ergun Hiçyılmaz
TEKNİK SEKRETER Tahsin Armağan
BÜROLAR İstanbul: Haşmet Babaoğlu, Ali Boratav, Ayşe Baştürk, Ruşen Çakır, Ceylan Göllücü, Alper Görmüş, Sinan Hıncal, Eren Külahlı, Leyla Olca, Mahmut Övür, Serhat Öztürk, Seral Özzeybek, Hümeyra Özalp,Can San, Itır Şahingiray, Emin Tanrıyar, Nihan Taştekin, Mehmet Yalçın
Ankara: Hıdır Göktaş, Erdal Kılıçoğlu, Cengiz Kuşçuoğlu, Haluk Müftüoğulları, Sevkuthan Nevsuhan, Hüseyin Şentürk, Nuray Şirin, Nezih Tavlaş
İzmir: Ahmet Kökçü
Yurtdışı: ALMANYA: Yağmur Atsız, İNGİLTERE: Merih Çolakoğlu, İSVEÇ: Abdullah Görgün, YUNANİSTAN: Mihail Vasiliadis, KIBRIS: Serdar Saydam
GÖRSEL BÖLÜM Nihan Bilkay (Görsel Yön. Yrd.), Emre Ulaş (Grafik/İllüstrasyon), Ali Aydın (Prodüksiyon)

FOTOĞRAF Adem Altan, Deniz Doğan, Erzade Ertem, Erik Molberg Hansen, Batuhan Kıran, Ümit Kırdil, Süleyman Tel, Mehmet Tel
TEKNİK ŞEFLER Nermi Erdur (Fotoğraf), Necati Güngör (Düzelti), Yurdakul Işıtman (Renk Ayrımı) Serpil Köse (Dizgi), Fazıl Mecit (Pikaj-Montaj), Yalçın Salur (Kamera)
KATKIDA BULUNANLAR Pertev Atasay, Hakkı Deveci, Hande Ergenç, Ayça Gülsoy, Ayşen Gür, Hızır Tüzel, Ali Rıza Kuranel, Levent Boyacıoğlu, Gül Büyükbeşe , Can Karakaş , Ayşe Sazak ,UBA
ADRES Gelişim Yayınları, Levent - İstanbul Tel: 169 66 80 (20 Hat) TELEX: 26510
REKLAM İÇİN TELEFON 169 66 80
ANKARA BÜROSU Atatürk Bulvarı, 85/12, Kızılay - Ankara Tel: 33 07 40 (3 Hat) TELEX: 42008
İZMİR BÜROSU İzmiroğlu İşhanı Kat: 4 No: 404 Konak - İzmir Tel: 25 85 79
BASILDIĞI YER GE-PA Basım Sanayii ve Ticaret A.Ş.
DAĞITIM Hürriyet Holding A.Ş.

GELİŞİM

BAŞKAN YARDIMCISI / Finansman Ümit Umar, **BAŞKAN YARDIMCISI / İdare-Reklam** Deniz İnsel, **HALKLA İLİŞKİLER VE ARAŞTIRMA MÜDÜRÜ** Fatoş Erbil, **SATIŞ MÜDÜRÜ** Yıldırım Ünverdi, **TEKNİK MÜDÜR** Güman Birincioğlu, **DIŞ İLİŞKİLER MÜDÜRÜ** Ayşe Karabece

KİTAP

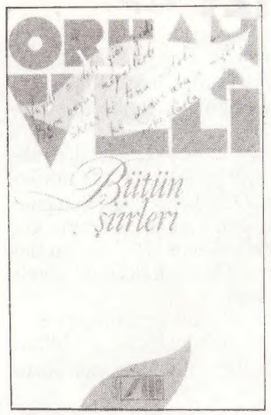

ORHAN VELİ-BÜTÜN ŞİİRLERİ, şiir, Orhan Veli, Adam Yayıncılık, İstanbul 1987, 220 sayfa.

Şiirimizin eskimeyen adı Orhan Veli'nin "Bütün Şiirleri"ni yirmi üçüncü basımla yeniden sunuyor Adam Yayıncılık. Bu "yeniden" sözcüğü, rasgele bir kullanımı yansıtmıyor elbet: Kitabı basıma hazırlayan Memet Fuat'ın, "önsöz" yerine geçen açıklamasında da vurguladığı gibi, Orhan Veli'nin tüm şiirleri tek tek elden geçirilmiş; bugüne kadarki basımlarda süregelen dizgi yanlışları ve dolayısı ile "fahiş" anlam sapmaları saptanıp ortadan kaldırılmış. Elimizdeki yirmi üçüncü basım, Orhan Veli'nin yazdığı özgün şiirlere tıpatıp uyma savında bir yapıt. Memet Fuat, söz konusu düzeltme ve denetleme çabasında, Orhan Veli'nin Osmanlıca el yazılarıyla, kardeşi Füruzan Yolyapan ve yakın arkadaşı Nahit Hanım'dan yararlandığını belirtiyor. Geniş boyutlu, titiz, güvenilir bir kaynağa ulaştırıyor bizi "Bütün Şiirleri." Önceki basımların yanlışlarından arınmış bu "yeni" şiirler, Orhan Veli tutkunları kadar, şiir sanatıyla uğraşan herkesin edinmesi gereken düzeyde bir yapıt.

İNSAN SICAĞI, Dr. Erdal Atabek, Çağdaş Yayınları, İstanbul, Mayıs 1987, 125 sayfa.

Korku, utanç, aşağılanma, yalnızlık eşittir hapishane. Hapishane, insanın insana yaptığı en büyük kötülük. "Ben hapishane imgesiyle iç içe duran korkuyu, utancı, aşağılanmayı, yalnızlığı hapishanede yendim." Böyle diyor Erdal Atabek **İnsan Sıcağı**'nda. Atatürk devrimine yürekten bağlı, yurtsever, barışçı bir aydın Atabek. Paralı pullu bir hekim olmaya özeneceğine, ülkemizi çağdaş kılma yolunda uğraş vermeyi yeğlediğinden ötürü, pek çok aydının başına gelen çileden o da nasibini almış ve yaşamının bir dönemini içerde geçirmiş. Fikirleri doğrultusunda mücadele eden pek çok benzeri gibi, onca tepkiye karşın yıllarca tutuklu kalan Atabek hapishane izlenim, gözlem ve anılarını yazıya dökmüş. Bu tutukluluk dönemini değerlendiren, "sıcak bir yürekten yansımış", deneme gibi yazıları bir araya getiren **İnsan Sıcağı**, ısıtırken aynı zamanda bazı konular üstüne düşündürebilen, geleceğe ibret olarak kalabilecek nitelikte bir kitap.

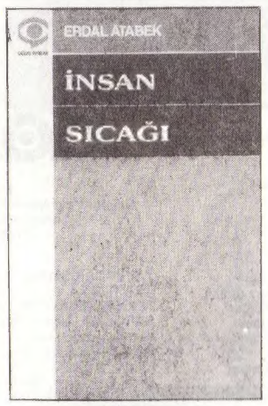

24 OCAK YARGILANIYOR, Faik Y. Başbuğ, Tekin Yayınevi, İstanbul, Nisan 1987, 505 sayfa.

Son on yıllık toplumsal yaşantımızı derinden etkileyen 24 Ocak ekonomik kararlarının ışığında, ülke sorunlarının günbegün izdüşümünü yansıtıyor bu kitap. Bir denemeci tavrıyla ekonomik, siyasal, sosyal her türlü gündelik olayları adım adım izleyen Faik Y. Başbuğ, geniş boyutlu bir eleştiriye varıyor. Bir inceleme, araştırma derinliğine rastlamak mümkün olmasa da, gazete sayfalarına yansıyan gündelik olayların ardındaki ekonomi politikasının, siyasal etkinliğin parmak izlerini ortaya çıkarmak amacını görüyoruz yazarın. Yalnızca bölüm başlıkları bile, son birkaç yılın toplumsal çalkantılarını yakalamaya yetiyor nesnel gözler için...

Gerçekçi olun, imkânsızı isteyin

'68 FRANSA, derleme, Alain Delale ve Gilles Ragache'dan çeviren Aydın Demirer, Metis Yayınları, İstanbul, Haziran 1987, 164 sayfa.

Görünürde her şey mükemmele yakındı. Fransa, tarihinin en büyük kalkınma dönemine girmiş, refah toplumu olma yolunda emin adımlarla yürüyordu. Ufukta iktidarı değiştirebilecek nitelikte hiçbir güç görünmüyordu. İşte 68 Mayısı böyle bir ortamda patladı. Öğrenci, işçi ve değişik kesimlerden milyonlarca kişi, bir hafta içinde ayaklandı, kendi kurumlarını oluşturdu ve bir ay boyunca bütün düzeni kökünden sarstı. Sosyalistler ve komünistler sürecin tamamen dışında kalmışlardı. **'68 Fransa**'nın amacı olayların sadece kronolojik bir sıralamasını vermek değil, bu başkaldırıyı merkez alarak olayların kendiliğindenciliğini vurgulamak, Komünist Parti ve ülkenin en büyük devrimci sendikasının düzenle ne ölçüde bütünleştiğini gözler önüne sermek, kendiliğindenciliğin kurumlarını ve ahlakını anlatabilmek. Son sıralarda çoğalan "nostaljik '68" kitapları arasında bu yanıyla öne çıkan, yararlı ve gerekli bir derleme bu kitap. Metis Yayınları'nın Yaşadığımız Dünya dizisinin bu sekizinci kitabı, ayrıca fotoğraf, afiş ve grafiklerle zenginleştirilmiş.

En çok satan kitaplar

1. **Önce İnsanım Sonra Gazeteci,** Emin Çölaşan, Tekin Yayınevi (3)
2. **Müebbet Türküsü,** şiir, Nevzat Çelik, Alan Yayıncılık (1)
3. **Kadının Adı Yok,** deneme, Duygu Asena, Afa Yayınları (2)
4. **Koku,** roman, Patrick Süskind, Can Yayınları (5)
5. **Gülün Adı,** roman, Umberto Eco, Can Yayınları (6)
6. **Rabıta,** araştırma, Uğur Mumcu, Tekin Yayınevi (4)
7. **Biz Devrimi Çok Sevmiştik,** Dany Cohn-Bendit, Afa Yayınları (7)
8. **Hepinizi Öpüyorum,** Daniel Cohn-Bendit, Metis Yayınları (12)
9. **İnsan Sıcağı,** anlatı, Dr. Erdal Atabek, Çağdaş Yayınları (9)
10. **Geri Döneceğiz,** röportaj, İngela Bendt-James Downing, Kıyı Yayınları (-)
11. **Tarihi Yaşarken Yakalamak,** Hasan Cemal, Bilgi Yayınevi (15)
12. **Yalanroman,** Emile Ajar, Can Yayınları (14)
13. **'68 Fransa,** derleme, Alain Delale-Gilles Ragache, Metis Yayınları (-)
14. **İttihat ve Terakki Anıları,** İbrahim Temo, Arba Yayınları (-)
15. **Orhan Veli-Bütün Şiirleri,** şiir, Adam Yayınları (-)

Bu listenin hazırlanma sırasında bilgilerine başvurduğumuz kitabevleri: İstanbul'da **Akademi, Acar, Deniz, Gençlik, Nezih,** Ankara'da **Bilgi, Dost, İlhan-İlhan, Dönüşüm** ve **İmge,** İzmir'de **Dost, İleri** ve **Yavuz,** Antalya'da **Akdeniz.** (Parantez içindeki sayılar, kitabın bir hafta öncesi sıralamadaki yerini belirtmektedir.)

sağlam alternatif

Türk bankacılık sektöründe
şimdi sağlam bir alternatif var:

30.7 milyardan 75 milyar liraya yükseltilmekte olan sermayesi,
gücünü Devletten alan sağlam ortak yapısı,
çeyrek yüzyılı aşan güvenilir tecrübesi,
çağdaş ve dinamik bankacılık anlayışına sahip
yeni yönetimi ve yurt sathına yayılmış
121 şubesiyle
Töbank bugün, Türk bankacılığındaki
asıl yerini almaktadır.

Töbank şimdi,
sürekli yüksek gelir bekleyen tasarruf sahipleri için
sağlam alternatiftir.

Töbank şimdi,
iç ve dış ticaretini ehil ellerde sürdürmek ve
daha çok kazanmak isteyen işadamları için
sağlam alternatiftir.

Töbank şimdi,
çağın gelişen koşullarına
uygun, süratli ve dinamik
bankacılık hizmeti bekleyen
herkes için
sağlam alternatiftir.

Töbank sağlam bankadır,
sağlam alternatiftir.

TÖBANK
TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

P.A.R

SİNEMA

BAŞKA TANRININ ÇOCUKLARI (Children of a Lesser God). Bu hafta yoğunlaşan İstanbul Festivali'nin trafiği içinde koşuşturanlara "mütevazı" bir "Sinema Günleri" kapısı açacak nitelikte, oldukça dokunaklı ve yepyeni bir Amerikan yapımı sinemalarımızda. Kadın yönetmen Randa Haines'in yönettiği bu film, gerçek yaşamda da büyük bir aşk yaşayan William Hurt-Marlee Matlin ikilisinin mutlu sona bağlanan ilişkilerini görüntüleyen, modern bir Hollywood masalı. Bu ilk filmiyle Oscar ödülü kazanan güzel ve yetenekli Marlee Matlin'i tüm dünyada üne kavuşturan **Başka Tanrının Çocukları,** bitmek bilmeyen sinema mevsiminin son sürprizi. (İzleyenleri memnun edecek bu film için ayrıca 66. sayfaya bakınız.)

TÜRK SİNEMASINDAN 7 YÖNETMEN toplu gösterisinin bu son hafta programında İstanbul Ortaköy Sanat Merkezi'nde Ali Özgentürk'ün Bekçi (paz.), Zeki Ökten'in Faize Hücum (p.tesi.), Pehlivan (salı.), Davacı (perş.) ve sinema yazarlarının mevsimin en iyi filmi seçtikleri Ses (çarş.), Başar Sabuncu'nun Çıplak Vatandaş (cuma), Kupa Kızı (c.tesi.) ve yine sinema yazarlarının mevsimin en iyi ikinci filmi seçtikleri Asılacak Kadın (paz.) gösteriliyor. Ankara Kızılırmak Sineması'ndaysa Metin Erksan'ın Kadın Hamlet, Sevmek Zamanı, Dokuz Dağın Efesi ve Susuz Yaz (paz.), Atıf Yılmaz'ın Mine, Bir Yudum Sevgi, Dağınık Yatak, Dul Bir Kadın, Adı Vasfiye, Ah Belinda ve Asiye Nasıl Kurtulur? adlı filmleri hafta boyunca sunuluyor.

BİR ODA HİZMETÇİSİNİN GÜNLÜĞÜ. İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nde çarşamba 18.30, perşembe 16.30'da, Jeanne Moreau'yla Michel Piccoli'nin oynadığı Luis Bunuel'in 1963 yapımı **"Le Journal d'une Femme de Chambre"**ı gösteriliyor. Salı 16.30'daysa yine Fransız sinemasının klasiklerinden olan ve sinemaseverlerin ilgisini çekebilecek bir film var: **La Belle Equipe**-Güzel Ekip. Julien Duvivier'nin yönettiği 1936 yapımı **La Belle Equipe**'in oyuncuları Jean Gabin'le Charles Vanel.

"Children of a Lesser God-Başka Tanrının Çocukları", sinemaseverlere Özen Film'in yeni bir armağanı

FESTİVAL

KRAKOV FİLARMONİ ORKESTRA VE KOROSU. 15. İstanbul Festivali'nin bu haftaki programında yer alan Krakov Filarmoni, Spor ve Sergi'de salı günü çağdaş Polonyalı besteci Krzysztof Penderecki'nin "Leh Requiem'i"ni seslendirecek. Çarşamba günüyse Polonya'nın Chopin'den sonra yetişen en büyük bestecisi Karol Szymanowski'nin yapıtları icra ediliyor. Mevlana'nın mistik bir şiirinden esinlenen Szymanowski'nin keman konçertosunu keman virtüözü Kaja Danczowska yorumluyor. İkinci gün Krakov Filarmoni'yi, İstanbul'a gelemeyen şef Tadeusz Strugala'nın yerine Antoni Wit yönetecek.

Kaja Danczowska, Krakov Filarmoni eşliğinde Szymanowski'nin eserlerini yorumlayacak

MUSICA ANTIQUA KÖLN. On yıldan beri barok oda müziğini o devrin çalgılarıyla yorumlayan bu Alman topluluğu da festivalin bu haftaki "yıldız" gruplarından. Özellikle meraklısı için sonsuz tatlar sunacak olan **Musica Antiqua Köln,** cuma günü Aya İrini'de barok müzikseverlerin kaçırmayacağı bir oda müziği şöleni veriyor.

KASET

YÜRÜYORUM DİKENLERİN ÜSTÜNDE adını taşıyan elimizdeki kasette, Selda'nın eski çalışmalarıyla bir bütünlüğe ulaşmak istediği "deyiş ve semahları", uzun bir sessizlik döneminden sonra yeniden dinleyici karşısında. Halk müziği ve edebiyatına olan ilgisini, kalıplarını zorlamadığı bir çağdaşlıkla, koyu bir otantikliğe de düşmeden sunuyor Selda. Kaset, günümüz ozanlarının ve geçmişten seslenen Pir Sultan Abdal, Erzurumlu Emrah, Kul Veli, Çorumlu Sıtkı'nın bestelerinden oluşuyor.

15. ULUSLARARASI İSTANBUL FESTİVALİ PROGRAMI

	ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ B.Salon	AYA İRİNİ	AÇIKHAVA TİYATROSU	RUMELİ HİSARI	SPOR SERGİ	TAKSİM SAHNESİ	YILDIZ SARAYI
21 Haziran **Pazar**	M.Maisky/P. Gililov 18.30			Ank. Devl. Tiy. 21.30		Dostlar Tiyatrosu 21.30	
22 Haziran **Pazartesi**	L. Timofeyeva 18.30					Dostlar Tiyatrosu 21.30	
23 Haziran **Salı**	Thé.des Arts C. Pointoise 18.30				Krakov Fil. Ork. ve Korosu 21.30		
24 Haziran **Çarşamba**	Thé des Arts C. Pointoise 18.30				Krakov Fil. Ork. ve Korosu 21.30		
25 Haziran **Perşembe**	Tasavvuf Müziği/ A. Özhan 21.30	S. Stadler 18.30	Nederland Dans Tiyatrosu 21.30			Kent Oyuncuları 21.30	
26 Haziran **Cuma**	Tasavvuf Müziği / A. Özhan 18.30	Musica Ant. Köln 18.30	Nederland Dans Tiyatrosu 21.30			Kent Oyuncuları 21.30	
27 Haziran **Cumartesi**	W. Breuker Koli. 21.30					Kent Oyuncuları 21.30	S. Berk 18.30

21 HAZİRAN Pazar

TV1
- 10.01 Voltron
- 10.25 Pazar Sineması ➡ "Gamzeli Kız"
- 12.00 Pazar Konseri
- 13.00 Esrarlı Savaşçı-2
- 13.45 Haberler
- 14.00 Stüdyo Pazar
- 17.15 Televizyonda Sinema ➡ "Oh Ne Güzel Bir Savaş"

- 19.30 Kartal "Belgesel"
- 20.00 Müzik
- 20.15 İyi Uykular
- 20.30 Haberler
- 21.15 Sultan Dağı-1
- 22.10 Dünya Meseleleri - Son
- 22.55 Spor
- 00.10 Haberler

TV2
- 19.46 Ticky - Tocky
- 20.15 Profesyoneller
- 21.00 Spor
- 21.30 Haberler
- 22.05 Gece Stüdyosu

22 Pazartesi

TV1
- 08.01 Günaydın Türkiye
- 10.00 Eğitim Önlisans Programı
- 11.30 Kapanış
- 18.00 Açılış
- 18.01 Eğitim Önlisans Programı
- 19.00 Haberler
- 19.15 He-Man
- 19.45 Sağlık
- 20.10 İyi Uykular
- 20.30 Haberler
- 21.15 Bıçak Sırtı-2
- 22.10 Eyvan
- 23.00 Büyükbaba Efsanesi
- 23.50 Haberler

TV2
- 19.46 Bizim Sazımız Bizim Sözümüz
- 20.15 Pazartesi Oyunları "Şık"

- 21.00 Yerli Belgesel "Sultanahmet Meydanı"
- 21.30 Haberler
- 22.05 Pompei'nin Son Günleri-4
- 22.50 Müzik Yelpazesi

23 Salı

TV1
- 08.01 Günaydın Türkiye
- 10.00 Eğitim Önlisans Programı
- 11.30 Kapanış
- 18.00 Açılış
- 18.01 Eğitim Önlisans Programı
- 19.00 Haberler
- 19.15 Zorro ve Oğlu - Son
- 19.45 Büyük İpek Yolu - Son
- 20.10 İyi Uykular
- 20.30 Haberler
- 21.15 Kamuoyu
- 22.10 Dikkat
- 22.15 Televizyonda Sinema ➡ "Herkes İçin Adalet"
- 00.10 Haberler

TV2
- 19.46 Besteciler - Yorumcular
- 20.15 Haftanın Dizisi "Yılların Ötesinden" ➡
- 21.00 Gençler Yarışıyor
- 21.30 Haberler
- 22.05 2. Kanal, 2 Gece

24 Çarşamba

TV1
- 08.01 Günaydın Türkiye
- 10.00 Kapanış
- 18.59 Açılış
- 19.00 Haberler
- 19.15 Ayıcıklar
- 19.45 Mavi Derinliğin Sırları
- 20.10 İyi Uykular
- 20.30 Haberler
- 21.15 Bıçak Sırtı-3
- 22.10 Klasik Sanatlarımız
- 22.45 Bir Solist
- 23.00 Sherlock Holmes
- 23.50 Haberler

TV2
- 19.46 Dünden Bugüne Musikimiz
- 20.15 Perihan Abla
- 21.00 Cosmos
- 21.30 Haberler
- 22.05 Televizyonda Sinema ➡ "Medüza"

25 Perşembe

TV1
- 08.01 Günaydın Türkiye
- 10.00 Eğitim Önlisans Programı
- 11.30 Kapanış
- 18.00 Açılış
- 18.01 Eğitim Önlisans Programı
- 19.00 Haberler
- 19.15 Antilop'un Dönüşü
- 19.45 İnanç Dünyası
- 20.10 İyi Uykular
- 20.30 Haberler
- 21.15 Perihan Abla
- 22.10 Dikkat
- 22.20 Sinema Tarihinden ➡ "Çıplak Orman"
- 00.30 Haberler

TV2
- 19.46 Gençler İçin Müzik
- 20.15 Haftanın Dizisi-2
- 21.00 Ekonomide Ne Nedir?
- 21.30 Haberler
- 22.00 Gündem
- 22.50 Belgesel - Hindistan'da Türk İzleri

26 cuma

TV1
- 08.01 Dil Öğrenelim
- 10.00 Kapanış
- 18.59 Açılış
- 19.00 Haberler
- 19.15 Polyanna
- 19.45 Henderson Kardeşler-2
- 20.30 Haberler
- 21.15 Bıçak Sırtı - Son
- 22.10 Konser
- 23.00 Parkın Prensi
- 23.50 Haberler

TV2
- 19.46 Pepero
- 20.15 Richie ve Ralf
- 21.00 İslam ve Toplum
- 21.30 Haberler
- 22.05 Televizyonda Sinema ➡ "Güzel ve Hayvan"

27 cumartesi

TV1
- 10.01 Cumartesiden Cumartesiye
- 13.00 Cumartesi Onüç "1"
- 14.00 Haberler
- 14.05 Cumartesi Onüç "2"
- 15.30 Şahin "Son"

- 16.15 Nuh'un Gemisi
- 16.45 Gençlik
- 18.25 Televizyonda Sinema ➡ "Yarışma"
- 20.00 Altın Kızlar-6
- 20.30 Haberler
- 21.15 Kuruntu Ailesi-Son
- 22.05 2'nci Uluslararası Çeşme Şarkı Yarışması - Nakleri
- 00.05 Haberler

TV2
- 19.46 Spor
- 20.10 Sevimli Yaramaz
- 20.25 Haftanın Dizisi-3
- 21.00 Yarış Başlıyor
- 21.30 Haberler
- 22.05 Konser - "Beethoven Op. 35"

TELEVİZYON

1930'ların ünlü çocuk yıldızı Shirley Temple

TV1 GAMZELİ KIZ (Dimples). Birkaç hafta önce "Küçük Kaçak"ını izlediğimiz 30'lu yılların en sevimli çocuk yıldızı Shirley Temple'ın, parlak döneminin ürünlerinden biri ekranda. Yarım asırlık bu filmde, geçen yüzyılın iç savaş öncesi Amerika'sında, New York'ta geçen "pespembe bir masal" anlatılıyor. Yoksulluktan ve sokaktan gelen öksüz bir kızla, dedesinin kendilerini yüksek sosyeteye kabul ettirmelerinin anlatıldığı bu film, çocuklarla birlikte, annelere babalara da rahatlıkla öğütlenebilir. Zengin ev sahibesinin kürkleriyle birlikte "kalbini" de çalan sevimli Shirley'nin filmdeki "Gamzeli" anlamına gelen lakabı "Dimples" TRT basın bülteninde çevrilmeyip olduğu gibi bırakılınca filme "Gamzeli Kız" diye Türkçe adını takmak gerekti. En iyi Shirley Temple filmlerinden biri olduğunda bütün kaynakların ve eleştirmenlerin birleştiği bu sevimli ve bol şarkılı film, onca eskiliğine karşın **izleyiciyi hoşnut bırakabilir.** 1936 ABD yapımı, 82 dakika.

21 Haziran Pazar

TV1 OH NE GÜZEL BİR SAVAŞ (Oh What A Lovely War). TRT basın bülteninde yine adının Türkçeleştirilmediği bu "bol yıl-

Antimilitarist "Oh Ne Güzel Bir Savaş"ta bir çok ünlü yıldız rol alıyor

dızlı müzikal" film, müzikli bir Birinci Dünya Savaşı fantezisi. Gerilim romanları yazarı Len Deighton'ın senaryosundan çekilen filmi, sonradan "Gandhi"yle üne kavuşacak olan Richard Attenborough yönetmiş. Joan Littlewood'un sahnede başarı kazanmış bir oyunundan perdeye uyarlanmış film, 60'lı yılların "alışılmış savaş aleyhtarlığını" çeşitli gözalıcı gösteriler, müzikler ve esprilerle yansıtıyor. Birinci Dünya Savaşı'nı fon olarak alan filmde İngiliz sinemasının tüm ünlü oyuncuları da irili ufaklı rollerde boy gösteriyor. Laurence Olivier ile John Gielgud'dan, Jack Hawkins ile Ralph Richardson'a, John Mills ile Kenneth More'dan Maggie Smith ile Susannah York'a, baba-kız Redgrave'lerden (Michael-Vanessa) Dirk Bogarde'a kadar bir yığın ünlüyü bir araya toplayan "Sir" Richard Attenborough'un, daha önce ülkemizde gösterilmemiş bu filmi sinemaseverlerin ilgisini çekebilir. **Oh What A Lovely War haftanın ilginç filmlerinden.** 1968 İngiliz yapımı, 105 dakika.

21 Haziran Pazar

TV2 YILLARIN ÖTESİNDEN (Coming Through). Bu haftanın dizisinde çağımızın en önemli yazarlarından İngiliz D.H. Lawrence'in çocukluğundan başlayarak yaşamı anlatılıyor. D.H. Lawrence'ın 100. doğum yıldönümünde, açık üniversitede okuyan evli ve çocuklu Kate ile, yazar hakkında tez hazırlayan David'in tanışmalarıyla bağlantı kurularak 20. yüzyıla damgasını vurmuş bu büyük yazarın yaşamını izleyeceğimiz diziyi Peter Barber Fleming yönetmiş. İngiliz yapımı bu ilginç dizinin oyuncularıysa Kenneth Branash, Helen Mirren, Alison Steadman, Philip Martin Brown ve Felicity Montagu.

23, 25, 27 Haziran Salı, Perşembe, Cumartesi

TV2 MEDÜZA (The Medusa Touch). Bir dizi felakete kendisinin sebep olduğuna inanan bir yazarın öyküsünü aktaran bu filmin yönetmeni Jack Gold. Tiyatro sahnelerinde en iyi Shakespeare yorumcusu olarak ünlendikten sonra, beyazperdeye transfer olup Elizabeth Taylor'la geçen fırtınalı aşk hayatı ve evlilikleriyle tüm dünya magazin basınında yer alan ve iki yıl önce ölen Richard Burton'ın başrolünü üstlendiği **The Medusa Touch,** Peter Van Greenway'in romanından sinemaya aktarılmış. Filmin başında yazarın cesedini bulan polis onun henüz ölmediğini fark edince hastaneye kaldırıyor. Olaya el koyan komiser yazarın hatıra defterinde bulduğu ruh doktoruyla konuşunca ve araştırmasını derinleştirince birtakım esrarengiz olaylarla karşılaşacaktır. Bu arada yazar da hastanede yaşamak için büyük direnç göstermektedir... Richard Burton'dan başka Lee Remick, Lino Ventura, Harry Andrews, Alan Badel, Jeremy Brett ve Michael Hordern gibi usta oyuncuları da barındıran bu film, oldukça aydın

Norman Jewison'un bu filminde adalet mekanizmasını eleştiren avukat rolünde "Baba"dan tanıdığımız Al Pacino var

Al Pacino adalet dağıtıyor

TV1 HERKES İÇİN ADALET (And Justice For All). Hollywood'un zaman zaman toplumsal eleştiri yönü ağır basan filmlere imza atan önemli yönetmenlerinden Norman Jewison'un, bu türde oldukça başarılı bir yapıtı ekrana geliyor. **Gecenin Sıcağında, Thomas Crown Olayı, Jesus Christ Super Star** gibi iz bırakan filmlerle ünlenen Jewison, bu kez hırslı ve idealist bir genç avukat kahramandan hareket ederek adalet mekanizmasını amansızca sorguya çekmiş. Genç avukatın karşısında yıllanmış, önyargılı, "Nuh deyip peygamber demeyen" bir yargıç vardır. TV'de haftanın filmi sayabileceğimiz **Herkes İçin Adalet**'in başarısı, içeriğinden olduğu kadar oyuncularının üstün performansı ve Jewison'un övgüyle karşılanan yönetme becerisinden kaynaklanıyor. Özellikle belki de sinema yaşamının en mükemmel performansını gösteren Al Pacino. Pacino bu rolüyle Oscar'a aday gösterilmiş, fakat Dustin Hoffman, Jack Lemmon, Roy Scheider ve Peter Sellers'in sırasıyla **Kramer Kramer'e Karşı, Dünyanın Kaderi, All That Jazz** ve **Merhaba Dünya** filmlerindeki benzer başarıları karşısında ödüle ulaşamamıştı. Yargıçta John Forsythe ile sanıkta Jack Warden da filmin diğer kozları. **Herkes İçin Adalet** yaz aylarında kalitesi belirgin bir şekilde düşen beyazcamdaki filmlerin arasında çok iyi bir seçim olarak dikkati çekiyor. Adalet kavramının "muğlaklığını" koruduğu ve özellikle de savunma hakkı konusunda "şaibelerin" cirit attığı ülkemizde televizyon izleyicisi için bu film biraz fazla ütopik gelebilir. Ama unutmamalı ki ütopyalar güzeldir. Hele böyle bir film haline gelmişse.. En azından olağanüstü oyuncular izlemek istiyorsanız şimdiden **Herkes İçin Adalet'in karşısında yerinizi alın deriz.** 1979 ABD yapımı, 120 dakika.

23 Haziran Salı

"Medüza" Richard Burton'un son dönem filmlerinden

özentisi görünüşüne ve yeterince doyurucu olmamasına karşın izlenebilir bir yapıt. **Medüza,** çok etkili değilse de farklı ve en azından oyuncu kadrosuyla **belli bir ilgiyi toplayabilir.** 1978 İngiliz-Fransız ortak yapımı, 110 dakika.

24 Haziran Çarşamba

TV1 ÇIPLAK ORMAN (The Naked Jungle). 1901'lerde genç bir kadın, Güney Amerika ormanlarında koka yetiştiren zengin bir adamla, görmeden evlenir. Ne var ki adam çok katı biridir ve genç kadının dul olduğunu öğrenince bu ilişkiyi bitirmeye karar verir. Bu arada ormanı da büyük bir tehlike beklemektedir... Sonradan özel efekt konusunda iyice uzmanlaşacak Byron Haskin'in yönettiği **Çıplak Orman,** hayli etkileyici karınca sahneleri ve o zamana kadar pek alışılmamış gerilim öğeleriyle, fantastik sinemanın seyredilebilir nitelikteki ürünlerinden. Carl Stephenson'un bir öyküsünden Philip Yordan'la Ranald Mac Dougall'ın senaryolaştırdıkları filmin oyuncuları ise 50'li yılların gözdesi Eleanor Parker'la William Conrad, Charlton Heston, Abraham Sofaer ve John Dierkes. Özellikle bu türün meraklısı için, kaçırılmayacak cinsten olmasa da bir **hayli ilginç yanlar içeren bir film Çıplak Orman.** 1954 ABD yapımı, 95 dakika.

"Çıplak Orman" Eleanor Parker'ın gözde olduğu yıllardan kalma

25 Haziran Perşembe

TV1 GÜZEL VE HAYVAN (Beauty and the Beast). Jean Cocteau'nun ünlü klasiğinin Amerikan versiyonu. Bir masal anlatımı içinde gelişen filmin oyuncuları George C. Scott, Trish Van Devere, Virginia McKenna, Bernard Lee ve Patricia Quinn. Geçen hafta "Evin Neşesi"ni izlediğimiz Fielder Cook'un yönettiği "Beauty and the Beast" bu haftanın TRT basın bülteninde Türkçe adı yine unutulmuş filmlerden biri. Cocteau'nun Perrault masallarından yola çıkarak yaptığı filmden oldukça farklı yerleren varan bu masal filmi, gösterildiğinde hiç de olumlu eleştiriler almamıştı. **İzlenmese de olur.** 1976 ABD yapımı, 91 dakika.

"Yarışma"nın Stella Stevens'i filmin tek ünlü yıldızı

26 Haziran Cuma

TV1 YARIŞMA (Twirl). Bonnie Lee ile Jill iki sıkı fıkı arkadaştır. Birlikte bir yarışmaya hazırlanırlar. Ödül olarak üniversite bursu verileceğinden iki arkadaşın ailesi de kendi kızlarının kazanmasını istemektedir. Ve yarışma yaklaştıkça artan gerginlik, iki yakın arkadaşın dostluğunu tehlikeye sokacaktır... Yunan asıllı Gus Trikonis'in yönettiği bu TV filminin hiçbir fazla özelliği yok. Hele hele sıcak havada, tatil günü evde TV ekranı karşısında "takılmayı" hiç de gerektirmeyen türden, **eften püften, sudan bir film Yarışma.** 1981 ABD yapımı, 100 dakika.

27 Haziran Cumartesi

FOTOĞRAFLAR: MAHMUT ÇIVGIN/ SERAL ÖZZEYBEK / NOKTA

Yıl 1987... Tunceli'nin Halbori Köyü. Dersim'i kimi yaşamış, kimi anasından, babasından öğrenmiş

DERSİM 1937—1938

Yarım yüzyıl sonra

İngiliz arşivlerinde karanlıkta kalmış belgeler... İsyanın lideri Seyit Rıza'nın İngilizlere mektubu... Trabzon Konsolosu'nun raporları... İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan bir talimat... Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın belgeleri... Tanıklar... İlk kez Nokta'da.

"Dersim, Cumhuriyet hükümeti için bir çıbandır. Bu çıban üzerinde kesin bir ameliye yapmak ve elim ihtimalleri önlemek, memleket selameti bakımından mutlaka lazımdır...

Okul açmak, yol yapmak, refah sebeplerini sağlayacak fabrikalar kurmak, kendilerini meşgul etmeye yarayan çeşitli sanayi işleri sağlamak, özet olarak yurt sahibi yapmak veya uygarlaştırmak suretiyle ıslaha çalışmak hayalden başka bir şey değildir."

Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey, İçişleri Bakanlığı'na raporunu sunduğunda Dersim olaylarına doğru bir adım daha atılmış oluyordu. Bir süre sonra Dersim'in adı Tunceli'ye dönecek, adına özel yasalar çıkarılacak, ardından da kanlar dökülecekti. Tam yarım yüzyıl önceydi bütün bunlar. Ve yarım yüzyıl boyunca konuşulmayacaktı.

O kadar ki...

Muhsin Batur, 1985 yılında yayınlanan "Anılar ve Görüşler" adlı kitabında şunları yazıyordu. "Günlerden bir gün alayımıza emir geldi... Tren yoluyla Elazığ'a intikal edilecek, bir süre orada eğitim gördükten sonra o zamanlar Dersim denilen bölgeye gideceğiz. Tren yolculuğumuz 40 kişinin paylaştığı kapalı yük vagonlarında pek ilkel ve zor koşullar altında gerçekleşti. Elazığ'ın biraz uzağında Harput'un eteklerinde çadırlı ordugâh kurduk ve bir müddet sonra ilk durak Pertek olmak üzere harekete geçtik ve iki ayı aşkın bir süre özel görev yaptık. Okuyucularımızdan özür diliyor ve yaşantımın bu bölümünü anlatmaktan kaçmıyorum..."

Muhsin Batur, yaşadıklarını kendisine saklamıştı. Pek çok başkaları gibi... "Bir şeyler", önemli bir şeyler olmuştu 50 yıl önce. Oysa bugün genç kuşaklar, neredeyse Dersim adını bile bilmiyordu. Bugünü anlamanın anahtarı olan "dün" unutulmuştu.

Ve yarım yüzyıl sonra **Nokta** "dün"ün kapısını açıyordu. İngiliz arşivlerinde bugüne dek karanlıkta kalan belgeler ve mektuplar; Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın kamuoyuna yansımayan "Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar" adlı belgesel yayını; o günlerin canlı tanıkları... Bütün bunlar bir manzarayı gözler önüne seriyordu: Dersim isyanı... 1937 baharından 1938 baharına iki tenkil harekâtı. Binlerce ölü, onbinlerce sürgün..

Her şey köprüyle... "37 geldiği zaman bir köprü meselesinden geldi. İki ya da üç kişi köprüyü yaktılar. Cehaletten çoban mı yaktı, başkası mı yaktı bilemezsin yani... Belli değil, yani bilmezlikten yaktılar. Ondan sonra başladı. Olay büyüdü..."

Kureşanlı 60 yaşındaki Veli Çelik'in anlattığı bu köprü olayı, Genelkurmay belgelerinde şöyle geçiyordu: "İlk olay, Pah bucağı ile Kahmut bucağını birbirine bağlayan Harçik deresi üzerindeki tahta köprünün 20/21 Mart 1937 gecesi Demenan ve Haydaranlılar tarafından yıkılması ve köprü ile Kahmut arasındaki telefon hattının tahrip edilmesiyle başladı."

İsyanın lideri Seyit Rıza

Köprü bir kıvılcımdı. Avusturya veliahtının öldürülmesi Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasında ne ölçüde etkense, köprünün yakılması da Dersim olaylarını başlatmada o ölçüde etkendi.

Evet, köprü yıllarca için için yanan bir ateşi canlandırmıştı. Dersimlilerin asker ve vergi vermeyi reddetmeleriyle somutlaşan bir ateşti bu. Dersim bir sancıydı... Tunceli Kanunu, 1935 yılında böyle bir ortamda çıkarılmıştı. Kanuna göre, vali ve komutan, bakanların bütün yetkilerine sahip olacak; kaymakamlıklara muvazzaf subaylar, belediyelere başkanlar atayabilecek; ilçe ve bucakların merkezlerini değiştirebilecek; gerekli gördüklerini il dışına çıkartabilecekti. Asıl önemlisi hukuk alanındaki düzenlemelerdi. Bu kanunla Tunceli'de yapılacak yargılamalara da özel yöntemler getiriliyordu.

Gazeteci Naşit Uluğ, "Tunceli Medeniyete Açılıyor" adlı kitabında, yapılanları "mazinin kötülüklerini tasfiye" olarak yorumluyor ve şöyle diyordu: "Doğu illerimizdeki kötülüklerin başında memle-

Yıl 1937... General Abdullah Alpdoğan (arkası dönük) Dersimli köylülerle konuşuyor: "Üç şey istiyoruz. Asker, vergi, itaat..."

İlk kez açıklanan belgeler

İngiliz devlet arşivinde* Nokta *için araştırma yapan gazeteci Ümit Zileli bugüne kadar hiçbir yerde yayınlanmamış belgeler buldu.

290

Dersim - Kurdistan

Le 30 Juillet 1937

5520
21 SEP 1937

Ministère des Affaires Etrangères

Monsieur le Ministre

Depuis des années le gouvernement Turc tente d'assimiler le peuple Kurde et dans ce but opprime ce peuple, interdisant les journaux et les publications de langue Kurde, persécutant les gens qui parlent leur langue d'origine, organisant des emigrations forcées et systématiques des territoires fertiles du Kurdistan aux territoires incultes de l'Anatolie où ces emigrés périrent en grand nombre.

Dernierement le gouvernement Turc a essayé de penetrer dans la region de Dersim qui restait, grâce à une entente avec le gouvernement Turc à l'abri de ces persécutions.

Devant ce fait, au lieu de périr sur les routes lointaines de l'emigration, les Kurdes ont pris les armes pour se défendre, comme en 1930 dans le mont d'Ararat et dans la vallée de Zilan et Bayezid.

Depuis trois mois une guerre atroce sevit dans mon pays.

Malgrès l'inégalité des moyens de combat et en dépit de l'emploi d'avion de bombardement, de bombes incendiaires, de gaz asphyxiants, moi et mes compatriotes nous avons pû tenir l'armée Turque en échec.

Devant notre résistance les avions turcs bombardent les villages, les incendient, et tuent les femmes et les enfants sans défense et ainsi le gouvernement turc se venge de son échec en persécutant les habitants de tout le Kurdistan.

Les prisons regorgent de la population paisible Kurde et les intellectuels sont fusillés, pendus ou exilés dans des régions isolées de la Turquie.

Trois millions de Kurdes se trouvant dans leur pays et ne demandant que vivre en paix et en liberté en conservant leur race, leur langue, leur traditions, leur culture et leur civilisation, par ma voix s'adressent à votre Excellence, et vous prient de faire bénéficier le peuple Kurde de la haute influence morale de votre gouvernement, pour mettre fin à cette injustice cruelle.

J'ai l'honneur Monsieur le Ministre, de vous prier d'agréer l'expression de ma haute considération.

Le généralissime du Dersim
Seyid Riza

Dersim-Kürdistan
30 Temmuz 1937

Dışişleri Bakanlığı

Sayın Bakan,

Yıllardan beri, Türk hükümeti Kürt halkını asimile etmeye çalışmakta ve Kürt dilinin gazete ve yayınlarını yasaklayarak, anadillerini konuşanlara eziyet ederek, Kürdistanın bereketli topraklarından gidenlerden büyük bir bölümünün telef olduğu Anadolu'nun çorak topraklarına, zorunlu ve sistemli göçler düzenleyerek, bu halka zulmetmektedir.

Son olarak Türk hükümeti, kendisiyle yapılan bir anlaşma sonucu, bu baskılardan arındırılmış, Dersim bölgesine de girmeye kalkışmıştır.

Bu olay karşısında, Kürtler göçün uzak yollarında can vermek yerine, kendilerini korumak için, 1930'da Ararat Tepesi'nde, Zilan ve Beyazıt Ovası'nda olduğu gibi, silahlara sarıldılar.

Üç aydan beri ülkemde, tüyler ürpertici bir savaş sürüyor.

Savaş olanaklarının eşitsizliğine ve bombardıman uçaklarının, yangın bombalarının, boğucu gazların kullanılmasına rağmen, ben ve yurttaşlarım, Türk ordusunu başarısızlığa uğrattık.

Direnişimiz karşısında, Türk uçakları kasabaları bombalıyor, yakıyor.(......)

Zindanlar yumuşak başlı Kürt halkıyla dolup taşıyor, aydınlar kurşuna diziliyor, asılıyor ya da Türkiye'nin tecrit edilmiş bölgelerine sürgün ediliyor.

(......)üç milyon Kürt, benim sesimden Ekselanslarına sesleniyor ve bu hükümetinizin yüksek manevi etkisinden Kürt halkını yararlandırmanızı sizden istirham ediyor.

Sayın Bakan, en derin saygılarımın kabulünü rica ederim.

Dersim Generali
Seyid Rıza

Dersim hareketinin lideri olarak bilinen ve 1937 yılında Elazığ'da 84 yaşındayken idam edilen Seyit Rıza, Ovacık ilçesinin Ağdat Köyü'nde doğmuş. Şeyhhasanlar aşiretinin Abasanlar kolunun reisi olarak bilinen Seyit Rıza'nın ailesinden aynı dönemde 38 kişi öldürülmüş, 8 kişi sağ kalmıştı. Seyit Rıza, Dersim'e yönelik bir hareket başlayacağını anlayınca, Fransızca kaleme alınan bu mektubu Suriye üzerinden İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş. Mektup 30 Temmuz 1937 tarihini taşıyor.

262

No 3 0 9
(340/7/37)

British Embassy,
Angora,
22nd May, 1937.

Sir,

Since writing my despatch No 293 of May 17th in regard to the situation in the Dersim area, I have received a further telegram from the Pro-Consul in charge of His Majesty's Consulate at Trebizond, dated May 15th, to the effect that, according to his information, the rebellious Kurds, whose numbers were stated to exceed 1500, were continuing to inflict serious losses on the Turkish forces, and were mutilating savagely the bodies of officers who fell into their hands. Mr Falanga added a report that 3000 Turkish troops had been concentrated at Erzincan, and that aeroplanes had been summoned from Diyarbekir.

2. Reporting on May 19th, His Majesty's Consul at Mersin stated that, according to local reports, the Government forces had burned three Kurdish villages and lost one aeroplane; and also that one Turkish officer and twelve local reservists had been captured and massacred by the Kurds.

I have the honour to be with the highest respect,

Sir,

Your most obedient
humble Servant,

Percy Loraine

The Right Honourable
Anthony Eden, M.C., M.P.,
etc., etc., etc.

Ankara'daki İngiliz Elçiliği'nden Percy Loraine tarafından İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden'a yollanan 309 numaralı mektup 22 Mayıs 1937 tarihini taşıyor. Mektupta Kürtlerin Türk kuvvetlerine büyük hasar verdikleri, ellerine düşen Türk subaylarına kötü muamele ettikleri belirtiliyor.

293

(340/40/37).

British Embassy,
Istanbul.
5th October 1937.

Dear Department,

Thank you for your letter of September 23 (E 5529/466/44), enclosing a copy of a letter from Seyid Riza.

We feel that it would create a good impression if we could let the Turkish Government know, unofficially, that no notice has been taken of it.

Would you have any objection to our acting accordingly?

We should also like to know by what means it reached you.

Yours ever,
Chancery.

Eastern Department,
Foreign Office,
London, S.W.1.

5 Ekim 1937 tarihli bu mektup İstanbul'daki İngiliz temsilciliğine gönderilmiş. Mektupta Seyit Rıza'nın İngiltere'ye başvurusuna ilişkin olarak Türk hükümetinin bilgilendirilmesi ve İngiltere'nin yardım talebini dikkate almadığı konusunun özellikle vurgulanması isteniyor.

...ndings: thousands of Kurds, including women and children were slain; others, mostly children, were thrown into the Euphrates; while thousands of others in less hostile areas, who had first been deprived of their cattle and other belongings, were deported to vilayets in Central Anatolia. It is now stated that the Kurdish question no more exists in Turkey.

Trebizond,
September 27, 1938.

Trabzon'dan İngiltere'ye gönderilen 35 Numaralı memorandum 27 Eylül 1938 tarihini taşıyor. Son bölümünde aynen şöyle deniyor: "(.....) kadınlar ve çocuklar dahil olmak üzere binlerce Kürt katledildi.(.....) pek çok kişi de Fırat Nehri'ne atıldı. Daha az kötü muameleye tabi tutulan bölgelerde yaşayan binlercesi ise malları, mülkleri ve hayvanları alıkonularak Orta Anadolu'nun çeşitli illerine yollandı. Artık söylenen şu: Türkiye'de Kürt sorunu bitmiştir."

ketin emniyet ve aşayişini tehdit eden hıyanet ve şekavet ocakları vardı. Halkı esir gibi kullanan derebeylik ve toprak ağalığının yanında, bunların daha korkuncu olarak aşiret sistemi geliyordu. Bu sistem, Kemalist rejim muvacehesinde fiili bir isyan ve itaatsizlikten farklı görünmüyordu."

"Meğer askeri yolmuş..." 70 yaşındaki Şükrü Baykara **Nokta**'ya anlatıyordu: "1937'de önce yol yapıldı. Öğrendik ki meğer askeri yol yapılıyormuş. O zaman ben 19-20 yaşındaydım... Olaylar öyle hızlı oldu ki, iki-üç gün içinde sildi süpürdüler."

1937 harekâtı, bu tahta köprünün yakılmasıyla başladı

Önce yol gelmişti Dersim'e, ardından da uçaktan atılan bildiriler. 4 Mayıs 1937 tarihini taşıyordu bildiriler ve Genelkurmay yayınına göre "Türkçe, Osmanlıca harflerle, mahalli lisanda" yazılmıştı: "Sizi ayaklandırmaya çalışan zavallıları Cumhuriyet hükümetine teslim ediniz veyahut onlar kendileri teslim olmalılar. Bu takdirde cümleniz masum kalacaksınız. Teslim edilenler veya kendiliğinden teslim olanlar dahi Cumhuriyetin adil muamelesinden başka hiçbir şey görmeyeceklerdir. Aksi takdirde, yani dediklerimizi yapmazsanız, her tarafınızı sarmış bulunuyoruz. Cumhuriyetin kahredici orduları tarafından mahvedileceksiniz."

Bildirilerle aynı tarihi taşıyan Bakanlar Kurulu'nun gizli bir kararında da şöyle deniyordu: "Sadece taarruz hareketiyle ilerlemekle iktifa ettikçe isyan ocakları daimi olarak **yerinde bırakılmış olur**. Bunun içindir ki, **silah** kullanmış olanları ve **kullananları** yerinde ve sonuna kadar **zarar** veremeyecek hale getir**mek, köyleri kâmilen** tahrip etmek ve aileleri uzaklaştırmak lüzumlu görülmüştür."

Dersim'de adım adım tarih yaratılıyordu. Tarihi yaşayanlardan biri Mehmet Kangutan'dı. 1937'de 11 yaşındaydı Kangutan ve o günleri **Nokta**'ya bugün şöyle anlatacaktı: "Abdullah (Alpdoğan) Paşa buraya geldiği zaman hem adli hem idari bütün yetkilere sahipti. İstese adam öldürebilirdi... Bütün aşiret reislerine emir çıkardı. Dedem Karabali aşiretinin reisi olduğu için ona da emir çıkardı: Herkes aşiretin silahlarını göndersin, fes yasak... Dedem belki yüz-yüz elli tüfeği katırlara odun yükler gibi yükledi, gönderdi. Herkes şapka giydi. Tüccarlarda şapka kalmadı. Ve adam yol yapmaya başladı. Atatürk'ün hastalığı zamanındaymış... Abdullah Paşa üç şey istiyordu: As-

İsmet İnönü'nün Lozan'da okuduğu bildiriden:

''Sevr Muahedesi ile Kürtler, Türkler gibi vatanı tehlikeye maruz kaldılar. Çünkü, Sevr Muahedesi hükümlerine göre, Doğu Anadolu'da Ermenistan hududu bitişiğinde bir Kürdistan devleti kurulacaktı. Kürtler Türk vatanının kendileriyle beraber, bilhassa Doğu'da Ermeni tehlikesine maruz kalacağını biliyorlardı. Milli mücadelenin devamına canla başla beraberlik gösterdiler. Sonra Lozan Muahedesi yapılırken de, Kürtler vatansever olarak Türklerle beraber bulunmuşlardır.''

kere gideceksiniz, verginizi vereceksiniz, birbirinizin malına göz koymayacaksınız... Abdullah Paşa'nın bu icraatına rağmen tek tük hadiseler oluyordu. Tabii bunlar büyük bir katliamı icap ettirmiyordu.''

Silah meselesi Genelkurmay belgelerinde de yer alıyordu. Dersim havalisini teftişle görevlendirilen Diyarbakır Valisi Cemal Bey'in İçişleri Bakanlığı'na sunduğu şu raporda: ''Üç-beş şahıs müstesna, ağalar ve reisler ve dahil bütün Dersimliler son derece fakirlik ve zaruret içinde çırpınmaktadırlar. Soygunculuk hareketlerinin sebebi, yaşamak hissi ve endişesidir... Her Dersimli, hayatını, malını korumak kaygusu ile silahlı bulunmak zorunluğunda kalmıştır...''

Gerek Cemal Bey'in raporu gerekse öteki istihbarat ve değerlendirme, hükümeti bir sonuca götürüyordu: ''Dersim'in ıslahatı zaruridir.''

Genelkurmay yayınında şu satırlara yer veriliyordu: ''Tunceli Kanunlarının uygulanmasında ilkin, Dersim'e hâkim olmak esası dikkate alındığı için Kahmut, Sin, Karaoğlan, Amutka, Danzik, Haydaran gibi bucak merkezlerinde birer karakol tesisi ve binalarının inşaasına başlanmıştı.

Bu iş; çok uzun zamandan beri hükümet memuru ve nüfuzu görmeyen aşiret reisi ve ağalarının hoşuna gitmemiş ve özellikle Kalan'da yeni bir ilçe teşkili bunların kuşkularını büsbütün artırmıştı. Bu arada Suriye'den Tunceli bölgesine giren bazı Ermenilerin Koçkirili Ali Şir'in etrafta yaptığı menfi propagandanın halk üzerindeki etkisi de büyüktü. Bu durum dolayısıyla Yukarı Abbas uşağı aşireti reisi Seyit Rıza; Haydaran, Demenan, Yusufan, Kureyşan aşiretlerine adamlar göndermek suretiyle bunların hükümet aleyhine ittifakını sağlamış oldu.''

Bu ittifakın gözle görünür ilk sonucu köprünün yakılması olarak gelmişti. Bunun üzerine, bölgeye ilginin artırılmasına karar verilmişti: ''Son olay ve alınan haberler gösteriyordu ki, hükümetin Tunceli içerisine adım adım girişi, çıkarları bozulan bazı kimseleri sıkmakta, çıkarılan Orman Kanunu, dağ köylerinde keçilerinin aç kalacağı korkusunu doğurmakta ve bunlara benzer birtakım zararlı propagandalarla halk kışkırtılmakta idi. Bu durum dolayısıyla önümüzdeki ilkbaharda gerek Tunceli içinde ve gerekse çevresindeki illerde sarkıntılık ve çapulculuk hareketlerinin artacağı ihtimali karşısında Tunceli içinde ve çevresinde kuvvetli bulunmak lazımdı.''

Kanlı bahar. 1937 yılında ilkbahar Dersim'e böyle koptu kopacak bir fırtınayla birlikte gelmişti. Dağ taş silah aranıyor, silah toplanıyordu. Karakolların sayısı artmıştı. Ve...

Genelkurmay yayınının 382. sayfasında anlatılıyordu: ''Hemen hemen her gün eşkıyanın şu veya bu karakola baskın yapacağı haberleri alınıyordu. Birkaç kez Elazığ'da bulunan uçak bölüğünce; eşkıyanın toplandığı yerler, özellikle bu ayaklanmayı görünürde perde arkasından yönettiği bilinen Seyit Rıza'nın evi ve civarı havadan bombalandı.

Her gün biraz daha şiddetini artıran kaynaşmaya rağmen henüz ciddi bir hareket olmamıştı.

Nihayet bir gün (26 Nisan 1937) Sin bucağının Hozat'la irtibatının dağ yolu ile yapılmasını sağlamak maksadı ile açılan ve mevcudu 36 sabit jandarmadan ibaret olan Askisor karakolu saat 20.00'den itibaren 100 kadar eşkıya tarafından kuşatıldı. Alınan diğer haberlerden de anlaşıldığına göre; bu gece eşkıyanın gruplar halinde Sin ve Kahmut bölgelerine baskın yapmaları bekleniyordu.

Bir gün önce Uzuntarla bölgesinde toplandığı haber alınan eşkıya 26/27 Nisan gecesi saat 23.00'te 80 kişilik bir kuvvetle Harçik suyunun doğusunda ve Pah kuzeyinde bulunan 9'uncu Seyyar Jandarma Taburu Süvari Bölüğü'ne taarruza

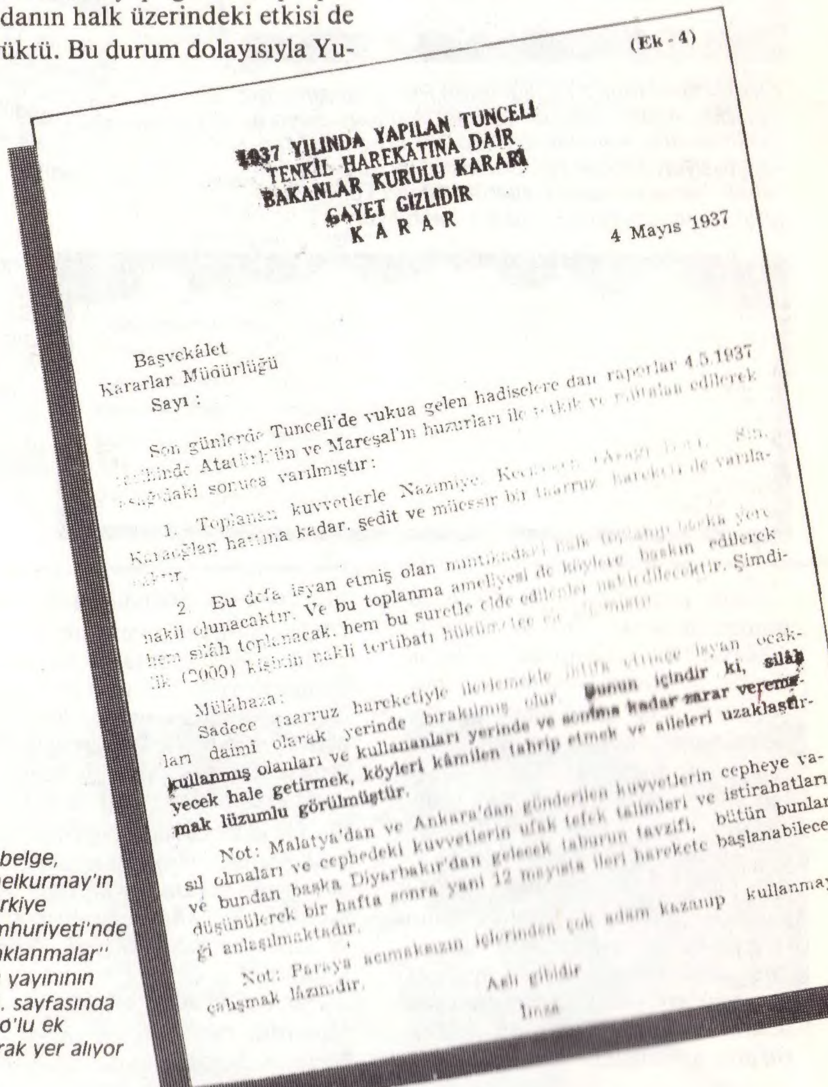

(Ek - 4)

1937 YILINDA YAPILAN TUNCELİ TENKİL HAREKÂTINA DAİR BAKANLAR KURULU KARARI
GAYET GİZLİDİR
K A R A R

4 Mayıs 1937

Başvekâlet
Kararlar Müdürlüğü
Sayı :

Son günlerde Tunceli'de vukua gelen hadiselere dair raporlar 4.5.1937 tarihinde Atatürk'ün ve Mareşal'ın huzurları ile tetkik ve [illegible] edilerek aşağıdaki sonuca varılmıştır:

1. Toplanan kuvvetlerle Nazimiye, [illegible] Sin, Karaoğlan hattına kadar, şedit ve müessir bir taarruz hareketi de yapılacaktır.

2. Bu defa isyan etmiş olan mıntıkadaki halk toplanıp başka yere nakil olunacaktır. Ve bu toplanma ameliyesi de köylere baskın edilerek hem silâh toplanacak, hem bu suretle elde edilenler nakledilecektir. Şimdilik (2000) kişinin nakli tertibatı hükümetçe [illegible].

Mülâhaza:

Sadece taarruz hareketiyle iktifa etmek isyan ocakları daimi olarak yerinde bırakılmış olur. Bunun içindir ki, silâh kullanmış olanları ve kullananları yerinde ve sonuna kadar zarar veremiyecek hale getirmek, köyleri kâmilen tahrip etmek ve aileleri uzaklaştırmak lüzumlu görülmüştür.

Not: Malatya'dan ve Ankara'dan gönderilen kuvvetlerin cepheye vasıl olmaları ve cephedeki kuvvetlerin ufak tefek talimleri ve istirahatları ve bundan başka Diyarbakır'dan gelecek taburun tavzifi, bütün bunlar düşünülerek bir hafta sonra yani 12 mayısta ileri harekete başlanabileceği anlaşılmaktadır.

Not: Paraya acımaksızın içlerinden çok adam kazanıp kullanmaya çalışmak lâzımdır.

Aslı gibidir
İmza

Bu belge, Genelkurmay'ın ''Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar'' adlı yayınının 491. sayfasında 4 no'lu ek olarak yer alıyor

''ABD, Demirel'e Federe Kürdistan önerdi''

1962-1973 arasında parlamentoda bulunan, 1971 Nihat Erim hükümetinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yapan Emekli Albay Sadi Koçaş politika sonrası yaşamını Antalya'da araştırmalar yaparak, kitaplar yazarak değerlendiriyor. Nokta, son kitabı ''Kürtlerin Kökeni ve Anadolu Kürtleri'' üzerine Koçaş ile konuştu.

Nokta: Kürtlerin kökeni konusunda nasıl bir sonuç çıkıyor?

Koçaş: 1938'de Brüksel'de toplanan 20. Oryantalistler Kongresi'nde Kürtlerin Saka-İskit kökenli olduğu kabul edilmiştir.

Nokta: Osmanlı döneminde Kürt konusuna nasıl bakıldığı üzerine saptamalarınız var mı?

Koçaş: Türklerle Kürtler arasındaki ilk ilişki Kürt Beyi İdrisi Bitlisi ile başlıyor. Yavuz Sultan dönemine kadar Osmanlı devleti Bitlis yöresine girmemiş. İdrisi Bitlisi gelmiş Yavuz Sultan Selim'e, 'Biz böyle böyle bir halkız' demiş. O da aşiret reislerini çağırarak, 'Biz Kürdüz diyorsanız, buraya Kürdistan diyorum, size de Kürt beyliği veriyorum' demiş. Yani, devletle ilişkiler gayet iyi. Paris'te Kürt meselesini idare eden Kamuran Bedirhan'ın belgeleri, vergi ve askerlik yüzünden ilk isyanın yapıldığını ortaya koyuyor. Abdülhamit döneminde Kürtlere ılımlı yaklaşılmış, Kürt beylerinin çocuklarına hanedan çocuklarıyla birlikte eğitim verilmiş.

Nokta: Çalışmalarınızda, Cumhuriyet dönemindeki Şeyh Sait Ağrı ve Dersim olayları konusunda nasıl bir değerlendirme yapıyorsunuz?

Koçaş: Ben esas sebep İngiliz tahrikini ikinci plana aldım, din meselesine öncelik verdim. Onların içinde de Alevi ve Sünni meselesi var. Bu ayaklanmalarda görülen ve iddia edilen en önemli gerekçe dini idi. Laik devlet anlayışını hazmedememiş, özellikle dış mihrakların tahrik ettiği sözde dindar Şeyh Seyit ve benzerlerinin açıkladıkları tek gerekçe, ''din elden gidiyor'' sloganıydı. Aslında bölgelerarası bir dengesizlik vardı ama, tüm Anadolu için geçerli bir kusurdu bu. Bu gerekçeye 70 ve 80'li yıllarda kendileri de eskisi kadar itibar etmiyorlar.

Nokta: O zaman çıkarılmış Sürgün Yasası'nın da önemli rol oynadığı söyleniyor.

Koçaş: Sanırım bazılarında rol oynamıştır. Ama, Şeyh Sait, Ağrı ve Dersim olayları tamamen İngilizlerin ürünüdür. Araştırmalarım gösterdi ki, İngilizler bu işi bıraktıktan sonra Amerikalılar el atmıştır. Şu anda Amerikalıların rolü yok gibi görünüyor ama, benim 1974'te Beyrut'a son gidişimde Amerikalıların Kürtleri silahlandırma ve bunların müstakbel faaliyetlerine ilişkin şeyleri vardı. Daha ileri gideyim, Türkiye Cumhuriyeti'ne bir teklifleri vardır 1965'lerde: Suriye, Irak, özellikle Irak ve İran'daki Kürtlere bağımsızlık sağlayalım, Türkiye'deki Kürtleri de siz bunlara katın ve Federe bir Kürdistan Cumhuriyeti kurun, Federal Türkiye Cumhuriyeti'nin bir parçası olsun. Musul ve İran'ın bazı petrol bölgeleri dahil olmak üzere size geçmiş olsun, Federal Türkiye Cumhuriyeti'nin Federe Kürdistan Eyaleti olsun.

Nokta: Bu teklifi hükümete mi yaptılar?

Koçaş: Evet, söz arasında o zamanın başbakanı Süleyman Demirel'e yaptılar. Tabii Demirel yeni başbakan olmuş, konuyu bilmediği için üzerinde düşünelim demiş, sonra bunu Genelkurmay'daki bir brifingde gündeme getirmiş. Onlar da tabii derhal müdahale etmişler. Onların içinde de bu konuyu gayet iyi incelemiş olanlar vardır. Diyorlar ki; bunun sonu Lübnan vilayetimize verdiğimiz muhtariyete, Bulgaristan'a verdiğimiz kısmi muhtariyete benzer, bilemediniz 40 senedir bunun sonu, ondan sonra ayrılıp giderler demişler ve konu da kapanmış.

Nokta: Amerika'nın şu andaki tavrı nedir?

Koçaş: Şu anda Türkiye'yi güç duruma düşürmek Amerika'nın işine gelmez. Körfez bölgesinde Türkiye'nin güçlü olmasını istiyor. Ama Barzani ile ilişkileri vardır, ne ölçüde bilmiyorum.

başladı ve sabaha kadar eşkıya ile bölük arasında çok yakın mesafede ve çok şiddetli müsademe devam etti. Bölük bu saldırıyı ancak iki mangası ile karşılayabilmişti.''

Hükümet kararlıydı. İsyan bastırılacak, Dersim ''tedip'', yani terbiye edilecekti. İlk kadın pilot Sabiha Gökçen'in uçağından atılan bu ilk bombalar kararlılığın göstergesiydi. Ama fırtına da kopmuştu. Artık tedip de yetmiyordu. Onun yerini, sözlüklerin ''Düşman ya da zararlı kimseleri topluca ortadan kaldırma'' diye tanımladığı ''tenkil'' almıştı. Bakanlar Kurulu kararlarında ''tenkil''den söz ediliyor, Genelkurmay'ın arşivine tenkil raporları yağıyordu: ''Bu hava taarruzunda özellikle Sabiha Gökçen Hanım'ın attığı 50 kiloluk bir bomba Keçizeken köyünden kuzeye doğru kaçan asi grubuna oldukça ağır bir zayiat verdirdiği yapılan gözetlemeden anlaşılıyordu.''

Mehmet Kangutan da belleğindeki arşive yazmıştı tanık olduklarını: ''Bir ara dediler ki yukardan kırıp geliyorlar. Tabii anamız gözü açık biri. Beni, ağabeyimi çıkarttı köyden... Gelmişler köye, toplamışlar tarlalarda. Biz tepenin arkasındaydık. Ordan mitralyöz seslerini duyuyorduk. Bizim köy ateşlendiği zaman, konağımız büyüktü, o konağı yaktıkları zaman ağlama tuttu beni. Biz karşıdan görüyorduk. İnsanlar da öldürüldükten sonra köyde insan hemen hemen kalmadı, ama biraz kaçan vardı.''

Aynı sıralarda, yani 1937 Haziran sonlarında manzarayı Genelkurmay şöyle yorumluyordu: ''Devam eden tarama faaliyetinde birçok asi köyleri yakılıyor, sıkıştırılan eşkıya grupları ile yapılan müsademelerde oldukça ağır zayiat verdiriliyor ve çok sayıda büyük baş hayvan, koyun ve keçileri toplanarak mahalli kaymakamlıklara teslim ediliyordu.''

Genelkurmay'a gönderilen raporlarda benzeri cümlelere gittikçe daha sık rastlanır olmuştu. Bu raporlarda Seyit Rıza'nın adı da çok sık geçiyordu. ''Temmuz 1937 sonlarında Tunceli'nin 1937 itaatsizliğine katılmış olan bütün aşiretlerin bölgelerinde, inilmemiş dere, çıkılmamış dağ ve taranmamış hiçbir yer kalmamıştı. Sarf edilen bütün gayretlere rağmen Seyit Rıza ve avenesi henüz ele geçirilememişti.''

Şükrü Baykara: ''Ne anlatayım evladım, sanki bir kâbus çökmüştü üstümüze; 37-38 olayı çok acı bir olaydı. İnsan olarak herkes susmuştu. Aslında o zaman da şimdi de bize üvey evlat muamelesi yapılıyor''

Nurali Yerlikaya, şimdi 80 yaşında. O günleri gözleri dolu dolu anlatırken şöyle diyor: ''Hükümetin emri, Dersim'i ıslah etti artık ne bilem... Millet karşı koydu, o da eyilik ile yapmadı, silah ile yaptı''

Demirel, Koçaş'ı yalanlıyor

Eski Başbakanlardan Süleyman Demirel arkadaşımız Hüseyin Şentürk'ün sorularını yanıtladı.

Nokta: Aradan 50 yıl geçtikten sonra Dersim olaylarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Demirel: Tabii aradan yarım asır geçmiş, şartları var... O günlerde ülkenin şartlarını çok iyi bilmek ve anlamak lazım. İsyan olmuş, devlet isyanı bastırmış. İsyan olmuş, iyi olmuş kimse diyemez. Dersim'deki isyan ilk isyan da değildir. Oraya kadar Cumhuriyet'in 27. isyanıdır. Devlet kendi içerisinde devleti dinlemeyen güçlere razı olmaz. Devlet fikri budur. Keşke olmasaydı. Ama her kan dökülen hadisede olduğu gibi acılar kalmış. Devletin karakollarına hücum olmuş, askerleri şehit edilmiş, devlet askerine karşı fevkalade hassas olmak zorundadır.

Nokta: İsyan öncesinde devletin birtakım düzenlemeleri var. İskân Kanunu, Tunceli Kanunu var...

Demirel: Onların hiçbir tanesi de isyana hak verdirmez. Başka yerlerde de birçok sıkıntılar var. Halk devlete karşı her tarafta isyana kalkarsa nereye varılır? İsyanı kimse savunamaz, isyan savunulamaz. 50 sene geçmiş aradan, tarihi revize etmek mümkün değil. Eğer bu olayın tahlili gerekiyorsa, bu siyasetçilerin işi değildir. Bu daha çok tarihçilerin işidir. Benim size söyleyeceğim şudur: Sonradan, bizim Türkiye'yi idare ettiğimiz dönemde çeşitli toplum hadiseleri oldu, bu hadiseler tabii ki mahiyet itibariyle, şartlar itibariyle o hadiselerden farklıdır. Devletin o günkü kaygıları başkadır. 60'lı, 70'li yıllardaki kaygıları ise daha başkadır. Devlete silah çekme hadisesi karşısında devlet, otoritesini tesis etmek mecburiyetindedir. Neden isyan oldu, onun tahlili ayrı, devletin onu bastırması ayrıdır. Niye bastırdı diye devlet muaheze edilemez. Yalnız meydana gelen olayların işte böyle acısı uzun zaman devam eder. Bugün bu acının tümüyle ortadan kaldırılabilmiş olmasını muhakkak ummak isterim; yine ne de olsa, devletle savaş vermiş insanların kafasında birtakım kırgınlıklar, üzüntüler vardır.

ADEM ALTAN/NOKTA

Nokta: O günkü şartlar nasıl farklıdır?

Demirel: Her meseleyi kendi zamanındaki şartların içinde mütalaa etmek lazım. O gün demokrasi yok Türkiye'de. Tek parti devri. Devlet kurulmuş da devletin ayakta durup duramayacağı meçhul. Ayakta durmakta sıkıntıları var devletin. Tek parti fevkalade şüpheci. Ve devlet otoritesine karşı çok hassas. Eğer, 60'lı, 70'li yıllarda olan hadiseler o dönemde olsaydı isyan telakki edilirdi. Tunceli hadisesi 50 yıl geride kalmış, bugün bizim sebep olmadığımız, bugünün sebep olmadığı birtakım yaraları kaşıyıp bunları kanatmakta yarar görmüyorum. O çeşit olayların olmaması şayan-ı arzudur.

Nokta: Devletin o günkü müdahale yöntemlerinin bugün yaşanan PKK olayına uzatılması mümkün müdür?

Demirel: Türkiye'nin bir Kürt problemi yoktur, Türkiye'de Kürtçe konuşan vatandaşlar vardır. Anadan babadan Kürtçe konuşarak gelen insanlar vardır, bunların anadan babadan Türkçe konuşarak gelen insanlardan hiçbir farkı yoktur. Türkiye'de Kürtçe konuşan insanlar azınlık değildir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdırlar ve kanunlar önünde eşit haklara sahiptirler. Devlete de sahiptirler, millete de sahiptirler, ülkeye de sahiptirler.

Nokta: Sadi Koçaş'ın bir kitabında, yeni başbakan olduğunuzda Amerikalıların size bir Kürt devleti teklif ettikleri yazılı. İran, Irak ve Suriye'deki Kürtlerin, Türkiye'yi de içerecek şekilde Türkiye'ye bağlı bir federe devlet önerisi var deniyor.

Demirel: Benim karşıma bu söylediğiniz kelimeleri telaffuz edebilecek bir kimse gelmedi, gelemez de zaten. Ben Türkiye'nin birliğine inanırım. Türkiye'nin birliğini kimseyle tartışmam, tartıştırtmam da.

Nokta: Koçaş bunu yazdı.

Demirel: Ben de yalanlıyorum. Teklif bana geldiyse, bunun doğrusunu bilecek olan da benim. Böyle bir şey yoktur.

Nokta: Yeni olduğunuz gerekçesiyle, Sadi Koçaş, teklifin sonradan görüşülebileceğini, değerlendirilebileceğini söylediğinizi ifade etti.

Demirel: Kimseyle ve hiçbir şekilde mülahaza edilemez. Hiç böyle bir şey olmamıştır. Türkiye bundan küçük olmaz. Türkiye'nin bir çakıl taşını kimseye vermeyiz. Söz konusu olan parçalanmadır, parçalattırmayız.

Bu ilginç yazının tarihi de ilginçti. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın yazısı 5 Ekim 1937 tarihini taşıyordu.

''Generalissimo.'' Aynı günlerde Seyit Rıza, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na bir mektup yazıyordu. Seyit Rıza, ''Dersim Generali'' diye imza attığı ve elli yıl sonra ilk kez **Nokta** ile gün ışığına çıkan bu mektupta, İngiliz hükümetinden yardım istiyordu. Ne var ki, umduğunu bulamayacaktı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nca İstanbul'daki İngiliz Konsolosluğu'na gönderilen bir yazıda şöyle deniyordu: ''Eğer Türk hükümetine, mektubun tarafımızdan dikkate alınmadığı gayri resmi olarak bildirilirse iyi olur.''

Hasan Karataş uzun süre Seyit Rıza'nın yanında kalmış, o günleri anlatırken, ''Her şey birbirine karışmıştı. Kim ne yaptığını bilmiyordu'' diyor

Menez Akkaya ölümden dönüşünü ağlayarak anlatıyor ve şöyle diyor: "Öyle olmuştu ki, korku diye bir şey kalmamıştı. Bir daha böyle olayların olmasını istemiyorum"

Oysa Seyit Rıza bu yazıdan yaklaşık bir ay önce, 10 Eylül günü tutuklanmıştı. Anlaşılan bu kez İngiliz politikası, "bekle ve dengenin kimden yana döneceğini gör" biçiminde gelişmişti.

İngilizlerin gözlediği denge, Seyit Rıza'nın aleyhine bozulmuştu. Abasan aşiretinin başı Seyit Rıza, tutuklanmıştı. Kimi kaynaklara göre bu tutuklanma, "teslim olma" sonucunda gerçekleşmişti. Kimi kaynaklara göre ise, Seyit Rıza hükümetin "barış görüşmesi" çağrısına uyarak Erzincan'a gitmiş ve ele geçmişti.

Seyit Rıza'nın öyküsü yargılanıp 18 Kasım 1937 tarihinde sona eriyordu. Seyit Rıza, küçük oğlu Reşik Hüseyin, yeğeni Yusufhan aşireti reisi Kamber, Kureyşan aşireti reisi Seyit Hüseyin'in de aralarında bulunduğu on kişiyle birlikte asılmıştı. Bu, aynı zamanda 1937 harekâtının sonuydu. Başbakan İsmet İnönü, idamlar dolayısıyla yaptığı açıklamada, "Dersim meselesini ortadan kaldırdık, son verdik. Dersim müşkilesinden kurtulduk. Dersim'i her türlü askeri hareketlerle temizledik" diyordu.

Ancak, "mesele" ortadan kalkmamıştı. 1938'e yine huzursuzluklarla girilmişti. Gazeteci Naşit Uluğ, şöyle anlatıyordu: "Azgınlık bu sefer Kalan mıntıkasında başladı. Kalanlılara bundan önce uslu oturduklarından dokunulmamıştı. Henüz imar ve temdin çalışmaları kendi bölgelerine erişmemiş olan Kalanlılar, ağaların ve Seyit'lerin tahrikine uyarak Diztaş karakoluna tecavüz ettiler. Kış gelmişti, dağlar karla örtülmüştü, yollar henüz bitirilmemişti, harekâta yazın devam edilmek üzere kış geçirildi. Havalar açılınca asker Kalan mıntıkasına girdi."

Bir başka "bahar". Dersim'de yine hazırlık vardı. Yine bahar bekleniyordu. Ama bu kez hazırlıklar daha sistemli, tedbirler daha yoğundu. Başbakan da artık Celal Bayar'dı. Gerek 1937, gerekse 1938 harekâtını "yakinen" izleyen gazeteci Naşit Uluğ şunları aktarıyordu kitabında: "Kamutay 1938 yaz tatiline girerken o zamanki Başbakan Celal Bayar, iç meseleler arasında Dersim'e de temas ederek, 'Bu yıl Dersim denilen işi kat'i surette tasfiye etmek için devletin bir tedbiri daha olduğunu ve ordumuzun Dersim havalisinde vazife alacağını ve umumi bir tarama hareketiyle bu meseleyi kökünden söküp atacağını söylemişti."

Dış basından

The Times (15 Haziran 1937)... Eğitim ve öğretim seferberliğine karşı koyan Kürtlerin isyanı ordu tarafından bastırıldı. Türk hükümetinin eğitim öğretim seferberliği ve diğer yenilikçi reformlarına karşı Kürt aşiretlerinin isyanı yükseliyor. Başbakan General İsmet İnönü dün Dersim Kürtleri arasında... reformlara karşı düşmanca tutum ve ayaklanmayla ilgili yaptığı açıklamada az sayıdaki isyancının kısa sürede etkisiz hale getirileceğini öne sürdü... Hükümet isyancılar tarafından tutulmuş bölgeye yüksek sayıda asker gönderdi. İsyan bölgesinde ordu duruma hâkim.

El-İhbar (Şam-13 Temmuz 1938) - Londra...Bazı kanaatlere göre, iş bu isyan Rusya'nın para ve silahıyla beslenmektedir. Bu isyandan kurtulmak için Türk hükümeti büyük askeri kuvvetler göndermiştir.

Komintern'de Türkiye (Rasim Davas - TKP Genel Sekreterlerinden İsmail Bilen),29 Temmuz 1937 - Ankara hükümeti Dersim bölgesinde Kürt aşiretlerinin yeni bir gerici ayaklanmasını bastırmakla uğraşıyor... Dersim'de devlet otoritesi sadece kâğıt üzerinde kalıyordu. Feodal aşiret reisleri her fırsatta devleti hiçe sayarlardı... Bugün Kemalist hükümetin enerjik reformları yüzünden kendi iktidarlarını tehdit altında hisseden feodal unsurların ümitsiz bir direnişiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Kemalist hükümet, Büyük Millet Meclisi'nde tedbir kararları aldırmayı başarmıştır.

"Hedef doğrudan Dersim idi"

İlk kadın pilot ve Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen 1. Tayyare Alayı İkinci Bölüğü'nde Dersim harekâtına katıldı. Harekât sırasında, Tunceli Valisi ve Komutanı General Abdullah Alpdoğan'ın evinde kalan Gökçen o günleri* Nokta'*ya anlattı.

Nokta: Harekât görevi size nasıl verildi?

Gökçen: O zaman orduda çalışıyordum. Bulunduğum bölüğü bu işle görevlendirmişler. Gittik. Havalanmadan önce ne yapacağımızı biliyorduk. Hedef doğrudan doğruya Dersim idi.

Nokta: Kullanılan uçaklar nasıldı?

Gökçen: Bombardıman uçakları, iki kişilik açık uçaklardı. Tek de uçtuğum oldu, rasıtla beraber de. Uçaklarda pilotun arka tarafında iki kişilik yer vardır, orada oturan kişi keşif yapar, makineli tüfek kullanır veya bomba atar.

Nokta: Bombalar nasıldı, tahrip güçleri neydi?

Gökçen: Büyük tahrip gücü yoktu. 50 kiloluk bombanın ne şeysi olur.

Nokta: Harekât sırasında halktan ölenler de oldu mu?

Gökçen: Yoktu. Keşif yapılıyordu, ordunun da istihbaratı vardı. Biliniyordu bu kötü kişilerin nerede olduğu. Çoluk çocuk olan yerleri doğrudan tahrip etmek insanlık dışı olurdu.Böyle bir şey olmamıştır.

Nokta: Dersim-Tunceli harekâtına neden gerek duyulmuştu?

Gökçen: Ufak bir azınlığın ayaklanması neticesinde bu harekâta gerek duyulmuştur, ve kısa zamanda önlendi. Pek mühimsememek lazım aslında bunu. Evvela yerden birtakım hareketler yapıldı. Sonra havadan.

Nokta: Bu olaylara Atatürk'ün bakış açısı ne idi?

Gökçen: Ufak bir ayaklanmayı bastırmaktı. Nihayet oradaki insanlar da bizim insanlarımızdı. Ama her zaman bu gibi haller olabiliyor her yerde.

Nokta: Atatürk harekât bölgesine ne zaman geldi?

Gökçen: 37 sonlarına doğru. Pertek'te bir köprü yapılmıştı, onun açılışı dolayısıyla gelmişti. Yani bu mevzular görüşülmüyordu. Arazide geziler yapıyorduk bazen Atatürk ile. Ben gösteriyordum yerleri, şurası şudur burası budur diye.

Nokta: Harekât sonrasında insanların batıya gönderilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gökçen: Yaşadıkları yerler iptidai idi, konut denecek halleri yoktu. Onları daha iyi bir yaşama kavuşturmak için başka yerlere yerleştirdiler. Atatürk'ün gayesi buydu. Daha insanca yaşamalarını istiyordu Atatürk.

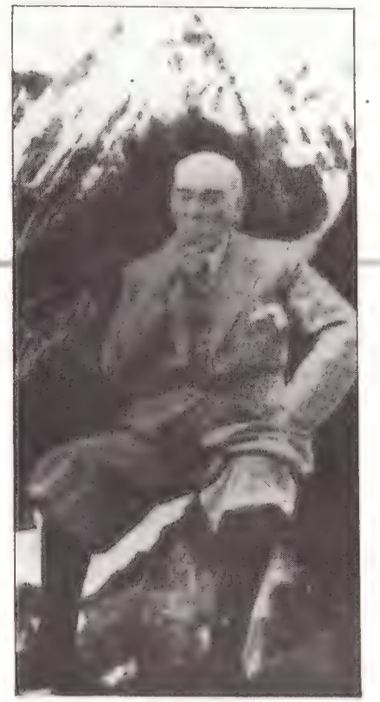

Atatürk, 1937'de Tunceli'deki Singeç Köprüsü'nün açılışını bizzat yapmıştı

1938 harekâtı için her şey hazırdı. Öyle ki, harekâtın artık basılı bir "kılavuz kitabı" bile vardı. 1938 yılında Elazığ Turan Matbaası'nda Tunceli Vali ve Kumandanlığı tarafından bastırılan kitapçığın adı şöyleydi: "Tunceli bölgesinde yapılan eşkıya takibi hareketleri, köy arama ve silah toplama işleri hakkında kılavuz."

Dam nasıl yakılır? Kılavuz, bir tenkil hareketi için gerekli tüm bilgileri içeriyordu. Örneğin, "köyde eşkıya araması" bölümünün 6. maddesinde "Silah atan köy yakılmalıdır" denilirken, 7. maddesinde bu işin nasıl yapılacağı anlatılıyordu: "Damlar taş ve topraktan ibaret olup yalnız tavan ve direkleri ve ağaç dalları vardır. Bunları yakmak güçtür. Ancak dam üstünden bir kısım toprak atılarak ağaçlar meydana çıkarılır. Toplanacak odun ve çalılar burada yakılmak suretiyle bina ateşe verilir. Oda kapısından içeriye odun yığarak ateşleme sureti ile genişletilir."

Kılavuzun "silah toplama" bölümünde de şu "bilgiler"e yer veriliyordu: "Silah teslime mecbur etmek için kadın ve çocukların toplanarak hükümete teslim edileceğini söylemek çok kere iyi netice verir. Bu gibilerin damlarını yakmak faydalıdır."

O günleri yaşayanlardan Şükrü Baykara'nın "kıran kırana" diye tanımladığı bir çatışma başlamıştı artık Tunceli'de. Genelkurmay yayınında, bu çatışmalardan 21 Temmuz 1938 günü Laç deresi civarında cereyan edeni şöyle anlatılıyordu: "Haydutların sığındığı, ağızları mazgallı taş duvarlarla kapatılmış mağaralar, cesur askerlerimiz tarafından kuşatılmış, top ve makineli tüfek ateşinden başka 25'inci Alay'dan gönderilen istihkâm müfrezesi tarafından tahrip kalıpları atılmak suretiyle mağaralar tahrip edilerek içindekiler öldürülmüş, can havli ile dışarıya fırlayanlar da ateşle imha edilmişti. Böylece tarama sahası içindeki mağaralarda toplam olarak 216 haydut imha edilmiş, ayrıca 12 haydut cesedi Munzur suyu üzerinde görülmüştü."

Genelkurmay yayınının bundan sonrasında tarihler, mevki isimleri ve ölü sayıları birbirini izliyordu: "Haydutlardan 20 kadar ceset... Tayyare filosunun bombalı taarruzunda haydutlardan 40'tan fazla zayiat... Kaçmak isteyen 49 kişinin imhası... Dört köyden 395 haydudun ölü olarak ele geçirilmesi..." Ve bir örnek: "Mameki Dağ Tugayı bölgesinde bir kuvvetimiz Çat Köyü'ne ateş baskını yaptı. Bu baskına haydutlar şiddetle karşı koydularsa da Çat Köyü'ndeki kalabalık, perişan bir halde bağrışma ve feryatlar içinde kaçıştılar. Bu mü-

sademede haydutlar 15'i silahsız olmak üzere 70 kadardı. Müsademe sırasında 20 kadarı imha edildi.''

Doğal olarak raporlara, belgelere yalnızca rakamlar ve kuru bilgiler yansıyordu. 80 yaşındaki Menez Akkaya ise, **Nokta**'ya anlattıklarıyla canlı bir tablo çiziyordu: ''Ben o zaman genç kızdım. Bizim köye askerler birkaç kez geldi gittiler. Bir şey yapmadılar bize. Türkçe bilmediğimiz için ne dediklerini anlamıyorduk. Daha sonra bir gün yine geldiler. Bütün köy halkını topladılar. 200-300 kişi vardı. Kadın, çoluk çocuk hepsi oradaydı. Hepimizi Değirmentaş'ın oraya götürdüler. Bize, silahlarımızı toplayıp serbest bırakacağız diyorlardı. Ama bizi çay kıyısına götürüp öldürdüler. Kocamı da öldürdüler. Biz üç kişi kurtulduk. Ben ağaca yapıştım, öyle kurtuldum. Günlerce aç susuz ölülerin yanında kaldık. Öyle olmuştuk ki, korku diye bir şey kalmamıştı...''

Seyit Rıza'nın da aralarında bulunduğu 11 kişi 50 yıl once bu meydanda asılmıştı

1938 fırtınası Eylül sonunda diniyordu. Ardında binlerce ölü bırakarak. Genelkurmay yayınına bakılırsa, ölü sayısı 4 binden az değildi. Gerçi bu, Kurtuluş Savaşı boyunca 9 bin kişinin şehit olduğu düşünülünce oldukça büyük bir rakamdı, ama yine de ''kesine yakın'' olduğu söylenemezdi. Çünkü ölü sayıları genellikle yuvarlak hesaplarla veriliyor ve örneğin ''tarama bölgesi içinden ölü ve diri 7954 kişi çıkarılmıştır'' gibi, ölü sayısının bilinemeyeceği ifadeler kullanılıyordu.

Aralarında, özel olarak gönderilen Muhafız Alayı'nın bulunduğu yaklaşık 50-60 bin kişilik askeri kuvvet artık çekilmeye başlamıştı, Tunceli'den.

İsyan bitmiş, ölen ölmüştü. Kalan sağlar ise... Onlar için Bakanlar Kurulu, ''Tunceli halkından ve yasak bölgelerin içinden ve dışından 5-7 bin kişinin Batı illerine nakil ve iskânı'' kararını almıştı.

Ve İngiltere'nin Trabzon Konsolosu, Dersim olaylarıyla ilgili olarak Ankara'daki Büyükelçiliği'ne gönderdiği son raporunu şu değerlendirmeyle sonuçlandırıyordu: ''Artık söylenen şu: Türkiye'de Kürt sorunu bitmiştir.''

Seyit Rıza'nın adamları. Ortada oturan, oğlu Şeyh Hasan

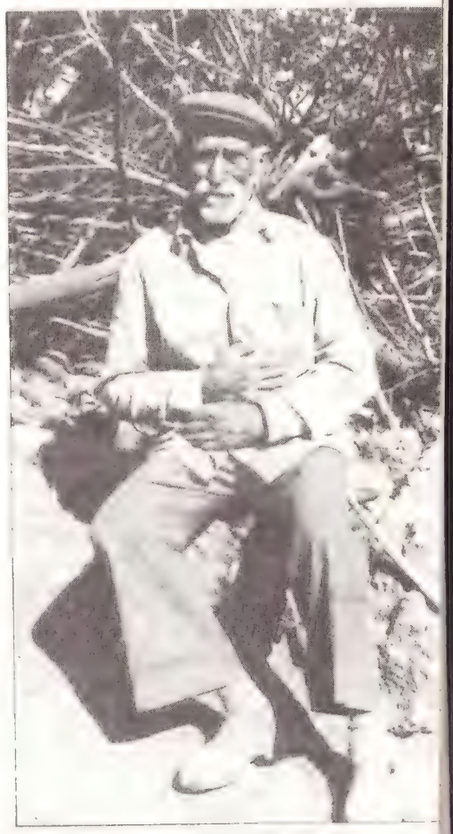

1937 Dersim isyanında uzun süre direnen Demenan aşiretinin şimdiki reisi Kamer Çiçek: ''Abdullah Paşa üç şey istiyordu: Askere gideceksiniz, vergi vereceksiniz, birbirinizin malına göz koymayacaksınız...''

Ayşenur ARSLAN, Hıdır GÖKTAŞ, Nadire MATER, Mahmut ÖVÜR, Seral ÖZZEYBEK

Parlamenter gözüyle

ABDÜLREZZAK CEYLAN (DYP Siirt Milletvekili): Türkiye'de Cumhuriyet döneminde Doğu'da 29 hareket olmuştur. Bunlardan bir kısmı devlete karşı isyan şeklinde olmuşsa da bazıları bölgede hükümetlerin yapmış olduğu yanlış uygulamalara karşı tepki mahiyetinde cereyan etmiştir. Ben Doğu'da meydana gelen tüm olayları isyan şeklinde değerlendirmiyorum. O tarihlerde cereyan eden bazı olayları bastırmak için çok yanlışlıklar yapıldığı gibi suçsuz birçok vatandaş mağdur olmuştur. 1984 yılından sonra bölgede cereyan eden olayların amacı ise bellidir. Bölge insanı bu hareketleri tasvip etmemiştir. Bölgenin birçok altyapı hizmeti noksandır. Bu hizmetlerin noksanlığı istismar konusu yapılabilmektedir. ''Gidemediğin yer senin değildir'' atasözünden esinlenerek bugünkü hükümete soruyorum. Doğu ve Güneydoğu'da hâlâ girilemeyen kaç yerleşim yeri vardır? Son üç yılda asayiş için yapılan yerler sayılmadığı takdirde vatandaşa hizmet gayesi ile kaç kilometre yol yapılmıştır?

FAİK TARIMCIOĞLU (ANAP Bitlis Milletvekili): Dersim olaylarını karıştırmanızı doğru bulmuyorum. Eski yaraları deşmenin bir faydası yoktur. O tarihlerde yarı askeri, yarı polisiye hatalar zinciri Dersim olaylarını doğurmuştur. Bu olayların yorumunu tarihe bırakmak lazım. Şimdi PKK'nın üstlendiği olaylar ile o olay hakkında bir bağ kurmaya çalışmak fevkalade hatalı olur. Bunu doğru bulmuyorum. Hükümetin bakış açısını soruyorsanız, başlarda yanlıştı. Çünkü Doğu'ya yapılacak yatırımları tamamen özel sektörün inisiyatifine bırakmışlardı. Ama özel sektör Batı'daki tatlı işleri bırakıp Doğu'ya gitmiyordu. Hükümet de bunu anlamış olacak ki bu uygulamalarından vazgeçti.

MEHMET ÖZDEMİR (ANAP Elazığ Milletvekili): Bu olayın doğru ya da yanlışlığını tartışmam ama Doğu'daki eski intiba kaybolmuştur. Yani eski ağalık,beylik,şıhlık dönemleri kapanmıştır. Şimdi hizmet devri başlamıştır. Hükümetimizin bu konudaki çalışmaları olumludur. Şimdi Doğu'ya hizmet gidiyor. Eskiden elektrikli köy bile yoktu. Geçenlerde Elazığ'a gittim, oradakiler ANAP'ta olan bitenleri benden daha iyi biliyorlar. Çünkü her gün TV'den gelişmeleri izliyorlar. Bu önemli bir gelişmedir.

TALAT ZENGİN (ANAP Malatya Milletvekili): Dersim olaylarının içeriğini bilmediğim için bir yorum yapamam. Ama ANAP hükümeti diğer hükümetlerin yapamadığını yapmış, gerek eğitim gerekse altyapı hizmetleri bakımından Doğu'da bir hizmet seferberliği başlatmıştır. Bu da Doğu'daki etnik grupların yöre insanları üzerindeki tahakkümünü kırmıştır. Dış güçlerin tazyiki de azalmıştır.

NECAT ELDEM (ANAP Mardin Milletvekili - Eski Adalet Bakanı): Dersim olayları sırasında ben 10 yaşındaydım. O nedenle fazla bilgi sahibi değilim. Daha sonra da bir araştırma yapamadığım için yorum yapamıyorum. Ama bugünkü hükümetin Doğu'ya bakış açısı gayet olumludur. Gerek altyapı, gerekse eğitim imkânları sağlanmış, yatırımlar hızlandırılmıştır.

KÂMRAN İNAN (ANAP Bitlis Milletvekili): Ben Doğu'lu bir milletvekili olarak Dersim olayları konusunda yorum yapmak istemiyorum. Bırakın bu yorumu tarih yapsın. Ancak şunu söyleyebilirim: TRT ve basınımız Doğu'daki olayları çoğu zaman yanlış değerlendirerek kamuoyuna yanlış aktarmıştır. Şimdi bir Hakkarili, İzmir'de ben Hakkariliyim diyemiyor. Bu, ne kadar acı bir durumdur! Yüz kişi bir kişiye Kürt diyor. Onlara hiç kimse bir şey demiyor. Ama bir kişi yüz kişinin huzurunda ben Kürdüm dediği zaman devlet hemen yakasına yapışıyor. Olur mu böyle bir şey? İşte tüm bu yanlış anlama ve yorumlar dış ülkeler nezdinde bizi küçük düşürüyor. Bazı ülkeler de buna fırsat bilerek bu kişileri himayelerine alarak onları besliyorlar. Birçok sorunumuz varken şimdi mezar kazarak suçlu aramak doğru değildir. Bırakın bu olayları tarih yorumlasın.

MEHMET ALİ DOĞUŞLU (ANAP Bingöl Milletvekili): Bu olayların evveliyatı ile ilgili fazlaca bilgim yok. Bizim duyduğumuz, bazı aileleri topluca başka yerleşim bölgelerine gönderdikleri. Ancak daha sonra bu ailelerin tekrar Tunceli'ye döndüğü yolundadır. Tunceli, Dersim olaylarından sonra kendini düzeltmeye başladı. Okuma yazma oranı gittikçe artıyordu ki bu kez de anarşi illeti sardı. Bu olayları çıkartanlar ya dışarıdan bölgeye geliyorlar ya da dış bir ülkenin himayesinde bu işi yapıyorlar. Hükümetimiz Doğu'ya ve Doğu halkına, Batı'ya ve Batı halkına verdiği önemden daha fazla önem vermektedir.

ALİ TOPÇUOĞLU (ANAP Kahramanmaraş Milletvekili): Bu olaylar hakkında fazla bilgim yok. O dönemlerde 33 kişinin kurşuna dizildiği söyleniyordu ama gerçek mi yalan mı onu bilemem. Hükümetimizin Doğu'ya bakış açısı gayet olumludur. Bizim tek şanssızlığımız, hammadde yatakları bulunmadığından fabrika ve tesis kuramıyoruz. Ama diğer yatırımlar Batı'da ne ise Doğu'da da aynıdır. Bizim ikinci bir şanssızlığımız da Doğu'ya tayini çıkan devlet memurlarıdır. Bu kişiler ya istifa ediyor ya da kendisini sürgünde hissederek verimli olamıyor. Böyle olunca da birçok sorunlarımız halledilemiyor.

SİYASİ PARTİLER / SHP

İnönü'nün listesinde kimler var?

Kurultaya bir hafta kala örgüt sürpriz isimlere hazırlanıyor. İnönü dengeli bir liste konusunda kararlı. MKYK'da fikir üretecek kadrolara öncelik verilmesi bekleniyor

Asansör 6.katta durdu. İçinden çıkan iki kişi doğruca genel başkanın odasına yöneldiler. Kibarca açılan kapı, yaklaşık 45 dakika kapalı kaldı. Erdal İnönü, karşısında oturan eski CHP'li politikacıları ilgiyle dinliyordu. Niyazi Ünsal ve Ahmet Şener, eski CHP'li politikacıları temsilen İnönü'yü cumartesi akşamı Anadolu Kulübü'nde yemeğe davet ediyor, ardından yaklaşan kurultayda ilişkin beklentilerini aktarıyorlardı. Şener ve Ünsal, eski politikacıların yeni yönetimde daha aktif rol almalarını istiyorlardı. Demirel bile İhsan Sabri Çağlayangil'i ve 93 yaşındaki Kinyas Kartal'ı köşe bucak yanında gezdiriyordu. Yalnız genel başkan bu konuşmayı bir "eski-yeni çatışması, çekişmesi olarak değerlendirmemeli"ydi, yalnızca, örgüt, grup ve genel merkez arasında uyumu sağlayacak bir yönetim istiyorlardı, hepsi bu...

Gürkan: "Eski kurtlar" toplantısına yalnız değil, Hasan Fehmi Güneş'le geldi

İnönü, elbet bu söylenenlere katılıyordu. Ancak 12 Eylül'den sonra deneyimli politikacılar bilinen nedenlerle politikaya katılamamışlar, doğal olarak onların yerini başka kadrolar almıştı. Bunları değiştirmenin de belli kuralları vardı. "Böyle bir güçlükle karşı karşıyayız" diyordu İnönü. Sonuçta Şener ve Ünsal, İnönü'yle cumartesi gecesi bir yemekte buluşmak üzere anlaşıyor, Genel Merkez binasını terk ediyorlardı.

Gürkan-Güneş ittifakı. Eski politikacılar, İnönü'yle bir yemek yeme kararını, birkaç gün önce almışlardı. Ancak yemekte Gürkan'ın da bulunması düşünülüyordu. "Eski kurtlar", bu yemekten önce Gürkan'la toplanmayı, düşüncelerini İnönü'den önce ona aktarmayı planlamışlardı. Nitekim hafta başında CHP eski Erzincan senatörü Naci Cidal'ın evinde toplanıyorlar, bu toplantıya Gürkan'ı da çağırıyorlardı. Toplantıya aralarında Kemal Güven, Vecdi İlhan, Ahmet Şener, Salih Yıldız, İlhami Çetin, Niyazi Ünsal, Mustafa Aksoy, Turgut Artaç, Hasan Yıldırım, Şevket Köksal, Süleyman Şimşek, Yusuf Çetin, Recai İskenderoğlu, Burhan Karaçelik ve Memduh Ekşi'nin bulunduğu çok sayıda eski CHP milletvekili ve senatörü katılıyor, Gürkan'ise beklenenin aksine toplantıya yalnız değil, İstanbul İl Başkanı Hasan Fehmi Güneş ile birlikte geliyordu. Eski politikacıların istemleri belliydi. Öncelikle İnönü-Gürkan işbirliğinden son derece memnun olduklarını belirtiyorlar ve desteklediklerini söylüyorlardı. "Bu işbirliği tabanın istemlerine ve örgüt birimlerine çok olumlu yansıyor"du. Yalnız 26 Haziran'da yapılacak kurultayda oluşacak yeni MKYK'da deneyimli politikacılara da yer verilmeliydi. Gerçi son dönem parlamenterleri yasaklıydı ve bu nedenle isim bulmakta zorlanıyorlardı ama 1977 öncesi dönem parlamenterleri pekâlâ MKYK'da yer alabilirlerdi. Gürkan, söylenenlere katıldığını belirtiyor, bu yöndeki çalışmalara kendisinin de katkıda bulunacağını söylüyordu. Hatta" gerekirse İnönü ile randevuyu kendisi de alabilir"di. Konuşmanın sonunda eski politikacılar, yeni oluşacak MKYK'da yer almak üzere 1977 öncesi parlamenterlerinden Naci Cidal, Şevket Köksal, Niyazi Ünsal, Recai İskenderoğlu ve Kemal Okyay'ın isimlerini İnönü'ye iletilmek üzere Gürkan'a veriyorlardı.

Erdal İnönü il başkanlarıyla yaptığı toplantıda hemen hemen herkesten destek aldı

ADEM ALTAN/NOKTA

Tetikte bekleyenler. Yaklaşan kurultay öncesi MKYK'ya dönük planlar yapan yalnız eski CHP'li parlamenterler değildi. SHP, Genel Merkez binasından taşra teşkilatlarına dek olağanüstü bir hareketlilik yaşıyordu. Önceleri 12'ler diye adlandırılan, daha sonra "İlkeli Birlik Hareketi" olarak kendilerini tanımlayan grup 4'ler ve 8'ler olarak ikiye bölündükten sonra, 12'lerden ayrılan 4 kişi perşembe akşamı Ahmet Güryüz Ketenci'nin arabasıyla İstanbul'a hareket ediyor, kalan 8 kişi ise yoğun bir çalışma içine giriyorlardı. İsmail Cem ve Mustafa Gündeşlioğlu İstanbul'dan başlamak üzere Marmara ve Ege'nin bazı illerini dolaşarak kurultay öncesi çalışmaları başlatıyorlardı. Erzincan ve Eskişehir Yakup Kepenek'in sorumluluğundaydı. Bu arada Karadeniz Bölgesi ve Doğu Anadolu'ya gidenler de vardı. Bu çalışmadan amaç, 888 kurultay delegesine yaklaşımların anlatılabilmesiydi. 8'ler kesinlikle Aydın Güven Gürkan'ı istemiyorlardı. Listelerinde Doğu Anadolu'dan gelecekler ağırlıkta olacağını belirtiyorlar, pek sıcak bakmadıkları Meclis grubundan ise Cüneyt Canver'in "ilkelerine sadık bir kişi" olarak değişmez adayları olacağını söylemekten kaçınmıyorlardı. 8'lerin listesinde 30 Mayıs Kurultayı'nda sendikacılar listesinden aday olan ancak seçilemeyen Turan Bayazıt'ın da adı geçiyordu. Merkez Disiplin Kurulu üyesi Fuat Öncel de 8'lerin listesinde yer alması muhtemel bir isimdi. Milletvekillerinden Şeyhmuz Bahçeci ve Tülay Öney'in de üzerinde duruyordu 8'ler. Ama MKYK üyelerinden İbrahim Özdemir ve Sırrı Özbek, "Gürkan'a yakın oynamaları" nedeniyle bu grubun gözünden düşmüşlerdi.

Ünsal: "Eski politikacılar daha aktif rol alsın"

Baykalcılar ise kurultaya biraz "buruk" gidiyorlardı. Bu gruptan bir kişinin deyimiyle "bu kurultay hangi açıdan bakılırsa bakılsın eksik"ti. "Yasakların sürdüğü bir ortamda bu kurultay bir öncekinden pek farklı bir sonuç vermeyecek"ti. "3-5 yeni isim bulunacaktı, o kadar!" Baykal ekibi, genel sekre-

terlik konusunda çalışmalara karşı çıkıyor, "Genel sekretere göre kadro değil, kadroya göre genel sekreter olmalıdır" diyordu. İnönü'nün liste yapmasının da genel başkanı yıpratacağını, partinin başının ağrımaması gerektiğini belirtiyorlardı. Ama şu çok açıktı ki; İnönü Gürkan'la birlikte bir liste yapacaksa, onlar da kendi listelerini çıkaracaklardı. İsimlendirme konusunda ise "Şimdilik erken" diyor Baykal ekibi. Ama MKYK içindeki varlıklarını korumaya kararlıydılar.

İnönü-Gürkan: Soğuk rüzgârlar. Hafta ortasında ise SHP'de yeni bir dalgalanma görülüyor, o ana kadar listeyi birlikte oluşturacakları söy-

Onur Kumbaracıbaşı'nın zaferi Gürkan'la İnönü'nün arasını açtı

lenen Genel Başkan İnönü ve genel sekreter adayı Gürkan'ın arasına kimilerine göre "karakedi" giriyordu. İlişkileri aniden soğutmuş gibi görünen iki neden vardı.. İlki, bağımsız milletvekili Günseli Özkaya'nın SHP'ye katılması, ikincisi ise Onur Kumbaracıbaşı'nın Ankara İl Başkanı olması... Bu iki gelişme de Gürkan'ın kolay kolay içine sindiremeyeceği türdendi. Nitekim Özkaya'nın SHP'ye girmesine muhalefet ediyor, bunun üzerine genel başkan oylama yapılmasını öneriyordu. Gürkan'la birlikte 10 milletvekilinin red oyuna karşılık 14 kabul oyuyla Özkaya,SHP üyesi oluyordu.Ertuğrul Günay'ın istifasıyla boşalan Ankara İl Başkanlığı koltuğu için ise Ankara'nın üç ilçesi Doğan Taşdelen'i, iki ilçesi Kumbaracıbaşı'nı öneriyor, İnönü ise Ali Dinçer, Cengizhan Yorulmaz, Abdurrahman Oğultürk ve Onur Kumbaracıbaşı arasında bir seçim yapılmasını istiyordu. Zaferin Kumbaracıbaşı'nın olması, geçmişteki "sürtüşmeleri" nedeniyle Gürkan'ı rahatsız etmişti. İşte bu iki olaya bakılarak, İnönü ve Gürkan ilişkisi soğudu yorumu yapılıyordu kulislerde.Yine de hem genel başkana,hem de Gürkan'a yakın olanlar,bu yorumlara itibar edilmemesi gerektiğini,İnönü'nün perşembe günü il başkanlarıyla yapacağı toplantının ardından Gürkan'la görüşmesine kadar,bu konuda "temkinli"davranmanın daha yararlı olacağını belirtiyorlardı."Örgüt Gürkan'ı istiyor,İnönü bu yüzden onu gözden çıkarmaz,dolayısıyla Gürkan'ın çalışmak istediği kişiler konusunda da yine eskisi gibi Gürkan'a rahatlık tanıyacaktır" diyorlardı bu kişiler...

İnönü'nün listesi. İş dönüp dolaşıp genel başkanda düğümleniyordu. Geçtiğimiz hafta sonu il başkanlarıyla yaptığı toplantıda, il başkanlarının hemen hemen tümünden "destek" almıştı İnönü. Listesini çok çeşitli dengeleri düşünerek oluşturacak, öncelikle gerek daha önce CHP içinde, gerekse SHP'de hizipleşmeye bulaşmamış, kişiler üzerinde duracaktı. Yine, partinin politikasının sağlam temellere dayandırılması açısından "eli kalem tutan," dürüst, düşüncelerini genel başkana aktarabilen, onu eleştiren ancak karşı çıkmayan kişiler olmalarına özen gösterecekti. Siyasi yasağı olmayan eski politikacılardan yararlanacak, Meclis grubunun yönetimde dengeli bir biçimde temsili için en uygun formülü bulacak, ayrıca genç ama dinamik ve yetenekli kadroları da gözardı etmeyecekti.

Eğer kurultay da bu prensipleri benimserse, yani "devam" derse, kurultay sonrasında hiç tahayyül edilemeyen bir İnönü ile karşılaşılacağını söylüyordu İnönü'nün yakınındakiler. Yani bu kurultay bir anlamda İnönü'nün kendi kurultayı olacaktı. Genel Başkan, işi bu kadar sıkı tutuyordu. Bu nedenle, sayısı 44'e çıkmış olan MKYK üyelerinin tümünü henüz belirlememişti. Yine de sisler arasında ortaya çıkabilen isimler az sayılmazdı.İnönü mevcut MKYK'dan dengeleri koruyarak, ancak hiçbir grubun "güçlü" olmasına izin vermeyecek biçimde birkaç ismi yeni listesine alacaktı. İnönü'ye yakın kaynaklar, bu isimler arasında Cüneyt Canver, Aydın Güven Gürkan, Barış Can, İsmail Cem, Sırrı Özbek, Fikri Sağlar, Yiğit Gülöksüz, Halil Akyüz, Türkan Akyol, Şeref Erdem, Mustafa Timisi ve Ahmet Güryüz Ketenci'yi sayıyorlar, MKYK'daki parlamenter sayısının 10-14 civarında olacağını söylüyorlardı. Zaten mevcut MKYK'dan alınacak milletvekilleri dışında, Meclis grubundan alınacak diğer parlamenterlerin isimleri ise, şöyle sıralanıyordu: Turan Bayazıt, Cahit Tutum, Şeyhmuz Bahçeci, Enver Özcan, Vecihi Ataklı, Halil İbrahim Şahin, Feridun Şakir Öğünç ve Abdullah Çakırefe.

Eski CHP'li parlamenterler konusunda ise İnönü, kendisine aktarılan isimleri değerlendirecekti. Ama yakınları, kafasında netleşen isimlerin eski Kars milletvekillerinden Kemal Okyay, Konya senatörü Erdoğan Bakkalbaşı, Diyarbakır milletvekili Recai İskenderoğlu, Ordu milletvekili Şevket Köksal, ve Hakkari senatörü Naci Cidal olduğunu söylüyorlardı. İnönü'nün eski Erzincan senatörü Niyazi Ünsal'ın ismi üzerinde de durduğu söyleniyordu. İnönü'nün değerlendirmeye aldığı isimler arasında kendisi gibi akademisyen olan kişiler ve uzmanlar da vardı. Bu kişilere, özellikle "fikir üretecek kadrolar" olmaları açısından oldukça önem veriyordu genel başkan. İstanbul Üniversitesi Öğretim üyelerinden Dr. Öztin Akgüç İnönü'nün düşündüğü parlak isimlerdendi. Yine Gündüz Pamuk da vardı genel başkanın listesinde. Ankara İl Başkanı Onur Kumbaracıbaşı da İnönü'nün değerlendirmeye aldığı bir isimdi. Eski Petrol Ofisi Genel Müdürü Maliye uzmanı Mustafa Özyürek de, bu şekilde İnönü'nün üzerinde durduğu bir isimdi.

Kurultaya 1 hafta kala, SHP cephesinde manzara buydu. Biraz sisli, hayli hareketli ama daha çok heyecanlı... Kimi varlığını koruyabilmek, kimi etkin olabilmek mücadelesi verecek ama sonucu yine de İnönü'nün perşembe günü il başkanlarıyla yapacağı görüşmeler belirleyecekti. Örgüt sürpriz isimlere de hazır olmalıydı...

'İktidara gelemeyiz'

PİAR'ın sosyal demokrat partiler üzerine yaptığı son araştırma, Türk seçmeninin bugünkü haliyle sosyal demokrasiden iktidar umudu taşımadığını, ancak güçlü bir muhalefet oluşturmasını beklediğini ortaya koyuyor

"Bizce, bu araştırmanın ortaya koyduğu en önemli sonuç, Türkiye seçmeninin sosyal demokrasiyi iktidar olarak düşünmemesidir. İşin ilginci, sadece sağ seçmenler değil, araştırmamıza katılan sosyal demokrat seçmenler de böyle düşünüyor. 'Sosyal demokrat iki parti birleşse de güçlü bir muhalefet olur' diyor. Ama iktidar yolunu açık görmüyor."

Ünlü araştırma şirketleri PİAR ve SİAR'ın sahibi ve yöneticisi Bülent Tanla, yaptıkları son araştırmanın en önemli bulgusunu **Nokta**'ya böyle özetliyordu.

Araştırma, genel seçimin yoğun bir şekilde gündeme geldiği şartlarda, Türk seçmeninin sosyal demokrat partilere nasıl baktığını, nasıl değerlendirdiğini ve neler beklediğini saptamayı amaçlıyordu. 12 ilde 20 yaş ve üzerindeki kişilerle hanelerde yüz yüze anket tekniği uygulanarak gerçekleştirilen bu çalışmada, görüşülen kişiler çok aşamalı tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmişti. Anketçiler hanelerde görüşecekleri kişiyi İsveç Anahtarı tekniğini uygulayarak saptamışlardı. 1603 kişi ile görüşülerek gerçekleştirilen araştırmada, bir kontrol sonucunun yüzde 31.4'ünün sosyal demokrat nitelikli, yüze 60.7'sinin sağ partilerden yana, yüzde 7.9'unun da cevapsız şeklinde belirlenmesi, araştırmanın güven sınırının yalnızca yüzde 2'lik bir oynamayı içerdiğini ortaya koyuyordu.

Araştırma sonuçlarına göre, seçimlere katılan yedi parti içinden en fazla tanınan ve bilinen yüzde 95.7 oranı ile Anavatan Partisi' idi. Bunu yüzde 82.4 ile DYP izliyordu. Her iki sosyal demokrat parti de yüzde 71 civarındaki oranları ile aynı derecede tanınıyorlardı. Seçmenlerin yaklaşık yarısı şu anda Meclis'teki parti sayısının yeterli olduğu görüşündeydi. Türkiye'de sorunların çözümünde çok sayıda küçük parti yerine, az sayıda büyük partinin daha rahat hakim olacağı görüşü de yaygındı. Bülent Tanla, bu sonucu "Türkiye'de merkezileşme var" şeklinde yorumluyordu.

Birleşseler ne olur? "Türkiye'de fazla parti var, bazıları birleşmelidir" diyenlerin yüzde 93'ü, SHP ile DSP'nin birleşmesi görüşündeydi. Ama bu birleşme ne SHP'nin DSP'ye ne de DSP'nin SHP'ye katılması şeklinde olmamalıydı. Seçmen ağırlığı, adilane bir formülle, güçbirliği yapma şeklinde bir birleşmeden yana ağırlık koyuyordu. Seçmenlerin iki partinin birleşmelerini böylesine ağırlıkla savunmalarında, iki parti arasında önemli bir politika farkı görmemeleri etkili oluyordu. Öyle ya, mademki bir farkları yoktu, öyleyse neden ayrı ayrı duruyorlardı? Cevaplayıcıların birleşme için gördükleri en uygun zaman ise, referandum öncesi, yani "hemen"di.

Peki birleşirlerse ne olacaktı? Oylar önemli bir artış gösterebilir, sosyal demokrasiye iktidar yolu açılabilir miydi?

"İşte, burada, araştırmanın en ilginç bulgusuna geliyoruz" diyordu Tanla. Cevaplayıcılardan yüzde 20'sine göre, sosyal demokrat partiler birleşseler de birleşmeseler de alacakları oy aynı kalacaktı. Yüzde 68'e yakını birleşme gerçekleşirse oy oranının artacağını düşünüyordu. Ama seçmen kitlesinin büyük çoğunluğuna göre oylar artsa da, sosyal demokratlar iktidar olamazlardı. Sosyal demokrasinin geleceği ile ilgili en iyimser beklenti, güçlü bir muhalefet oluşturmasıydı.

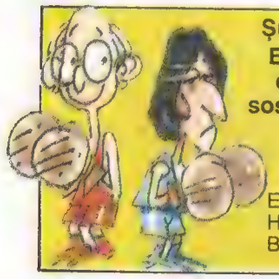

Şu anda Sayın Erdal İnönü ve Sayın Rahşan Ecevit'in başkanlıklarını yaptıkları iki sosyal demokrat parti bulunmaktadır. Sizce bu iki sosyal demokrat partinin izledikleri politikalar farklı mıdır yoksa aynı mıdır?

	%
Evet, farklı politika izlemektedirler	23,1
Hayır, aynı politikaları izlemektedirler	65,3
Bilmiyorum/Fikrim yok	11,6

Size göre sosyal demokrat kanattaki birleşmenin, toparlanmanın hangi yolla olması gerekir?

	%
Aralarında güçbirliği yapmalıdırlar	40,8
DSP, SHP'ye katılmalıdır	20,4
SHP, DSP'ye katılmalıdır	16,4
Yeni bir parti kurulmalıdır	15,3
CHP yeniden kurulmalıdır	7,1

Sosyal demokratlar birleştikleri takdirde genel seçimlerde nasıl bir sonuç alırlar?

	%
Sosyal demokratlar güçlenip iktidara gelirler	12,4
Güçlü bir ana muhalefet partisi olurlar	61,9
Sadece kendileri toparlanmış olurlar, fazla bir güç olmazlar	15,0
Bilmiyor/Fikri yok	10,7

ŞAFAK KİLER / EMRE ÇİÇAS / NOKTA

BATU HAN KIRAN/NOKTA

Bülent Tanla: "Sosyal demokratlar için iktidar yolu açık görünmüyor"

Neden iktidar değil? Seçmen kitlesinin, sosyal demokratlar da dahil olmak üzere iktidara hazır olmamaları, partilerini bu göreve hazır görmemeleri, çeşitli etkenlerle açıklanabiliyordu. Bunlardan biri, seçmenin liderlik hakkındaki görüşleriydi. Cevaplayıcıların yüzde 60'a yakını, gerek İnönü gerek, Bülent Ecevit için bir liderlik zaafına işaret ediyor ve yeni bir lider ihtiyacını belirtiyordu. Ama liderlikten de daha önemli olan, sosyal demokrat partilerin verdikleri mesajın yetersizliği idi. Şöyle diyordu Tanla: "Araştırmamız şöyle bir tablo ortaya koyuyor: Türkiye'de bir sosyal demokrasi gerçeği var. Ama bu, mesajı yetersiz olan, liderliği zayıf olan ve toplumun yükselen değerlerini doğru tespit edip onlara ayak uydurmada yetersiz kalan bir sosyal demokrasi..." Tanla "yükselen değerlere sahip çıkma" meselesinin, politik bir hareket açısından hayati önem taşıdığını vurgulayarak, ANAP'ı örnek veriyordu. 1980 seçimlerinden sonra yaptıkları ayrıntılıtahlillerde,ANAP'ınTürkiye'nin yükselen değerlerinin önünde giden bir parti olduğunu saptamışlardı. Başarısının sırrı da buradaydı zaten. Oysa, sosyal demokrat partiler bu konuda çok gerilerdeydiler. Yaptıkları birçok teşhisi kanıtlama imkânları olmamış veya tersi kanıtlanmıştı. İlgilendikleri noktalar ya da meseleler, toplumun ilgisini çekmiyor, odağını oluşturmuyordu. Sosyal demokrat partilerin donmuş oyların (çekirdek seçmen oylarının) dışına çıkıp uç seçmenlerin oylarını da alabilmek için, yükselen yeni değerleri basit sloganlar haline getirip topluma mesajlar olarak iletebilmeleri gerekiyordu. Bugün Avrupa sosyal demokrat partilerin siyaset pazarlamacıları ile el ele yapmaya çalıştıkları şey de buydu. "Genç bir parti", "yeni bir parti", "dinamik bir parti" türünden çeşitli kavramlar oluşturmak, bu kavramlar ışığında yeni bir imaj yaratmak, bu kavramları ve imajı derinleştirerek, olgunlaştırarak programlaştırmak...

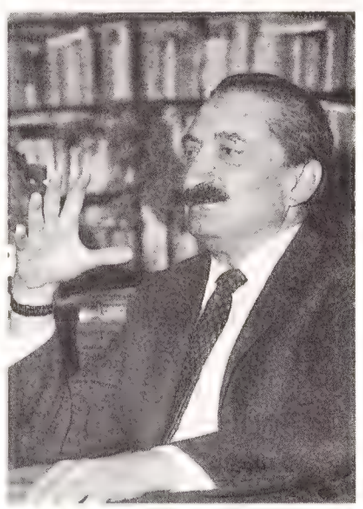

Erdal İnönü ve Bülent Ecevit için ortak kanı: Liderlikte zaaf

Bütün bunlar yapılmadığı takdirde, sosyal demokrasinin falında iktidar görünmüyordu. En azından yakın bir tarihte... ●

DENİZ DOĞAN/ NOKTA

Yargıcı-Teoman çifti namus bekçiliği yapan otel çalışanlarından yaka silkiyorlar

YAŞAM / OTELLERDE NİKÂH SORGUSU

Nikâh cüzdanı mı? Sana ne...

Otellerde nikâh cüzdanı olmayan bir çiftin kalması artık imkânsız hale geldi. Otel görevlileri hiçbir yasal hakları olmaksızın nikâh cüzdanı gösteremeyen çiftlere oda vermiyorlar.

"Otelin namusunu bozmam imkânsız. Çünkü turistlere bu soruyu sormuyorlar. O zaman Türk vatandaşı olan kadınların namusunu korumak istiyorlar. Ama kim kimin namusunu koruyor? İnsan böyle bir davranışla karşılaşınca bir tuhaf oluyor. Öyle bir gözle bakıyorlar ki kadınsın ve o akşam, odada her şey bitecek." Bu sözlerin daha doğrusu haykırışın sahibi Neslihan Yargıcı son zamanlarda daha da fazla yaygınlaştığı gözlenen bir çarpıklığa işaret ediyordu. Lüks tarifeli turistik otellerin dışındaki herhangi bir otelde bir kadınla bir erkeğin nikâh cüzdanı olmaksızın kalması imkânsız hale gelmişti.

Kadınca dergisinin temmuzda çıkacak sayısında yer alacak habere göre sadece Neslihan Yargıcı-Mehmet Teoman çiftinin başına gelmemişti bu otellerdeki nikâh sorgulaması. Evli oldukları halde yanlarına nikâh cüzdanlarını almadan çıkan Birsen ve Necati Güngör çifti de Gaziantep'te hiçbir otele kabul edilmiyorlardı. Keza aynı unutkanlığın kurbanları Ayla ve Süreyya Tamer çifti de hafta sonu için gittikleri İznik'te hiçbir otelde kalmayı başaramadıkları gibi dönerken yol boyu tüm otellerin kapısını çalıyorlar ve aynı cevabı alıyorlardı: Nikâh cüzdanınız yoksa otelimizde kalamazsınız!

Ama başka çözümler olabilirdi. Örneğin Neslihan Yargıcı ve Mehmet Teoman'a önerilen çözüm gibi: "Ayrı odalar verelim." Ama odalardan biri otelin en tepesinde biri de resepsiyon memurunun yanında olmak koşuluyla. Öyle ya, ya gece tekrar bir araya gelirlerse. Bu çözüme karşı da Neslihan'ın tepesi atıyor ve Foça'daki otel görevlisine bağırıyordu: "Be Allah'ın kulu, sen bize güvenmedin, ikimizi ayrı katlara koydun. Otelin namusuysa bana nasıl güvendin, ya ben gece olay çıkarırsam. Ya sen bana gece saldırırsan?"

Tahmin edildiği gibi ayrı odalarda yatmayı onurlarına yediremeyen çift o otelden de ayrılıyorlardı. İşin ilginç yanı bu otellerin hiçbirinde turistlere benzer sorular sorulmuyor ya da nikâh cüzdanları istenmiyordu. Neslihan Yargıcı bu eşitsizliğe bu çifte standart uygulamasına da çok sinirlenmişti. "İki Alman ya da Fransız, hangi ülkeden olursa olsun iki sevgili geliyor, Türkiye'nin güzelliklerinden yararlanıyor, ucuz bir tatil yapıyor, biz bu olanaklardan yararlanamıyoruz. Değil otelde baş başa kalacaklar, sokakta yakalansalar hastaneye muayeneye götürülecekler."

"**Kadına alenen orospu demekten farksız.**" Otellerdeki bu uygulama o kadar doğal ve yaygın bir şekilde yapılıyordu ki, bu rahatlığın ve güvenin yasal bir dayanağı olup olmadığı sorusu akla geliyordu. **Kadınca**'nın muhabiri Seda Güler de bu merakla Avukat Burhan Apaydın'dan görüş istiyor ve şöyle yanıt alıyordu: "Evli değilseniz anlamında sorulup ve evli olmadıkları takdirde çiftlerin geri çevrilmeleri kadına alenen orospu demekten farksızdır. Hususi hayata müdahale ve insan haysiyetine darbedir. Buna ise otel işleticileri ve ahlak zabıtası görevlilerinin asla hakları yoktur."

Peki nereden alıyorlardı bu otelciler, namus polisliği yetkisini; toplumun değer yargılarından mı, kendi değer yargılarından mı, bir otelcinin vasiyetinden mi, yoksa erkeklik haysiyetinden mi? İşte orası belli değildi, ama Mehmet Teoman'a göre bir yanlış uygulamaya teslim olmamak, direnmek gerekirdi. "Bir tohum atılmalıydı, bugün ben, yarın bir başkası, öbür gün başkası..."

Kadını fahişe yerine koymaktır...

Yasalarımızda evli olmayan kadın ve erkek otele alınmazlar diye bir hüküm var mı? Avukat Burhan Apaydın, konu hakkındaki görüşlerini açıkladı:

Otel ve motellere birlikte gelen ve evli olmayan kadın ve erkeğin aynı odada kalmalarını engelleyen bir kanun ve tüzük hükmü yoktur. Ancak Bakanlar Kurulu'nun 5/984 sayılı ve 30 Mart 1961 tarihli kararı ile kabul edilen ve Resmi Gazete'nin 19 Nisan 1961 günlü sayısında yayınlanan **"Genel kadınlar ve genelevlerin tabi olacakları hükümler ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıklarla mücadele tüzüğü"**nün 96. maddesi bir engelleme getirmiştir. Böylece **"Otel, motel, pansiyon"** olarak ruhsatla işletilen yerlerde, bunların **"İşletme amacı ve anlamı"**na aykırı olacak şekilde **"Genel kadınlara sanat icra etmek imkânı"** vermemiş ve yasaklanmıştır.

Otel ve motellere evli olmayan bir kadın ve erkek birlikte geldikleri takdirde, nüfus hüviyet cüzdanlarının dışında evlilik cüzdanı göstermek mecburiyetinde değillerdir. Erkekle birlikte gelen kadın "genel kadın" ise, nüfus hüviyet cüzdanını ibraz edemeyince otel, motel ve pansiyona sadece bu nedenle alınamaz.

Fakat; uygulamada evlilik cüzdanının aranması yoluna gidilmekle özellikle "kadın" aşağılanmaktadır. Çünkü; bir fahişeymiş gibi kendisine bakılmış olunmakta ve geri çevirmek sureti ile aşağılatıcı bir muameleye maruz bırakılmaktadır.

Bir otel, motel ve pansiyona gelen kadın-erkekten evlilik cüzdanı istenilip, gösterilmemesi halinde geri çevrilme; erkeğin yanındaki kadını "orospu-fahişe" olarak nitelendirmek demektir. Bu uygulama, kadın haysiyetini çiğnemek demektir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 5. ve Avrupa İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 3. maddesinde **"Hiç kimse haysiyet kırıcı muameleye tabi tutulamaz"** denilmektedir. Yine, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Sözleşmesi'nin 8. maddesi **"Her şahıs hususi hayatına hürmet edilmesini istemek hakkına maliktir"** hükmünü taşımaktadır.

Kadın ve erkek ilişkileri hususi hayat kavramı içine girer. "Evli misiniz, bekâr mısınız?" sorusuna muhatap olmak, ancak bir istatistik konusuna ilişkin faaliyet içinde yer alabilir. Ve otellerde de istatistik çalışmalara hizmet amacıyla formlar doldurulabilir. Fakat, "Evli değilseniz, otelimizde kalamazsınız" anlamında sorulup ve evli olmadıkları takdirde geri çevrilmeleri; kadına alenen "orospu" demekten farksızdır. Hususi hayata müdahale ve insan haysiyetine bir darbedir.

Buna ise, otel işleticileri ve ahlak zabıtası görevlilerinin asla hakları yoktur. Başlangıçta da değindiğimiz tüzük hükümleri, otel, motel ve pansiyonlara birlikte gelen kadın ve erkek hakkında, kadının genel kadın olması halinde bir engelleme yaratmaktadır. Tüzükteki bu hükmü, tüm kadınlara teşmil etmek (yaymak), uygulama alanına tüm kadınları sokmak, tüzük hükmüne de aykırı düşmektedir.

Öte yandan yurdumuza gelen yabancıların otel, motel ve pansiyonlarda kadın-erkek olarak birlikte kalmalarında evlilik şartı aranmamaktadır. Uluslararası antlaşma hükümleri böyle bir şartın aranması mecburiyetini kaldırmıştır. Ülkemizde Türk kadınları için farklı bir uygulama yapılması, kadın haklarının hâlâ inkâr durumunda olduğunun bir başka delilidir.

Otel, motel ve pansiyonlar tamamen bir hizmet yerleridir. Bunlar hizmetlerini yerli ve yabancı turistlere arz etmişlerdir. Buna uyarak gelen kişiyi bu tarz bahanelerle geri çevirmeleri, işletme ruhsatındaki amaca aykırı düşeceğinden, idari makamlarca, o işletmenin muvakkaten kapatılmasına karar vermek gerekir.

Ruhi Su'yu sever misiniz?

Severseniz hele de lisede edebiyat öğretmeniyseniz sevmekten vazgeçeceksiniz. Ya da öğrencileriniz Ruhi Su'nun Yunus Emre türküleri üzerine görüşlerinizi sorarsa ona cevap dahi vermeyeceksiniz. Bu ve benzeri sorulara eğitim camiasında "yassah hemşerim" demek yeterli, daha doğrusu çok gerekli olabilir. Mesleğinizin bekası için.

"Rükzan Hanım, Cumhuriyet Bayramı törenlerimizi organize etmiş, bir şiir okuma programı hazırlamış ve Türkçe Kültür Kulübü'müzde öğrencilerle çalışmalar yapmıştır. Kanaatimce, kendisi öğretmenlik mesleğine ilişkin eğitim geleneğinin en iyi öğelerini temsil etmektedir."

Robert Lisesi Müdürü Harry A. Dawe bu övgü dolu tanımlamayı 34 yıllık öğretmen Rükzan Günaysu için yapıyordu. Hani şu öğrencilerine Yunus Emre Oratoryosu ile Ruhi Su'nun Yunus Emre türküleri arasındaki farkı açıkladığı için Milli Eğitim Bakanlığı'nca görevine son verilen 61 yaşındaki Rükzan Hanım için.

Müdür'ün bu denli olumlu konuştuğu, öğretmenine "Bakanlık makamından alınan 4/3/1987 tarih ve 4872 sayılı makam oluru gereği sözleşmenizin ders kesimi müteakip iptal edilmesi gereğini" bildirmek herhalde epey üzücü olmuştu. Bakanlığın yazısında herhangi bir gerekçe gösterilmediği gibi Milli Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu da **Nokta** Ankara bürosunun sorusuna karşılık olarak "Bu olay hakkında hiçbir şey bilmiyorum" yanıtını veriyordu.

Bakan'ın bilgisi dışında görevden alınan öğretmenin öyküsü 1985 yılına kadar gidiyordu.

Su şantajı. 1985'in Kasım ayında son sınıf öğrencileriyle oratoryo konusunu işleyen Rükzan Hanım bir soru üzerine Yunus Emre Oratoryosu ile Ruhi Su'nun Yunus Emre türküleri arasındaki farkı açıklıyordu. Ama dersin bitiminden daha yarım saat geçmeden müdürün odasına çağrılıyordu. Milli Eğitim Müdürü okulu arıyor ve "Okulunuzda Yunus Emre'yi anma töreni yapılıyormuş" şeklinde bir soru yöneltiyordu. Rükzan Hanım okul müdürünün yanında durumu açıklıyor ve olay kapanıyordu. Ancak yıl sonuna doğru bütünlemeye kalacağını anlayan bir öğrenci Rükzan Hanım'a gelerek "Siz okulda Ruhi Su'yu anma töreni düzenlediniz bunu unutmayın" şeklinde üstü kapalı bir tehdit savuruyordu. Nitekim notlar açıklandığında sınıfta kaldığı anlaşılan öğrencinin velisi Ömer Okur, okulun Türk müdürü Mehmet Çamoğlu'na "oğlunun kasti olarak sınıfta bırakıldığı" yolunda şikâyette bulunuyordu. Okul müdürünün not cetvellerini göstermesi yetmiyor, Ömer Okur, durumu Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bildiriyordu. Ondan sonra da Rükzan Hanım ve tüm öğrencilerin Milli Eğitim Müdürlüğü'nde ifadeleri alınıyordu. Olay bununla durmuyordu. 1987 yılının Ocak ayında da bir müfettiş gelerek dersleri izliyor ve Rükzan Hanım'a "memnuniyetini" bildiriyordu. Ve işte Bakanlığın Rükzan Hanım'ı görevden alması bu müfettişin incelemesinden üç ay sonra gerçekleşiyor ve Bakanlık yazısındaki tek gerekçe "müfettiş raporu" olarak gösteriliyordu. Bu raporun ise ne olduğu meçhuldü. Ama yaygın söylentiye göre Rükzan Hanım "sol" görüşlü olduğu için görevden alınmıştı. Okul müdürü Harry Dawe'e göre ise Rükzan Hanım "Açık, hoşgörülü ve talepkâr bir öğretmendir, herhangi bir politik ya da sosyal bir ideoloji benimsemeksizin öğrencilerini bilgili, eleştirici ve yaratıcı bir şekilde yetiştirmeye çalışır"dı.

"Maalesef alıştırıldık." Rükzan Hanım'ın görevden alınması basında çeşitli yazarlar tarafından tepkiyle karşılanırken Robert Kolej çıkışlı bazı öğretim üyeleri de tepki göstermekte gecikmediler. Örneğin Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Profesörü Çiğdem Kâğıtçıbaşı şunları söylüyordu: "Günaysu'nun görevden alınması çok kötü ve üzücü bir şey. Ancak beklenecek bir olay. Bizi öylesine çok kötü şeylere alıştırdılar ki, öyle şeyler yaşıyoruz ki, son zamanlarda bu da olur demek zorunda kalıyoruz. Bunları kanıksamaya maalesef alıştırıldık." Ayrı üniversitede ekonomi profesörü olarak görev yapan gene Robert Kolej çıkışlı Tansu Çiller de "Robert Kolej ve özellikle bu dersler düşünmeyi aşılamayı ilke olarak benimseyen bir konumdadırlar. Bu konuya inanmakta gerçekten güçlük çekiyorum, bu okuldan yirmi yıl önce mezun olmuş biri olarak" diyordu. Bu olayı eski bir mezun olarak anlamakta güçlük çekenlerden biri de Milliyet gazetesi yazarlarından Nuri Çolakoğlu idi. Çolakoğlu "Öğrencilerine yeni bir şeyler verebilmek, onlara yeni değerler katmak isteyen bir öğretmenin cezalandırılması aklın, mantığın kabul etmeyeceği bir şeydir" diyordu. Nur Yalman ise "Rükzan Günaysu'ya ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı uygulamasını Robert Kolej çıkışlı bir insan olarak değil, Harward Üniversitesi Antropoloji profesörü olarak kınadığını belirtiyor ve şöyle konuşuyordu: "Ben fikir hürriyeti taraftarıyım. Bunu zedeleyecek her türlü uygulamaya karşıyım. Biz bunları çok zedeledik. Bunların önüne geçme zamanı geldi de geçiyor. Okullarda Yunus Emre Oratoryosu veya herhangi bir kişinin müziğinin, yapıtının tartışılıyor olması gerek. Sağ fikirler nasıl tartışılıyorsa sol fikirlerde öylesine rahatlıkla tartışılmalı."

Ama tabii ki herkes böyle düşünmeyecekti. Rükzan Hanım'ı görevden aldırmayı başaranlar için çağdaşlık ve fikir hürriyeti Ruhi Su'nun adının geçtiği yerde biterdi. Ve bu öğretmenin de cezalandırılması gerekiyordu.

Eee, bu işler böyleydi işte. Robert Lisesi de olsa sonunda burası Türkiye'ydi. Türkiye'nin de Milli Eğitim'i içinde öyle hafiyeler vardı ki bu görev bilincine sahip yüce insanların gözünden ve kulağından hiçbir şey kaçmazdı. Rükzan Hanım 34 yıl sonra olsa bile yakayı ele vermişti işte●

MUSTAFA AKÖZ/ NOKTA

Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Prof. Dr. Tansu Çiller, Rükzan Hanım'ın görevden alınmasına bir türlü inanamayan iki eski kolejli

Rükzan Güneysu, öğrencilerine Yunus Emre Oratoryosu ile Ruhi Su'nun Yunus Emre türküleri arasındaki farkı açıkladığından görevinden alındı. Ruhi Su'nun kemiklerini sızlattılar!

BİR KONUK

"Nahoş amedi!"

İslamcı basın konuyu "es" geçti

İran İslam Cumhuriyeti Başbakanı Mir Hüseyin Musavi'nin ülkemize yaptığı resmi ziyaret büyük tartışmalara neden oldu. Musavi Türkiye'ye gelişinden önce Anıtkabir ziyaretinin protokolden çıkarılmasını istedi ve... Bu isteğini de elde etti! Buna karşılık Konya'da Mevlana türbesine uğramayı ihmal etmeyen Musavi'nin bu tutumu basında gürültü kopardı. İslamcı basın konuyu "es geçerken" laik gazeteler Musavi'ye veryansın ettiler.

Atatürk'e saygısızlığını demeçleriyle açıkça belirtmekte de sakınca görmeyen Musavi'nin, Başbakan Özal'ın ısrarı üzerine Cumhurbaşkanı Evren tarafından kabul edilmesi de muhalefet çevrelerinde kınandı. SHP Genel Başkanı İnönü, Musavi ile görüşmeyi reddederek törenlere katılmadı ve protesto amacıyla Başbakanlık kapısına siyah bir çelenk bıraktı.

BİR PORTRE

Necdet Üruğ

Gerçek bir asker, ve "sadece asker" olan emekli orgeneral Üruğ, 1921 yılında Üsküdar'da doğdu. 1941'de Kara Harp Okulu'nu bitirip topçu teğmeni oldu. 1950'de de Harp Akademisi'nden kurmay çıkan Üruğ, 2 Aralık 1984'ten beri Genelkurmay Başkanlığı görevindeydi.

Üruğ, askeri yönetimden demokrasiye geçiş döneminde orduyu politikanın kesinlikle dışında tutma çabasıyla dikkat çekti. Birçok emekli generalin seçtiği gibi siyasete atılmak ya da bir bankanın yönetimine geçmek gibi cazip olanaklara sırt çevirerek köşesinde oturacağını bildiriyor... Öte yandan, "Zamanı geldiğinde" cumhurbaşkanlığı adaylığı için adının söz konusu edileceği ileri sürülüyor.

Üruğ, ordunun yeni bir müdahalesinin Türkiye'nin AET'ye girebilme şansını ortadan kaldıracağını açıkladı. Dinsel inanç boyutlarını aşan irticadan duyduğu kaygıları da dolaylı olarak hissettirdi.

İki başkan yanyana dayana bilir misin?

BİR BÖLÜNME

Ayrılsak da beraber miyiz?

Belediye seçimlerinde ANAP'ın kazandığı ezici başarının ardından sosyal demokrat muhalefet saflarında çekişme ve hesaplaşmalar da hızlanıyor... SHP'de kurultay atağı başlatılır, Gürkan'ın İnönü'nün istifasını istediği haberleri yayılır ve yalanlanırken, DSP'de de parti içi muhalefet olağanüstü bir kurucular kurulu toplantısı yaparak yeni bir MKYK seçti ve Celal Kürkoğlu'nu genel başkanlığa getirdi!

Kürkoğlu parti genel merkezine ihtarname çekerek devir teslim işlemlerinin üç gün içinde yerine getirilmesini isterken Rahşan Ecevit olayı "korsanlık" olarak niteledi. Cumhuriyet Başsavcılığı konuyu incelediğini ve daha önce DSP için Anayasa Mahkemesi'ne yapmış olduğu başvurunun sonucunu beklediğini belirtti.

KISA... KISA...

• **Yeni zam projeleri açıklandı.** Petrol ürünleri, elektrik, kömür, ulaştırma ve haberleşme hizmetlerine zam gelecek. Bu durumda erken seçim de rafa kalkabilir. Gözlemciler, "zam olursa seçim yok, seçim olursa zam yok" diyorlar...

• **Milli Eğitim Bakanlığı, orta öğretim sistemini değiştirmek üzere** toplanan Haftalık Ders Programları Semineri kanalıyla liselere eski yazı dersleri konmasını gündeme getirdi, ancak basında ve kamuoyunda gördüğü büyük tepki üzerine şimdilik geri adım attı.

• **Yüksek Sağlık Şûrası, tüp bebek** yönetmeliğini kabul etti. Tüp bebeğe nikâhlı çiftler sahip olabilecek. Çocuk başına maliyetin dört milyon lirayı bulacağı açıklandı!

• **Eyüp savcısı Avni Bilgin, Nokta'nın** ele almış olduğu sübyan koğuşları gerçeği üzerine duyarlıkla eğilerek soruşturma başlattı.

HAFTANIN İNCİSİ

"Aramızda işkence suçundan cezalandırılmış olan arkadaşlarımız maalesef olmuştur. Biz onların da iyi niyetle çalıştıklarına inanıyoruz. Çünkü onlar hakikaten bu görevi yaparken, işkence yapacağım diye veya kötü bir muamele yapacağım diye yapmamıştır. O sorgunun getirdiği hava içinde diyelim ki hata yapmıştır."

Saffet Arıkan Bedük
Emniyet Genel Müdürü

BİR FOTOĞRAF

"Baba" zehir zemberek demeçlerini sürdürüp Türkiye'nin dört yanını harmanlarken, "evlatlar" da baba tarafından kurtarılma umuduyla çırpınıp bu arada canlarını da tehlikeye atmaktan çekinmiyorlar... Demirel'in Erzurum-Kars-Ağrı gezisinde, Erzurumlu vatandaş Ali Yurtçu az kalsın "Demirel" plakalı Mercedes'in altında kalıyordu! Yurtçu, kurtarıldıktan sonra, "Biz zaten yaşamıyoruz ki abi..." dedi.

GÜNAYDIN

BASINDAN YORUMLAR

Böylesi de vardı...

12 Eylül sonrasının tozdan dumandan geçilmediği günlerinde, Orgeneral Üruğ, kendisine götürülen her konu ile yakından ilgilendi.

Gerektiğinde sanık avukatları ile saatlerce görüştü (...)

Sayın Üruğ, tam bir "asker"di. "Emir komuta" neyse bu gereği yerine getirirdi. "Harbiye'den beri okuyucusuyum. Bu yüzden hapis de yattım" dediği Cumhuriyet gazetesini 12 Eylül sonrasında, Milli Güvenlik Konseyi'nden aldığı emir ile kapatan İstanbul Sıkıyönetim Komutanı da Üruğ'du.

Cumhuriyet gazetesindeki yazıları günü gününe izleyip yeraltı dünyasına savaş açan da yine Orgeneral Üruğ'du.

DİSK davası Üruğ'un emri ile açılmıştı. Barış Derneği davası ise Orgeneral Haydar Saltık'ın soruşturma emri ile.

Orgeneral Üruğ, bu geçiş döneminde, orduyu siyasetten arındırmak için elinden geleni yaptı.

Üruğ, "Köşeme çekileceğim; ne aday olacağım, ne anı yazacağım, ne de özel sektörde yönetim kurulu üyeliği alacağım" diyor.

Genelkurmay Başkanı Sayın Üruğ, son yirmi beş yıl içinde özel sektörde görev almayan, emekli olduktan sonra siyasal partilerin kapılarını aşındırmayan ya da holding patronları önünde esas duruşa geçip düğmeliklemeyen tek genel kurmay başkanı olacak ve böylece bu tavrı ile ilerisi için "örnek" oluşturacaktır.

Uğur Mumcu, 13 Haziran Cumhuriyet

Kara ziyaret...

İran Başbakanı Musavi, dün ani olarak Konya'ya giderek Mevlâna Hazretleri'nin türbesine ziyarette bulundu.

Hani "bunların geleneklerinde mezar ziyareti yok"tu?

Anıtkabir'i ziyaret programından çıkartarak misafirlik hakkını kötüye kullanan Musavi'nin saygısızlığını mazur göstermek için inciler dizen gayretkeşler, bakalım şimdi ne cevherler yumurtlayacaklar?

İran Başbakanı Musavi'nin bu ziyareti, korkarız ki Cumhuriyet tarihimize "kara bir leke" olarak düşecektir.

EMRE ULAŞNOKTA

Eğer iktidarın Atatürk'e saygısızlık eden İran Başbakanı'na müsamahası, içerdeki Atatürk düşmanlarının cüretini artırırsa ve Atatürk anıtlarına saldıran delileri daha da azdırırsa buna çok şaşmamak gerekir.

Özal bu yüzden büyük bir vebal yüklenmiş bulunuyor.

Bu koltuğa oturanların alış verişten ve dövizden daha önce düşünmek zorunda oldukları değerler vardır. Özal bunları unuttu. Unuttu!

Güngör Mengi, 17 Haziran, Sabah

İktidar Partisi delegeleri Chun'un kendine seçtiği halefi onaylamak üzere toplandığı sırada, sokaklar savaş meydanı görünümündeydi

Ülke çapında olaylar tüm şiddetiyle devam ederken, Cumhurbaşkanı Chun (sağda) İktidar Partisi'nin yeni başkan adayını ilan ediyordu

DÜNYA

GÜNEY KORE / DURDURULAMAYAN İSYAN

Güney Kore mucizesi neyi unuttu?

Şubat ayında cumhurbaşkanlığı görevinden ayrılacak olan Chun Doo Hwan'ın halefini seçmesi ve iktidar partisinin bunu onaylaması üzerine başlayan protesto eylemleri tüm ülkeyi sardı. Muhalefet, anayasanın değiştirilmesini ve cumhurbaşkanının halk oylamasıyla seçilmesini isterken, iktidar bunların görüşülmesi için iki yıl sonraya randevu veriyor.

Öğrencilerin başlattıkları olaylar, halkın da katılmasıyla tam bir isyana dönüştü

Muhalefet liderleri, o gün taraftarlarına Seul'deki bir Anglikan kilisesinde toplanmaları çağrısında bulunmuştu. Miğferlerini kalkanlarını ve gaz maskelerini kuşanmış polisler gösteri saatinden önce kilisenin önünde hazır ve nazır yerlerini almışlardı. Ancak, ne gelen vardı, ne giden. Saatler sonra burada boşuna beklediklerini anlayacaklardı. Çığ gibi büyüyen gösterici grupları, polis denetimindeki kilisede toplanmak yerine Seul'ün yüzlerce sokağında birden hareket geçmiş, başkenti bir anda savaş meydanına döndürmüştü.

Taşlar, sopalar, göz yaşartıcı ve gaz bombalarının uçuştuğu gösteriler sırasında binlerce kişi gözaltına alınacak, birçoğu da tutuklanacaktı. Ama olaylar inatla sürüp gidecekti.

Kuruluşundan bu yana gösterilerin eksik olmadığı Güney Kore, nisan ayından beri ardı arkası kesilmeyen, tarihinin en şiddetli olaylarına sahne oluyordu. Gerginlik had safhaya varmıştı. Ülke çapında alarma geçen 120 bin kişilik polis gücü, öğrenci hareketleri olarak başlayan ve halkın da katılmasıyla yüzbinleri bulan protestocuları artık durduramıyordu. Bir süre sonra, muhalefet liderlerinin tutuklandığı haberi bir bomba gibi patlayacak ve iktidara karşı ayaklanan insan seline gem vurmak hepten zorlaşacaktı.

Hazır senaryo. 10 Haziran günü, Seul'ün Olimpik spor salonunda ise tam bir sükunet hakimdi. İktidardaki Demokratik Adalet Partisi'nin 7 bin delegesi, Başkan Chun Doo Hwan'ın şubat ayında görevini devredeceği adayı onaylamak üzere oy kullanıyordu. Aslında senaryo çok önceden yazılmıştı. Chun, kendine halef olarak harp akademisinden birlikte mezun olduğu ve 1979'da bir askeri darbeyle kendisini iktidara getiren arkadaşı Roh Tae Woo'yu seçmişti bile. Geriye, Roh'un halen başkanlığını yaptığı iktidar partisinin bunu onaylaması ve "seçiciler kurulu"nun aralık ayında yapacağı göstermelik seçimleri kazanması kalmıştı. Chun böylece Roh'a iktidar borcunu ödeyecekti. Ama Olimpik salonda parti delegeleri, oylama sonuçlarının açıklanmasını sakin bir şekilde beklerlerken, Olimpiyat Stadı'nın biraz uzağındaki sokaklarda ilk büyük çatışmalar başlamıştı. Bir yanda kan gövdeyi götürürken, Olimpiyat Stadı'nda orkestra, Roh'un özel partilerde bizzat söylemeyi sevdiği Besame Mucho adlı şarkıcı çalıyordu. Az sonra sonuçlar açıklanacak ve Roh alkışlar arasında kürsüye gelecekti. Daha mülayim ve esnek bir başkan olması beklenen Roh, yaptığı konuşmada, Chun'un öngördüğü iki "milli" amaca tamamiyle sadık kalacağını açıklıyordu. Birincisi, yedi yıllık başkanlık dönemini şubat ayında tamamlayan Chun'un barış içinde görevden ayrılmasını sağlamaktı. İkincisi ise, 1988 Seul Olimpiyatları'nın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesiydi.

İki yıl sonraya randevu. Roh, bu iki amaca ulaşabilmek için muhalefetin yardımcı olmasını da istiyordu. Böylece muhalefetin ısrarla üzerinde durduğu anayasa değişikliği de başkanlık seçiminden ve olimpiyatlardan sonraya ertelenecekti. Oysa tüm kavgalar tam da bu noktada patlak veriyordu. Muhalefetin isteği 1980 yılında sıkıyönetim koşulları altında kabul edilen anayasanın hemen değiştirilmesi ve başkanlık için doğrudan halk oylamasıyla seçim yapılmasıydı. Şimdiki sisteme göre, başkanı seçmekle yükümlü 5 bin kişilik "seçiciler kurulu"nun iktidarın isteği doğrultusunda oy kullanacağına şüphe yoktu. Diyalogdan yana gözüken ancak bunun için iki yıl sonrasına randevu veren hükümetin önerdiği yol izlenecek olsa, atı alan Üsküdar'ı geçecek ve Roh da askeri diktatörlüğün "seçilmiş" cumhurbaşkanı olarak koltuğuna oturmuş olacaktı. Böyle bir oyuna gelmek istemeyen muhalefetteki Birleşik Demokratik Parti, sokak hareketlerinin yanı sıra, seçimleri boykot etmekten başka çare göremeyecek ve parlamento çalışmalarına da katılmayacağını açıklayacaktı.

Bu durumda, Cumhurbaşkanı Chun Doo Hwan'ın görevini barış içinde devretme ve tarihe saygın bir devlet adamı olarak geçme hayalleri de tehlikeye giriyordu. Gerçekten de Güney Kore Demokratik Cumhuriyeti'nin 40 yıla yaklaşan kısa tarihinde iktidar değişiklikleri hep normal olmayan yollardan gerçekleşmişti. Birinci başkan Syngman Rhee, ardı arkası kesilmeyen öğrenci hareketleri sonucunda iktidarı terk etmek zorunda kalmıştı. İkincisi bir askeri darbe sonucunda öldürülmüş, yerine geçen Park Chung Hee ise yine bir askeri darbeyle şimdiki başkan ve başkan adayı tarafından iktidardan uzaklaştırılmıştı.

Askeri yönetim Güney Kore'nin politik sürecinde neredeyse normal bir prosedür haline gelmişti. Üniformalılarla, ordudan ayrılanlar arasında adı konmamış bir işbölümü mevcuttu ve sistem cuntanın devamı üzerine kurulmuştu. Bu durumda yeni başkan adayı, eski general Roh da demokrasi için fazla umut vaat etmiyordu.

Bir şeyler eksik. Bütün bu siyasi kargaşanın aksine, Güney Kore ekonomisi dünyaya parmak ısırtacak dev adımlarla gelişiyordu. Bir zamanların akıl almaz Japon mucizesi şimdi de Kore için söz konusuydu. Dünyayı istila eden malları, yüksek kalkınma hızı, düşük enflasyonu ve rahat yaşam standardıyla bu küçük dev ülke dünyanın en gelişmiş ekonomileriyle yarışa kalkmıştı. Katı çalışma koşulları ve düşük ücretlere rağmen, halkının karnının tok olduğu söylenebilirdi. Ancak, karın tokluğu Güney Kore halkını doyurmaya yetmiyordu. Bunların tek başına fazla bir anlamı yoktu ve önemli bir eksiklik var gücüyle kendini hissettiriyordu. Bu eksiklik, Güney Kore'nin 40 yıllık tarihinde hep unutulan demokrasi olsa gerekti●

Eşcinseller artık büro yaşantılarında da özgür olmak istiyorlar

İNGİLTERE / HOMOSEKSÜELLER BAŞKALDIRIYOR

Eşcinseller günah keçisi mi?

İngiltere'de başta AIDS olmak üzere birçok cinsel olay ve sapıklıktan sorumlu tutulan eşcinseller kazan kaldırdı. Varlıkları kanunla güvence altına alınmasına karşın, bunu yeterli görmeyen homoseksüeller, kendilerine cinsellikle ilgili bütün konularda tam özgürlük verilmesini istiyorlar.

"Dank etsin artık kafalara... AIDS'i eşcinseller yaratmadı. Bu, bir eşcinsel hastalığı değil. Üstelik, biz AIDS'ten nasibimizi almamak için artık eşlerimize sadığız. Dahası üç yıldan beri çeşitli önlemler aldık ve alıyoruz."

İngiliz eşcinsellerin tanınmış simalarından Richard Stone, hemcinslerinin, başta AIDS olmak üzere, ülkede sonu kötü biten bütün cinsel olaylardan sorumlu tutulmalarına karşı isyan bayrağını ilk açanlardandı. Kendisine yandaş

Thompson ve Robert beraberce mutlu bir aile tablosu çiziyorlar

bulmakta da fazla gecikmeyecekti. Ülkenin önde gelen gazetelerinden Today'in yazarlarından Denise Robertson, "eşcinsel haklarına ve özgürlüklerine saldırganlığı tahrik etmek isteyenler AIDS'i bahane ettiler" derken, bir başka eşcinsel de "eskiden eşcinsellerin uğrak yeri olan birçok kulübe artık sadece hava değişikliği için gidildiği, AIDS ortaya çıktığından beri eşcinseller eskisi gibi eş değiştirmediğinden ve kendilerinin bu hastalığın yayılmasından sorumlu tutulamayacaklarını" ifade ediyordu.

Her türlü cinsel özgürlük. İngiltere'de özellikle AIDS'in yayılmasından sonra tipik birer günah keçisi haline gelen eşcinseller, ülkede son günlerde seslerini çok daha fazla çıkarmaya başlamışlar, başkaldırma hareketi kısa sürede beklenmedik derece büyük boyutlara varmıştı. Gerçi görünürde, eşcinsellerin varlıkları, kanunla güvence altına alınmıştı. Ülkede, 1967 yılında çıkartılan yasayla 21 yaşını geçmiş yetişkin erkeklerin, kendi evlerinde olma koşuluyla beraberce cinsel ilişki kurmaları serbest bırakılmıştı. Ama İngiliz eşcinselleri bu yasayı son derece yetersiz buluyorlardı. Örneğin, sabahın ikisinde, otobüs durağında öpüşürken yakalanan iki eşcinselin çıkarıldıkları mahkemede suçlu bulunmaları ve yüksek mahkemenin de bu kararı onaylaması, ülkedeki homoseksüeller arasında ciddi bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. Dahası, eşcinsel olmayanlar serbestçe toplu seks yapabilirlerken, eşcinsellerin üçlü veya toplu seks yapmalarının, evlerinde bile olsalar hâlâ suç olması büyük tepkilere neden oluyordu. Bir üçüncü dünya ülkesiyle kıyaslandığında inanılmayacak haklara sahip olan İngiliz eşcinsellerinin, tepki duydukları olaylar sadece bunlar değildi. Beraberce yaşayan iki eşcinselin, ev kiralamaya kalktıklarında, ikametgâhın maliki olan yapı kooperatifi tarafından AIDS testine tabii tutulmak istenmeleri, silahlı kuvvetler mensuplarının, 1967 yılında yürürlüğe giren kanunun dışında bırakılmış olmaları, bu tür ilişkide bulunanların ordudan atılması, eşcinsel ilişki için 21 yaş sınırının getirilmiş olması, eşcinsellerin son günlerde seslerini yükseltmelerinin en büyük nedenleri olarak görülüyordu.

Homoseksüeller farklı değildir. Ama, yasalar istedikleri yönde çıksa da geleneklere sıkı sıkıya bağlı İngiliz halkının eşcinsellere bakışını değiştirmek hayli güçtü. Örneğin, ülkede, çocuk suçlarının birinci sorumlusu olarak bugün de eşcinseller kabul ediliyordu. Bu durum, bazı homoseksüelleri cinsel kimliklerinden bile ödün vermelerine yol açmıştı. Eşcinsillerden biri, "Toplum- dışı olmayı göze alamadım, ve kendimi kurtarmak için bir kadınla evlendim. Sonuç bir hüsran oldu doğal olarak" derken, eşcinsel hareketin önemli kişilerinden Robin Moonier, "Siyasi partiler esasında, dünyayı ve insanların kafalarını açmaya çalışmalı, yobazlığı sona erdirmeye gayret etmelidirler. Dünya nüfusunun yüzde 66'sı açlık tehlikesiyle karşı karşıyayken, niye pek çok kimsenin, kimin eşcinsel olduğuyla bu denli uğraştığını anlamıyorum" diyordu. Son günlerde birçok basın organında kendilerinden bahsettirmeyi başaran homoseksüellere göre, halka anlatılması en gerekli olay, eşcinsellerin yaşamının normal insanlardan hiç de farklı olmadığını anlatabilmekti. Bu eşcinsellerden Thompson ve Robert, üç yıldır beraberce yaşadıklarını, beraberliklerinin bir ailenin-

İngiltere'de Londra sokaklarında bu tür görüntüler artık yadırganmıyor. Ama yine de eşcinseller, kendileriyle ilgili 1967'de çıkarılan yasayı oldukça yetersiz görüyor ve daha fazla özgürlük istiyorlar

kinden farklı olmadığını, çevrenin ve ailenin durumu olduğu gibi kabullendiklerini söylüyorlardı. Aslında hiç de farklı insanlar olmadıklarını anlatabilmenin yolunun büyük bir propaganda faaliyetinden geçtiğini fark eden eşcinsellerin çoğu, artık, resimlerinin çekilmesine, adlarının ve görüşlerinin yayınlanmasına aldırmıyordu.

Göğsünde pembe üçgen eşcinsel rozeti, "Farkında mısınız?" diyordu Yahudi kökenli bir İngiliz eşcinsel, "Eğer Nazi Almanya'sında olsaydık bizi fırına atarlardı." Göğsündeki pembe üçgen, Nazilerin temerküz kamplarında eşcinselleri ayırt etmek için kullandıkları bir işaretti. İngiliz eşcinselleri,o zamanların bu vahşice aşağılanma şeklini, bugün göğüslerinde gururla taşıdıkları bir rozet haline getirmişlerdi ●

İTALYA / PORNONUN ZAFERİ

Aşk ustası parlamentoda

İtalyan porno dergisi Le Ore'de, porno yıldızı Cicciolina olarak tanınan Ilona Staller'in seks tekniklerini öğreten renkli resimlerinin bulunduğu sayfaların başlıklarında şu ibare tekrar tekrar yer alıyordu: Ilona Staller, 'Maestro d'Amore': Aşk Ustası.

Son bir aydır dünya basınını şevklendiren bu sevişme teknisyeni Ilona Staller için, İtalya Parlamentosu'na milletvekili olarak seçilebilecek mi, seçildiydi, seçiliyor denirken... Seçim sonuçları Cicciolina'nın zaferini ilan ediyordu. Hem de ne zafer! Cicciolina, Radikal Parti Genel Sekreteri Panella'nın 1983 seçimlerinde almış olduğu oy sayısının 6000 fazlasını alarak seçilmişti.

Pornonun hırsızlığı. Giornale d'Italia gazetesi editörü Amato şu manşeti patlatıyordu. 'Pornonun Hırsızlığı'. Porno basın krallığı allem edip kallem edip Ciccio'yu meclise hırsızlamasına sokuvermişti. Birtakım ülkelerde poşetçilik uygulanırken ve erotik, porno bütün seks edebiyatı dizginlemeye çalışılırken, koyu Katolikliğin ve bütün sanatlarda daimi öncülüğün asırlardır birlikte var olduğu İtalya'da 'porno' iktidara gelivermişti.

Cicciolina'nın aday olduğu Radikallerden Toni Negri, bir TV açık oturumunda Panella'yı suçlarken, "Güneşin bütün ışıklarını ortaya çıkaracağım diye slogan atan sen, şimdi kırmızı seks ışıklarını meclise soktun" diyordu.

Stepne Başbakan Fanfani'nin karısı Maria Pia, Cicciolina'ya ateş püskürüyordu. Çünkü Ciccio, Kızıl Haç Kadınlar Kolu Başkanlığını kapıvermiş ve Maria'yı yerinden edivermişti.

Yakından gördüklerim. Rizzoli Yayınevi bestseller'ini patlatıyordu. Eski Başbakan Andreotti'nin yazmış olduğu "Yakından Gördüklerim," tamamen Ciccio'dan bahsediyordu. Ne olabilirdi acaba, Andreotti'nin yakından gördükleri? Burada yayınladıklarımızın daha yakından görülenlerini mi? Düz, ters, lezbiyen, tekli, ikili, üçlü, çoklu, anal, oral, orjiyani, morjiyani bütün seks pozisyon ve sitüasyonlarının bulunduğu porno dergi ve fotoromanlarındaki gibileri mi?

İtalyan "Supersex" fotoromanında Cicciolina

Ciccio daima güçten yana. Peki şimdi neler olabilecekti? İşte Cicciolina'ya ağırbaşlılık gelivermemiş miydi? Şimdiden hanım hanımcık giyinmeye başlamamış mıydı? Meclise çeyrek mi, yarım mı, tam mı çıplak gireceği henüz meçhuldü. Corio ve Del Pennino gibi meclis playboy'ları boş durmuyor ve Ciccio'yu kurulması muhtemel bir koalisyona oy vermeye ikna ediveriyorlardı. Belki radikaller şunu bir türlü anlamıyorlardı. Onu çok iyi tanıyanlara göre o daima 'güç'ten ve 'güçlü'den yana olmuştu. Komünist milletvekili ve Meclis Başkanı Bayan Iotta onu yanına oturmaya çağırdığında, onun Hıristiyan Demokratların yanına gitmeyi tercih ettiği biliniyordu. Aslında, İtalya parlamentosunda playboylar, futbolcular, müzik ilahları yer alıyordu. ABD'nin başında bir western kovboyu eskisi bulunuyordu da neden bir porno yıldızı milletvekili olmasındı. Hem o Macar asıllı Kardinal Mindszenty'nin de torunuydu. Kızıl Haç Örgütünün Kadınlar Kolu Başkanıydı. Hıristiyan Demokratlara da yakın oturuyordu. Evet, bütün dünya bunları tartışıyordu ama neden ona 'yağlı et' anlamındaki Cicciolina dendiğini de pek anlamıyordu çoğu kişi, resimlerine baktıkça●

Ciccio'nun resimleri öyle açıktı ki, organları kesmek zorunluluktu

ALMANYA / SPD'YE YENİ KAN

SPD'ye bir "anne" bulundu

Bir türlü kendini toparlamayan Alman Sosyal Demokrat Partisi liderleri, Brandt'ın istifasından sonra yeni kan arayışında. Partideki en önemli değişiklik genel sekreterliğe ilk kez bir kadının, getirilmesi...

"Bana eğer barışın yanı sıra başka her şeyden daha önemli olarak neyi gördüğümü sorsalar, cevabım kayıtsız şartsız şu olur: Hürriyet..." "İktidarın karakteri bozduğu söylenir, mümkündür. Ama bence iktidarsızlık da ondan aşağı kalmaz..."

124 yıllık geçmişe sahip Alman Sosyal Demokrasisi'nin "canlı anıtı" Willy Brandt, geçen pazar günü Bonn'daki olağanüstü parti kurultayında yukarıdakilere benzeyen daha bir dizi anahtar cümleyle veda konuşmasını yaparken, herkes artık bir tarihi dönemin sona erdiğini hissediyordu. Bu konuşma, Brandt'ın deyişiyle, "kaptanköprüsünü terk eden, ama güverteden ayrılmayan" gerçek bir devlet adamının bir tür politik vasiyetnamesi niteliğini taşıyordu. Yeni yönetimin sacayağını oluşturan, partinin sağ kanadına mensup Hans Jochen Vogel ile Genel Başkan yardımcıları, "Brandt'ın torunu" lakabıyla tanınan sol eğilimli Oskar Lafontaine ve Johannes Rau, bugün için, bu "Anıt-adam"ın siyasi gölgesinden sıyrılıp, kendi gölgelerine kavuşmakta zorluk çekeceğe benziyorlar.

Örgütleyici ve uzlaştırıcı bir lider: Anke Fuchs. Fakat partideki en ilginç ve önemli değişiklik, genel sekreterlik görevine ilk kez olarak bir kadının getirilmiş olması. Anke Fuchs, tabiri caizse, ebâenced politikacı ve sosyal demokrat bir aileden geliyor. 50 yaşındaki yeni genel sekreterin babası Paul Nevermann, Hamburg'un eski belediye başkanlarındandı. Aktif politika hayatına girmiş daha pek çok akrabaları var. Büyükbabası, annesi, iki erkek kardeşi hukuk öğrenimi gören Fuchs, ayrıca uzun bir sendikacılık geçmişine sahip. 1982 yılında ise Schmidt hükümetinde Sağlık-Aile ve Gençlik Bakanlığı yapmıştı.

Brandt'tan sonraki yönetiminde, SPD'nin yeni kurmayı Anke Fuchs'a çok iş düşecek

SPD'nin yeni sekreteri (sağda) annesi ve politikacı babası ile 1961 seçimlerinde oy kullanırken

Aslında Parti'nin sağ kanadına mensup bulunan, ama son zamanlarda bu imajı silme çabası gösteren Anke Fuchs iyi bir organizasyoncu. Fakat sadece "örgütçü bir teyze" olarak değil, seçimlerde ciddi bir yenilgiye uğrayan partisinde aynı zamanda yenileyici ve ileri itici bir güç olarak etkin olmak istiyor. Bir de, Parti'deki sol ve sağ kanatlar arasında birleştirici bir rol oynamaya niyetli. Bunu da, örgütü içinde, "köprüler kurma" sözleriyle niteliyor.

1937 doğumlu olduğu için Anke Fuchs'un "biyolojik" olarak "68 Nesli" mensubu olabileceği akla geliyor. Ama politik bakımdan bu pek söylenemez, yani siyasi oluşumu açısından, Dutschke'lerin, Cohn-Bendit'lerin aşağı yukarı her el attıkları konuyu yüzlerine gözlerine bulaştıran kuşağıyla pek alışverişi olmamış.

Anke Fuchs'un siyasi çizgisi oldukça düz ve istikrarlı. Bir de yaptığı işten zevk alıyor. Genel sekreterlik görevine getirilmesi, ne taraftan bakılırsa bakılsın bir hata değil. Willy Brandt, veda konuşmasının bir yerinde şöyle dedi: "Yeryüzündeki tek tabii çoğunluk, kadınların çoğunluğudur." Anke Fuchs, kadın eşitliği konusunda, herhangi bir aşırılığı ve huysuzluğu olmamakla beraber, işte biraz da bu çoğunluğun temsilcisi olarak parti yönetiminde.

Yağmur ADSIZ-Köln

İlgi... Sevgi... Tercih...

Hürriyet

GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

ERMENİ TASARISI

Avrupa'dan bir çelme daha...

Geçtiğimiz hafta toplanan Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu, Belçikalı parlamenter Vandemeulbroucke tarafından hazırlanan Ermeni karar tasarısını oy çokluğuyla onayladı. Oylama öncesinde Fransız sosyalist parlamenter Henry Saby'nın verdiği değişiklik önergesiyle, kararda "soykırım" ifadesinin yer alması da kabul edildi.

Sosyalist, komünist parlamenterler ve yeşillerin oylarıyla kabul edilen kararda, 1915-17 olaylarının, Ermeni halkına karşı girişilen bir soykırım olduğu, ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin bundan sorumlu tutulamayacağı belirtildi. Türkiye'yi destekleyen Hıristiyan demokrat ve muhafazakâr parlamenterler ise, son anda oylamaya katılmaktan vazgeçerek Türkiye'ye sırt çevirdiler.

Söz konusu kararda ayrıca, Yunanlı parlamenterlerin çabalarıyla, Türkiye'nin AET'ye girişi Kıbrıs'taki askerlerin geri çekilmesi koşuluna bağlandı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Başbakan Özal ve tüm siyasi parti liderleri sözde Ermeni iddialarına yer veren tasarının kabul edilmesine karşı sert tepki gösterdiler.

Fransız sosyalist parlamenter Henry Saby'nın önergesiyle birlikte kabul edilen karar Türkiye'de büyük tepkiler yarattı

Armando Testa, seçim afişlerinden reklamcılığa kadar birçok grafik yapıtının bu ünlü ustasının NewYork'ta açtığı son sergi büyük bir ilgi uyandırdı. Bu kez sergilenen yapıtların hepsi de son derece iştah açıcı yiyeceklerin değişik şekillerde kullanılmasıyla ilgiliydi. Bunların arasında en fazla ilgiyi toplayanlar ise, jambon koltuk ile uçsuz bucaksız bir denize kırılmış bir yumurtayı gösteren "Kahvaltı Adası" adlı yapıt olmuştu.

VİETNAM

Amerikalıyı getir, milyonu al

Ekonomik bunalımdan inleyen Vietnam vatandaşlarının ayağına milyoner olma şansı bir gecede geldi. ABD'li 9 Kongre üyesi ve bir Vietnam gazisi, Batı'ya iltica ederken, yanında bir de Amerikalı getiren her Vietnamlıya 1 milyon dolar vereceklerini vaat ettiler. Kongre üyelerinin iddialarına göre, Vietnam Savaşı sırasında 2500 ABD'li asker kaybolmuştu ve bunlardan 400'ü hâlâ yaşamaktaydı.

ABD

Watergate dondurmaları başkadır

Watergate skandalının esas sorumlularından, sabık başkan Nixon'un danışmanı John Ehrlichman'ın, bu kez başlattığı kampanya geçmişteki siyasi kampanyalarından farklıydı: Düşük kalorili dondurmaların reklam kampanyasında yer alan Ehrlichman "Dondurmanın bu kadar güzel olması inanılmaz bir şey. Bana inanın" diyordu. Ama, ünlü danışmana Watergate rezaletinden sonra kimse inanmamış olacak ki, dondurmaların satışı düşmeye başlayınca, reklam firması alelacele Ehrlichman'ı görevden almak zorunda kaldı.

John Ehrlichman

McDonald's ve çekiç oraklı amblem, acaba Moskova'da buluşacaklar mı?

SSCB

Hamburger diplomasisi

Sovyetler Birliği ile Amerika arasında bir konuda yıllardır diplomatik yollardan sürdürülen görüşmeler nihayet meyve verme noktasına geldi. Ama konu ne silahsızlanma, ne de insan hakları. Sadece hamburger.

Dünyanın her yanına yayılan McDonald's hamburgerleri, şimdi de Doğu Bloku'nun duvarlarını delmeye çalışıyor. Sovyetler'le hamburger diplomasisini yürüten McDonald's yöneticisi George Cohon, "pek yakında oraya da bayrağımızı dikeceğiz" diyor. McDonald's'ın Moskova'dan sonraki hedefi, Budapeşte ve Belgrad.

PORTRE

PİERRETTE LE PEN

Irkçı liderin karısı soyununca...

Fransa'da aşırı sağın lideri Jean Marie Le Pen'in popüleritesinin hayli arttığı bir dönemde, kendisini nafaka ödememekle suçlayan eski karısı için "parası yoksa hizmetçilik yapsın" deyince olanlar olacaktı. Evet, Pierrette Le Pen hizmetçilik yapacaktı ama Playboy'un fotoğrafçısının önünde ve soyunuk olarak. Ünlü erkek dergisinde yayınlanan fotoğrafları Pierrette Le Pen'e şöhret getirirken, ırkçı kocasının siyasi itibarını ciddi bir biçimde sarstı.

Pierrette Le Pen, kocası Jean Marie ile 25 sene evli kalmıştı. Üç çocuk annesiydi ve kendi halinde hanım hanımcık bir kadın olarak tanınıyordu. Skandal patladıktan sonra, yakında kocasıyla olan ilişkilerini anlatacağı bir kitap basacağını da müjdeledi. Bir anda Fransa'nın en çok konuşulan insanı haline gelen Madam Pierrette için en çok bahsedilen yönü ilerlemiş yaşına rağmen bir genç kızınki kadar muntazam olan vücudu.

KISA... KISA...

- **İran'da yapılan bir araştırmada** ülkedeki dilencilerin önemli bir kısmının şahın ordusunda görev yapmış olan subay ve astsubaylar olduğu açıklandı.
- **Afganistan lideri Necibullah'ın** kendisiyle temas kurmaya hazır olduğunu açıklamasından sonra devrik Afgan Kralı Zahir Şah, Afganistan'ın bağımsızlığı ve özgürlüğü için hareket etmeye hazır olduğunu açıkladı.
- **Geçen yıl aralık ayında düzenlenen** demokrasi gösterilerilerinden sonra ilk kez, Pekin'de bir grup üniversite öğrencisi dersleri 4 gün süreyle boykot etti.

PARLIAMENT

Made in U.S.A.

PARLIAMENT

100's

Gece Mavisini yaşayın, başarıyı yaşayın.

1979 YILI İCRA PL. 467 TEDBİR UYAR

İNCA SİGARA SAĞLIĞA ZARARLIDIR

ZİRAAT BANKASI / ŞİRKET KURTARMALAR

Gülüm Süt'e cansimidi

Disütaş'ın kurtarılması için formül: Ziraat Bankası şirkete yüzde 20 ile ortak oluyor

Salonda yoğun bir sigara dumanı vardı. Ankara'nın sıcağı iyice bastırmış, ceketler çıkarılmış, kravatlar kaydırılmıştı. Salonda bulunan ve haftalardır hep aynı konuyu tartışmaktan dolayı bayılma raddelerine gelmiş olan insanlar, sert bakışlarla birbirlerini süzüp işin bir an önce bitmesini bekliyorlardı. Derken adamlardan birinin yerinden hafifçe doğrulup bezgin bir sesle "Peki kabul. Yüzde 20'yi kabul ediyoruz" demesi üzerine herkes rahat bir nefes alacak ve gergin yüzlerde inceden bir gülümseme belirecekti.

Son günlerde yoğunlaşan şirket kurtarma operasyonlarından biri daha geçtiğimiz günlerde işte böyle gerçekleştiriliyor ve haftalardır sessiz sedasız sürdürülen kurtarma operasyonu Ziraat Bankası'nın piyasada Gülüm Süt adıyla tanınan Disütaş şirketinin yüzde 20 hissesine ortak olmayı kabul etmesiyle tamamlanıyordu. Disütaş'a yüzde 20 ortak olan Ziraat Bankası, bu şirketin Avrupa İskan Fonu'ndan almış olduğu ve ödeyemediği, bu nedenle de fena halde darboğazlara girdiği kredileri ödeyecek ve böylece şirket sütçülüğü sürdürebilecekti.

Görkemli bir tanıtım programıyla piyasaya giren "Gülüm Süt tereyağı ve ayranı İstanbul'da fevkalade tutmuştu"

İyi bir başlangıç. Kısa adı Disütaş olan Damızlık İnek ve Süt Ürünleri A.Ş. 1979-80'de kurulmuştu. Şirkete yakın bir yetkilinin söylediğine göre "Mumazzam bir yapıydı, Gülüm Süt tereyağı ve ayranı İstanbul'da fevkalade tutmuştu." Ama kredilerin gelişi ve faiz ödemelerindeki giderek artan aksaklıklar bu "Balkanlar'ın ve Ortadoğu'nun en büyük ziraat işletmelerinden biri"ni ansızın amansız bir bunalımla, açıkçası batma tehlikesiyle karşı karşıya getirmişti.

Disütaş Avrupa İskan Fonu'ndan sağlanan kredilerle kurulmuştu. Kredi anlaşması Avrupa İskan Fonu ile Hazine ve Dış Ticaret Genel Müdürlüğü arasında imzalanmıştı. Hazine de bu anlaşmadan sonra kredilerin kullandırımı için bir aracı banka seçmişti. Anadolu Bankası bu görevi üstlenecek ve Avrupa İskan Fonu'ndan Hazine'ye gelen kredileri alarak dilimler halinde Disütaş'a aktaracaktı. Sağ kulağı böyle sol elle göstermenin sebebi kur garantisinin tanımlanmasındaki karışıklıktan ve Hazine'nin Avrupa İskan Fonu'ndan aldığı krediyi aracı bankaya gönderirken bir miktar faiz almasından kaynaklanıyordu.

Sıkışıklık başlıyor. Hazine'den başka, aracı banka durumundaki Anadolu Bankası'nın da faiz alması, Avrupa İskan Fonu kredisinin Disütaş'a iyice tuzluya oturmasına yol açıyordu. Disütaş'ın devam eden yatırımları kredi bulunaması nedeniyle bir türlü bitirilemiyor, alınan krediler zamanında ödenemiyor ve şirket "ezici bir faiz yükü"nün altında kalarak zarar etme aşamasına geliyordu. 1984 yılı zararı 218,5 milyon, 1985 zararı ise yaklaşık 8 milyondu.

GÜNEŞ

Cemil Akın
Gülüm Süt Genel Müdürü

SABAH

Serdar Aktan
Anadolu Bankası Genel Müdür Yard.

Disütaş'ın kurduğu Alaca Hayvancılık Organizasyon ve Yatırım Şirketi'nin de durumu aynıydı. Bu şirket için Avrupa İskan Fonu'ndan sağlanan yaklaşık 80 milyon dolarlık kredinin çok az bir bölümü şirkete aktarılıyor ve geri kalanı Hazine'de bekletiliyordu. Oysa bu kredi ile Alaca şirketinin 7 500 cins inek ithal ederek köylüye dağıtması planlanmıştı ve günlük 250 ton ürün kapasitesiyle çalışması programlanmış olan tesis, günlük 25-30 tonla çalışır duruma düşmüştü. Bu arada Disütaş ortakları arasında da panik başgöstermiş, yönetimdekiler birbirlerine girmiş ve ufaktan ufaktan aracı banka Anadolu Bankası da suçlanmaya başlanmıştı.

Yönetici ne diyor? Disütaş Alaca Şirketi Genel Müdürü Cemil Akın kurtarma operasyonunun gerçekleştirilmesinden bir süre önce "Başlangıçta fevkalade olduklarını" şimdi de "Şirketin durumu kötü diye bir şey olmadığını" belirtiyor, kredi faizlerindeki artışa ilişkin bir soruya da "Bunu siz biliyorsunuz. Bunu bize söyletmeyin. Bizim münasebetlerimiz herkesle son derece iyi" diye cevap veriyordu.

Ne var ki, bu herkesle son derece iyi münasebetler, Avrupa İskan Fonu'yla aynı ölçüde iyi olmamalıydı ki Fon, Disütaş'a yeni kredi vermeye yanaşmıyordu.

Benim bankam iyidir. Avrupa İskan Fonu'ndan alınan kredileri Hazine'den devraldıktan sonra Disütaş'a verirken geciktirmekle suçlanan, bu kredilere yüksek faiz uyguladığı söylenen, hatta bir kredi diliminin Disütaş'a aktarılması sırasında yönetim kurulu kararı alınmaksızın bu işin dönemin genel müdür yardımcılarından biri tarafından gerçekleştirildiği öne sürülen Anadolu Bankası ise Disütaş konusunda "vicdanen müsterih" ti. Anadolu Bankası Genel Müdür Yardımcılarından Serdar Aktan kendisinin bir aydır görevde olduğunu ve bu süre içinde para geciktirme, para vermeme gibi bir olayın kesinlikle söz konusu olmadığını söylüyordu. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu raporuna göre, Disütaş aldığı kredilerin ana parasını Anadolu Bankası'na ödeyemiyor, ama buna karşılık faizleri ödeyebiliyordu. Genel müdür yardımcısı Serdar Aktan da bunu doğruluyordu. Genel müdür yardımcısına göre Disütaş'ın asıl sorunu Avrupa İskan Fonu'ndan yeni kredi alamamasıydı. Disütaş'ın karşı karşıya bulunduğu zorlukların yenilmesinde Ziraat Bankası'nın devreye girmesi iyi olurdu, çünkü bu banka daha güçlü bir bankaydı. Kendileri de bu konuda yardımcı olabilirlerdi. Ama bunun karşılığında da Disütaş'a ortaklık oranları artar ve bankanın alacağı, şirkete iştirak haline dönüştürülürdü. Alacak da iştirak payına mahsup edilirdi. Bu alacakların 1985 yılında sadece tahsil edilemeyen komisyonlarının tutarı ise tam 156 milyon 492 bin lira idi.

Ziraat Bankası mı? Kurtarma bankası mı? Disütaş'ı kurtarma konusunda hiç de gönüllü değildi. Bankanın bir yetkilisi "Sırtımıza yeni bir kambur daha almak istemiyoruz," diye dert yanıyordu.

Ancak hükümetten gelen istek üzerine Disütaş temsilcileri, Hazine temsilcisi, Ziraat Bankası ve Anadolu Bankası yetkililerinden oluşan bir grup başkentin boğucu sıcağında, yoğun sigara dumanı içinde "Disütaş nasıl kurtulur?" operasyonuna başlıyorlardı. Yüzde 49-50 ile başlayan pazarlık Ziraat Bankası' nın yüzde 20 ortaklığı ile sona eriyordu. Yüzlerce işçinin ve Avrupa'da eğitim görmüş çok sayıda elemanın çalıştığı bir tesisin böyle "sessiz ve derinden" bir operasyonla kurtarılmasına kimse karşı değildi. Ama bu arada asıl görevi çiftçiye tarımsal kredi açmak olan Ziraat Bankası' nın giderek bir "banka kurtaran" haline gelmesi ve her batma durumundaki şirketin faturasının bu bankaya çıkarılması birçok soru işaretinin doğmasına da yol açıyordu.

Sevkuthan NEVSUHAN

Günlük 250 ton ürün kapasitesiyle çalışması planlanmıştı ama 25-30 tona düştü

MEHMET TEU / NOKTA

LÜTFİ ÖZEL / NOKTA

Mehmet Keçeciler: Terfi etti mi, etti gibi gözüktü mü?

KEÇECİLER PROTOKOLDEN İBARET

"Ha oldu, ha olacak" derken sonuçta Keçeciler'e bir şeyler oldu. Ama fena bir şeyler de olmadı. ANAP MKYK toplantısından alnı ak, gözü pek çıktı. "Harcanacak" derken belki taltif bile edildi. Ve ANAP Genel Başkan Başyardımcısı oluverdi. Toplantının hemen ardından gözler TBMM ANAP kulisine çevrilmişti bile. "Hangi milletvekili ne tepki gösterecek?" merakları sardı etrafı. Harekâta ilişkin yorumlar başladı. ANAP Başkanlık Divanı üyesi ve Genel Muhasibi Doğancan Akyürek'in de kendine göre bir yorumu olacaktı elbette: "Ben ona taltif demem. Sayın Keçeciler şimdi genelkurmay ikinci başkanı oldu. Genelkurmay ikinci başkanı protokolü temsil eder. Ama orduda önemli olan Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlığı'dır. Çünkü ikinci başkanın arkasında bir kuvvet yoktur. Sayın Keçeciler'in durumu bu." Artık yorumun yorumunu yapmak da sizden...

BİR TAŞLA İKİ BAŞROL

Umut Film yöneticilerinden Abdurrahman Keskiner geçenlerde yapımcılığını üstlendiği Muhsin Bey filminin Almanya'da dağıtılan video kasetini izlemek istedi. Filmin senarist yönetmeni Yavuz Turgul, başrol oyuncusu ise Şener Şen'di. Neyse, Keskiner kaseti, pardon kasetleri aldığında ortada bir gariplik olduğunu fark etti. Normal uzunlukta olan film her nedense iki video kasetine sığabilmişti. Keskiner "Allah, Allah" deyip seyretmeye koyuldu. Filmin bir yerlerinde Şener Şen'in canlandırdığı Muhsin Bey, İbrahim Tatlıses'e ilişkin bir şeyler anlatmaya koyulmuştu ki... O da ne? Filmde hiçbir işi olmaması gereken Urfalı türkücümüz görüntüye geliverdi. İnşaat işçiliği yaptı, türküler söyledi. Yaklaşık yarım saat sonra da başrolü yeniden Şen'e devretti. "Muhsin Bey" Şen de böylece lafını bitirme fırsatını yakalayabildi. Abdurrahman Keskiner hayretlere sürüklendi. Çok geçmeden de, bu garip Şener Şen-İbrahim Tatlıses işbirliğini çözümledi: Filmin Almanya video kaset dağıtımını satın alan Türkkan Video bir açıkgözlük etmiş, filmi uygun bir yerlerinden makaslayıp araya İbrahim Tatlıses'in bir filminden bir bölüm yerleştirmiş. Muhsin Bey de "Muhsin"likten çıkıp uzamış da uzamış. Türkkan Video da bir kasetten tam iki kaset elde etmiş. Sonra gelsin paralar! Abdurrahman Keskiner bugünlerde ne yapacağını şaşırmış bir durumda. Şirketi mahkemeye mi versin, ticari dehasını takdir mi etsin, doğrusu bilemiyor!

Şener Şen ve İbrahim Tatlıses işbirliği halindeler. Ama bundan ikisinin de haberi yok

SAHİPSİZ BİR ŞİİR

Kadıköy Gençlik Kitabevi, hoş programlar düzenler. Cumartesi günleri yazar ve şairler hayranlarıyla toplanır, sohbet ederler. Kitabevinin sıcak ortamı içinde uzun muhabbetlere dönüşür bu programlar. Geçen haftalarda da şair Ahmet Oktay için böyle bir program düzenlendi. Kimi uzaklardan, kimi de yakınlardan şairin okurları kitabevini doldurdular. Karşılıklı sorular soruluyor, yanıtlar alınıyordu. Taa Eskişehir'den kalkıp gelmiş, şairin okurlarından Cevat Özer'se Oktay'a üç dizelik bir şiir okudu ve yorumlamasını rica etti. Oktay, "Önce şiirin şairini bilmeliyim" dedi. "Şairi bilinmeyen şiiri nasıl yorumlarım?" Özer şairin adını açıkladığındaysa salonu bir şaşkınlık kapladı. Şiir hangi şairin mi? Ahmet Oktay'ın ta kendisinin!

Füsun Özbilgen ve Füsun Önal'ın benzerliklerini söylemek mümkün mü?

Ahmet Oktay'ın unutkanlığı bir şiirin öksüz kalmasına yol açtı

HANGİ FÜSUN

Sanatçı Füsun Önal'la gazeteci Füsun Özbilgen'i birbirine karıştırmak. Kadın olmaktan başka pek ortak noktaları olmayan bu iki Füsun'u benzetmek olası değil ama bu "gaflete" düşenler var.Mesela DSP İstanbul İl Başkanı Seyfettin Gürsel. Füsun Özbilgen geçen çarşamba DSP Genel Başkan Yardımcısı Murtaza Çelikel'in düzenlediği basın toplantısına açıklamaların bitip, basın mensuplarının sorularına geçildiği bir sırada, gecikmeli bir şekilde vardı. Gürsel "Blues Brothers" gözlüklü Özbilgen'i görür görmez "Hoşgeldiniz Sayın Önal" demez mi? Bunun üzerine Özbilgen Sayın İl Başkanı'na ses sanatçısı olmayıp gazeteci olduğunu hatırlatma gereğini duydu. Fakat Gürsel, bu potuyla da yetinmedi. Soru sormak istediğini belirten Füsun'ların gazetecisine, "Toplantının başını izlemeyip, Çelikel'in hukuki açıklamalarını dinlemediği" için gazetecilere dağıtılan metni okumasını salık verdi. Bu arada Murtaza Çelikel aralara girip Özbilgen'in soru sorması ısrarlarında bulunduysa da boşuna. "Sayın İl Başkanı soru sormamı uygun görmedi, ben de soru sormaktan vazgeçiyorum" diyen Özbilgen yanlış anlaşılmaları buruk bir biçimde noktaladı. Şimdi küsler mi, onu bilemiyoruz...

Mesela!

Canan Barlas, Güneş'in pazar ekindeki "Masal mı?" başlıklı yazısında "miş'li geçmiş zaman"la geleceğin dünyasına küçük bir gezinti yapıyor. "Bir varmış, bir yokmuş, bir erkek, bir kadın varmış" diye başlayan yazı şu cümlelerle sona eriyor:

"Yeni dünyanın erkekleri olmak bir hayli güç olacakmış... Erkeklerle boy ölçüşen çılgın kadınlara erkekler ağıt yakacakmış... 'Geleceğimin boy ölçüşen çılgın kadını, sana teslim oldum' diyecekmiş. Dünya geleceğin çılgın kadınlarının dünyası olacakmış."

ÖRSAN ÖYMEN'İN SİZ OLSAYDINIZ...

Örsan Öymen "Özeleştiri" başlıklı yazısıyla bazı gazetelerin İzmir muhabirlerini kızdırdı

Örsan Öymen 13 Haziran tarihli Milliyet gazetesinde, "Özeleştiri" başlıklı yazısında, birileri için "muhabir takımı", "acar gazeteciler" deyimlerini kullanıp bir güzel çatmış. Birileri, Özallar'ın Göçek'te bindikleri tekneyi cansiperane manevralarla takip edip, Semra Özal'ı mayolu fotoğraflamayı beceren gazeteciler. Öymen'in çatma nedeniyse bizzat bu fotoğraflama olayı. Gerçi Örsan Öymen yazısının sonunu "Sözüm bu fotoğrafları çekebilmek için kızgın güneşin altında günlerdir kafa ve taban patlatan muhabir takımına değil... Sözüm o fırça atan şeflere de değil" şeklinde bağlıyor ve bu tür olaylara neden olarak, Babıali'nin bugün içinde bulunduğu koşulları gösteriyorsa da "kafa ve taban" patlatan sekiz İzmirli gazeteci bu yazıya çok bozulmuşlar. Ve oturup Öymen'e bir sitem mektubu düzmüşler. Çeşitli gazetelerin İzmir muhabirleri olan bu gazeteciler kamu yararı söz konusu olmadıkça kişilerin özel yaşamlarına karışmamak konusunda Örsan Öymen'le hemfikirler. Cansiperane manevralarınınsa, iki gerekçesi olduğunu iddia ediyorlar. Birincisi üç gün boyunca "yaşamla adeta bağları kesilen TC Başbakanı'nı bulmak..." İkincisine gelince... Mektuptan aynen aktarıyoruz: "Şayet bir başbakan eşi sürekli olarak denize giriyor ve bunu da tahrik edercesine 'Beni siz bu yıl da denize sokmayacaksınız herhalde, bırakın uğraşmayı. Benim mayolu resmimi çekemezsiniz' diyorsa Sayın Öymen, siz de eski bir muhabir olarak böyle bir tahrikten sonra canınız mayolu fotoğrafı çekmek istemez miydi?"

POLİPEK

İÇ YÜZEYLERİ İPEK GİYDİRİN

Poliipek... Bir yeni gülen boya daha... Duvarları, tüm ahşap ve metal yüzeyleri ipeğin o canlı, kendine özgü matlığı ile giydirecek. 20 dekoratif rengi ile güldürecek. Poliipek... İç yüzeylere ipek giysi.

1 kg., 5 kg. ve 25 kg.'lık ambalajlar halinde piyasaya sunulmuştur.

POLİSAN

POLİSAN KİMYA SANAYİİ A.Ş.

Hürriyet Cad. No: 1 Kağıthane-İstanbul Tel: 131 28 10 (10 Hat) Telex: 26973 ikis tr - 26086 pols tr.

ATÖLYE

Türkiyemiz Dergisi'nin 52. Sayısı Çıktı

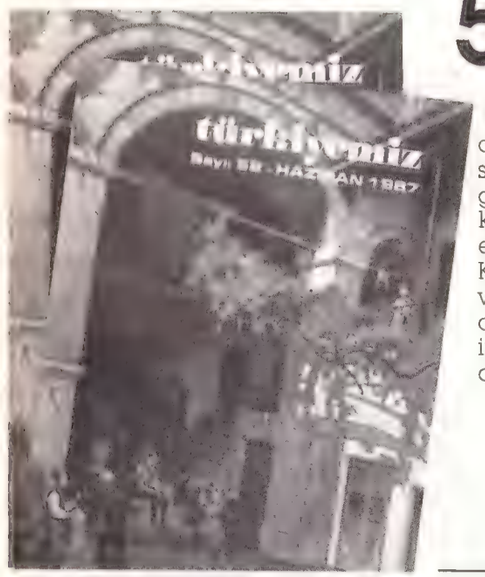

Akbank'ın kültür ve sanat dergisi Türkiyemiz'in bu sayısında,ülkemizin son yıllarda gerçekleştirdiği dış tanıtım kampanyasının en önemli etkinliği olarak kabul edilen Kanuni Sergisi'nin,genel yapısı ve Amerikadaki yankılarını değişik bir bakış açısından inceleyen yazıyı,ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Bu sayıda ayrıca:
- Karapınar Tülü Halıları (Prof. Erol Eti)
- Türkiye'den Çalınanlar (F.Sayılan - Mehmet İ.Tunay)
- Osmanlı Tüfekleri (Tülin Çoruhlu)

Baştan başa renkli; tüm yazılar Türkçe ve İngilizce.

Kültür hizmetlerinde de
AKBANK

Fiyatı: 1000 TL (KDV dahil) Genel dağıtım: Özgür Yayın/Dağıtım

BÜYÜK LAROUSSE
SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ

Yarın çıkacak olan 38. fasikülü ile 5. cildine başlamıştır.

4. cilt kapakları satışa çıkarılmıştır.

GELİŞİM YAYINLARI
"Güvenilir Yayıncılık"

Ciltleri tamamlanmış olarak tek tek almayı arzu eden okurlarımız için 4. ciltler satışa sunulmuştur.

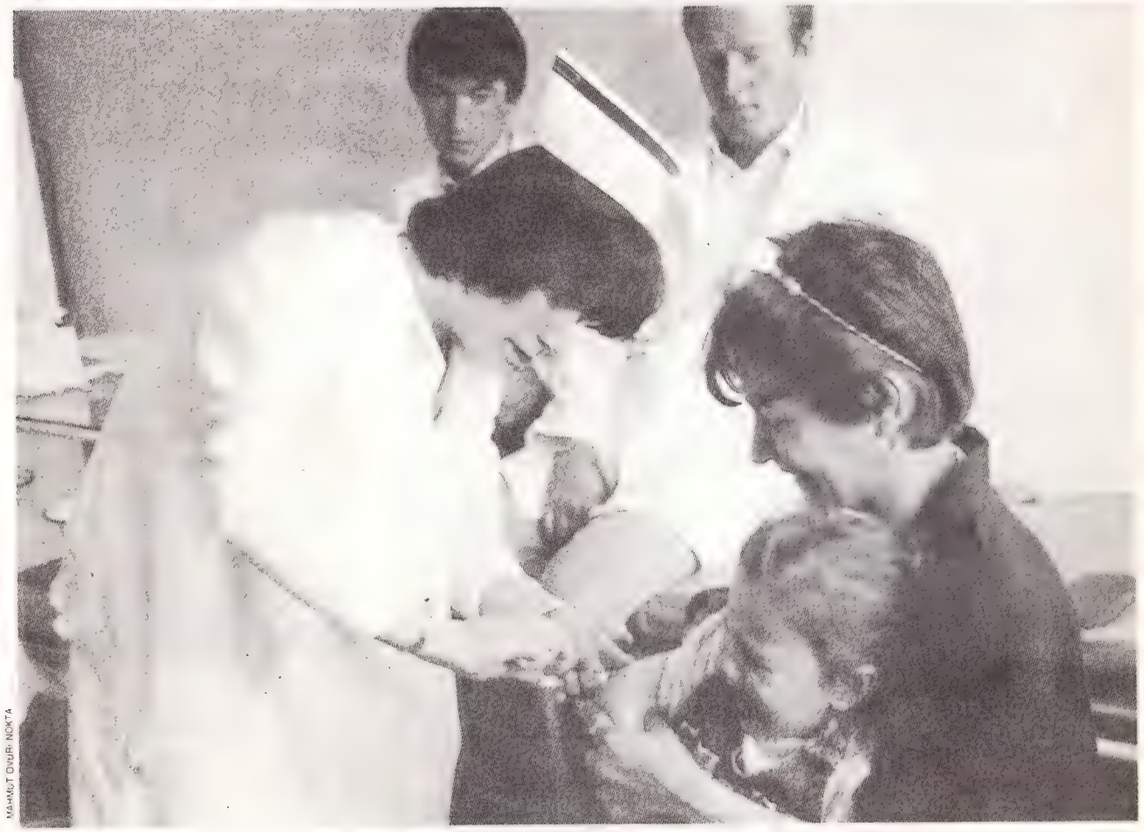

MAHMUT OYGÜR/NOKTA

Aşı kampanyaları yeni bir tartışma açtı: Bayat aşı zehirlenmeleri ve ölümleri aileler arasında panik yarattı

SAĞLIK / AŞI MEVSİMİNDE TARTIŞMALAR

Sevabıyla günahıyla

Çocuklar bayat aşıdan hastalandı. Gamma Globulin'de AIDS var. Aşıların yan etkileri hastalıktan da tehlikeli. Son zamanlarda koruyucu olması gereken aşılar birçok söylenti ile korkutucu oluyordu. Nokta aşı tartışmalarına açıklık getirmek için uzmanlarla görüştü ve bilimsel çalışmaları değerlendirdi.

"Ben çocuğumu kesinlikle aşılatmam. Yaşamdaki riskleri biraz da doğaya bırakmak gerek. Aşıdan hastalanacağına doğal yoldan hastalansın."

Bu cümleler eğitim görmemiş, aşının önemini kavramamış bir anneye ait değil. Aksine çocuk sağlığı konusunda oldukça geniş araştırmalar yapmış, son derece bilinçli bir anne bunları söyleyen. Ayça Gürsoy, üç yaşındaki kızı Begüm'e kızamık aşısı yaptırmamış. Gürsoy, Türkiye'de henüz rutin programa alınmayan kızamıkçık, kabakulak, gibi aşılara da şiddetle karşı çünkü bu aşıların çeşitli yan etkileri onu hastalıkların korkuttuğundan daha fazla ürkütüyor.

Günümüzde birçok aile bilinçli olarak bu aşılara karşı, üstelik azınlıkta kalsalar da bir kısım doktor da onları destekliyor.

Aşılar "tu kaka" mı? Aşıların yan etkileri bir yana, bayat aşı söylentileri de belirli bir kesimde aşıların kurtarıcı olarak görünmesini engelliyor. Bayat aşıdan zehirlendi, hastalandı, hatta öldü haberleri aileleri neredeyse dehşete düşürüyor. Üstüne üstelik aşı olmayan, ancak kısa vadede kızamıkçık, kızamık, sarılık gibi bulaşıcı hastalıklara karşı koruyucu nitelik taşıyan Gamma Globulin'lerde AIDS virüsüne rastlandığı yolundaki açıklamalar tüm korkuların üzerine tuz biber ekiyor.

Aşılar gerçekten söylendiği kadar "tu kaka" mıydı? Yoksa aşıya karşı olanlar hata mı yapıyorlardı? **Nokta** aşı konusundaki tartışmalara bir nebze açıklık getirebilmek için uzmanlarla görüştü, aşı konusundaki son bilimsel çalışmaları değerlendirdi.

İdeal aşı en iyi cevabı veren, buna karşın hiçbir yan etkiye yol açmayan aşı olarak tanımlanıyordu. Ancak ortaya çıkan sonuç, yeryüzündeki hiçbir aşının ideal olmadığıydı. Etkinlik ve risk terazinin iki kefesindeydi. Ancak riskin değerlendirilmesi yapılacaksa, söz konusu hastalığın riski ile karşılaştırılarak yapılmalıydı. Şu anda kullanılan bütün aşılar da yan etkileri az ve önemsiz, etkinlik derecesi yüksek olan ideale yakın olan aşılardı. Bunun garantisini veren de Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ydü.

Aşıya rağmen tüberküloz. Karanfil, doğduğunda yaşıtlarından daha toplu son derece sağlıklı bir bebekti. Ancak her şey BCG aşısıyla değişecekti. Aşıdan bir iki ay sonra Karanfil'in koltuk altlarında bezeler oluşuyor, çocuk hızla kilo kaybediyordu. Doktor, sorunun BCG aşısından kaynaklandığını söylemişti. Karanfil, şimdi bir buçuk yaşındaydı ve tedavisi sonuçlanmak üzereydi, ancak karı-koca Ekdal'lar herkese "BCG aşısına dikkat" diyorlardı.

Çapa Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Olcay Neyzi, son yıllarda BCG aşısından doğan komplikasyonların arttığını doğruluyordu. Ancak bu komplikasyonlar doğrudan verem olma şeklinde değildi. 1987 yılının ilk üç ayında BCG'nin yan etkilerinden hastalanan 40 kadar çocuğun Çapa'ya geldiğini açıklayan Neyzi, bu sonuçları Sağlık Bakanlığı'na bildirdiklerini söylüyordu. Bakanlıktan gelen cevap ise çok da açıklayıcı değildi. Bakanlık Türkiye'de üretilen aşıların Pasteur Enstitüsü'nde 2 ayda bir denetlendiğini bu nedenle de aşılarda bayatlama gibi bir sorun olamayacağını söylemişti. Sorun yanlış aşılama tekniğinden kaynaklanmış olabilirdi, ama Bakanlık sağlık personelinin hata yapacağını da kabul etmiyordu. O halde sorun neydi? Bilimsel çalışmalar sonucunda BCG'nin yanlış bir teknikle deriiçi yerine, derialtına yapılması halinde derialtı apsesi ve doku tahribatına yol açtığı ispatlanmıştı. Bu şans yüzde 1 ile yüzde 10 arasında değişiyordu. Karanfil de bu risk yüzdesine giren talihsiz bebeklerdendi. BCG'den ölüm oranı ise 10 milyonda 1'le 10 arasında değişen çok düşük bir orandaydı, üstelik bağışıklık sistemi bozuk çocuklar arasında görülüyordu.

Bu yan etkiler nedeniyle BCG aşısı da ideal aşı sayılmazdı. Ancak Olcay Neyzi, son zamanlarda yeniden hortlayan veremin, daha çok küçük çocukları tehdit ettiğine dikkat çekerek, aşının mutlaka yapılmasını öneriyordu.

Tartışmalı aşı kızamık. "Kızamık türü aşılara ben insan olarak karşıyım ancak doktor olarak yine de gerekirse yapıyorum." Dr. Ferit Sözen, İstanbul'da kızamık aşısına karşı olan nadir doktorlardandı. Sözen, kızamık aşısından sonra ortaya çıkma ihtimali olan ansefalit, yani beyin iltihabından kuşku duyuyordu.

Olcay Neyzi ise doktorların kızamık aşısına şüpheyle bakmasını çok tehlikeli buluyordu. Neyzi, kızamıktan ölüm oranının çok yüksek olduğu Türkiye'de aşılamamanın düşünülemeyeceğini belirtiyordu. Kızamık aşısı sonunda görülen beyin iltihabı oranı 1 milyonda bir-

Dr. Ferit Sözen, kızamık aşısına karşı olan nadir hekimlerden

UMİT KIRDİL/NOKTA

ken, hastalık sonucu görünen ansefalit 3 binde 1 gibi oldukça riskli bir düzeydeydi. Ayrıca kızamık hastalığı ortakulak iltihabı, bronşit, larenjit, akciğer iltihaplanması gibi bir sürü soruna yol açabiliyordu ki, bizim ülkemizde bu hastalıkların birçoğu da kötüye gidip sakatlıklara yol açabiliyordu.

Eğer aşınlanma uygun sağlık koşulları içinde olursa riskleri de azalırdı. Çocukların mutlaka rutin muayeneleri yapılmalıydı. Herhangi bir enfeksiyon durumunda aşı yapılırsa yan etkileri artabilirdi.

Bilinmeyen tehlike. Olcay Neyzi, kızamık aşısı etrafında fırtınalar koparılırken, yan etkisi en fazla olan boğmaca aşısının gözardı edildiğini söylüyordu. Dünyada artık kızamık aşısı tartışmaları hızını kesmişti, ama boğmaca aşısı hâlâ gündemdeydi. 1974 yılında İngiltere'de yapılan bilimsel bir araştırma, ağır nörolojik hastalığı olan 36 çocukta nörolojik bozukluğun, boğmaca aşısını izleyen günlerde başladığını ortaya koyuyordu. Ayrıca 40 derecenin üstündeki bir ateşle başlayan şok da aşının riski arasındaydı. Bu araştırmayla birlikte de boğmaca aşısının yan etkilerinin gündeme gelmesi, İngiltere'de aşı uygulamasını yüzde 80'lerden yüzde 10'lara kadar düşürüyordu. Aşı uygulamasının azalması sonucunda da boğmaca hortluyor, vaka sayısı 100 binin üzerine çıkınca da, araştırmalar genişletiliyor ve yeniden aşının daha yararlı olduğu sonucuna varılıyordu. Boğmacaya yakalanan her bin çocuktan 10'u nörolojik bozukluklara uğruyordu. Oysa aşının yol açtığı nörolojik bozukluk, aşılanan 300 bin çocukta birdi. Ancak bu sonuçlar bile aşıya olan güvensizliği pek azaltmayacaktı. Bugün hâlâ boğmaca aşısının yarar ve zararları üzerine tartışmalar, araştırmalar ve yayınlar sürüyordu.

Bizim ülkemizde aşının yan etkilerine ilişkin çalışma yoktu. Ama genel rakamlar ülkemiz için de geçerliydi. Bu nedenle aşının yan etkileri, yaşla birlikte arttığı için 7 yaşından büyüklere rutin boğmaca aşısı önerilmiyordu. Bunun dışında bebekler üç aylıktan itibaren rutin olarak aşılanıyordu.

Rutin olmayan aşılar. Kızamıkçık ve kabakulak ülkemizde Sağlık

kadınca
MODA

kadınca
MODA

kadınca
MODA

kadınca
MODA

ÇIKTI

1987 Bahar
ve Yaz Modası
Baştan başa
renkli...
Bir albüm gibi...

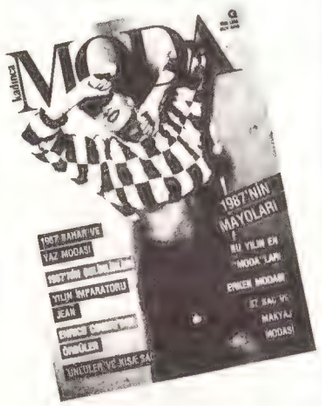

kadınca
MODA'yı
ALIN

ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın programında yer almayan ve bu nedenle yapılsın mı, yapılmasın mı tartışmasına en çok açık olan aşıydı. Çünkü bu hastalıkların komplikasyonları yok denecek kadar az olduğundan çoğu kez aşı gerekli görülmüyordu.

Olcay Neyzi, kızamıkçık aşısının toplum sağlığı için gerekli olduğunu söylüyordu. Bu hastalık, komplikasyonu az olduğu için çocukları ölümle tehdit etmiyordu, ama aynı şey hamile anneler için söylenemezdi. Benzer durum, kabakulak

DENİZ DOĞAN/ NOKTA

Prof. Dr. Olcay Neyzi, boğmaca aşısının tüm dünyada en çok tartışılan aşı olduğunu söylüyor

için de geçerliydi. Aşısız bu hastalığa yakalanan çocuğun yüzde 5'inin testisinde şişme olurdu, ancak bu yüzde 5'in 5'i gibi küçük bir oranda kısırlık söz konusu olabilirdi. Yani aşı genelde zorunluluk gibi görünmüyordu. Ancak Neyzi, yine de bu hastalıklarda aşı yanlısıydı ve bunu şöyle anlatıyordu: "Bu hastalıklar ne olursa olsun çocuğun hayatından 10—15 gün alır. Çocuk okula gidemez üzülür. Bakım sorunu olur. Oysa aşı varken çocuğu durup dururken hastalığa mahkûm etmek niye?.."

Gelişmiş ülkelerde bu hastalıklar ciddi aşı programları sonucu azalmıştı. Olcay Neyzi, Türkiye'de aşılama oranının az olmasının, söz konusu aşıların pahalı olmasından kaynaklandığı görüşündeydi.

Tetanoz ve Hepatit B. Kesin olmamakla beraber Türkiye'de yılda 8 bin kişinin tetanozdan öldüğü söyleniyordu. Bu rakamın büyük bölümünü de yeni doğan ölümleri oluşturuyordu. Ancak tetanoz, bebekleri olduğu kadar, yetişkinleri de tehdit eden bir hastalıktı. Sağlık hizmetlerinin uzanabildiği yerlerde karma aşı içinde çocuklar tetanoz aşısı oluyorlardı. Bu aşı da en son ortaokul sıralarında yapılıyordu. Ancak ondan sonra bir parça da eğitimsizlik nedeniyle tetanoz aşısı sürdürülmüyordu. Oysa her 10 yılda bir bu aşı tekrarlanmalıydı. Tekrarlanmadığı takdirde meydana gelebilecek bir kaza sonucu tetanoza yakalanabilirdi. Böylesi olumsuz bir durumda ise, tetanoz aşısı yerine serumu uygulanıyordu ki, attan hazırlanan serum oldukça tehlikeliydi, serum hastalığı denen öldürücü bir hastalığa da yol açabiliyordu.

Hepatit B aşısı da ülkemizde pek bilinmeyen ve kullanımı yaygın olmayan bir aşıydı. Oysa gelişmiş ülkelerde Hepatit B tipi sarılık geçirenlerin ilişkide bulunduğu insanlar derhal aşılanıyordu. Ülkemizde uygulanmamasının nedeni ise aşının çok pahalı oluşuydu.

Çocuk felcinde başarı. Ülkemizde ailelerin uygulamaktan kaçınmadığı, doktorların da ısrarla uyguladığı bir aşı çocuk felciydi. Aşılama sonucu çocuk felcinde görülmüştü. Bilimsel kaynaklara göre 1982 yılında İstanbul'da 72 çocuk felci vakası görülürken, bu rakam, 1983'te 56, 1984'ün ilk altı ayında ise 9 vakaya inmişti. Bunlar resmi rakamlardı. Resmi olmayan rakamlara göre, bu seyir 85 ve 86'da da düşme eğilimi göstermişti. Bu olumlu seyir sadece aşıya bağlanabilirdi. Aslında çocuk felci aşısının da riskleri vardı. Ağızdan yapılan çocuk felci aşısına bağlı çocuk felci vakaları bu risklerdendi. Ancak bu oran 10 milyon çocukta bir gibi düşük bir orandı.

Sonuçta aşıların sevapları, günahlarını aşıyordu. Her yıl dünyada 5 milyon çocuğun aşıyla korunması mümkün olan difteri, kızamık, tetanoz, boğmaca, çocuk felci gibi hastalıklar nedeniyle öldüğü ve 5 milyondan fazlasının ise yaşamlarını sakat olarak sürdürdüğü gözönünde bulundurulursa aşılamanın önemi daha rahat kavranabilirdi.

SİZE YOL GÖSTEREN
YENİ BİR IŞIK VAR

SERMAYEMİZ

MİLYAR

İRA

TiTiBank
Rotanızı Değiştirin

Marmaris Altın Yunus

Devre-tatil villanızı Marmaris Altın Yunus'tan bugün satın alın... dilediğiniz ülkede bedava tatil yapın.*

Ege'nin en güzel koylarına sahip Marmaris'te, çam ormanlarının denizle kucaklaştığı Pamucak'ta, şimdi Altın Yunuslar'ın ikincisi kuruluyor:
Marmaris Altın Yunus.
Nisan 1988'de hizmete açılacak bu seçkin tatil beldesinde dayalı döşeli, lüks bir villanın 15 günlük devre-tatil hakkına, 20 veya 30 yıl süresince, uygun ödeme koşullarıyla sahip olun...
Marmaris'te tatil yapmanın keyfini, kendi villanızda, üstelik Marmaris Altın Yunus'un otel imkânlarından % 25 indirimli yararlanarak yaşayın.

Villanızın özellikleri

- Deniz manzaralı. Önü plaj.
- Tümüyle tefriş edilmiş 2 oda 1 salon.
- Mutfak nişi-Duş-Tuvalet.
- Teraslar.
- Sıcak su-Klima.
- TV-Müzik ve video yayını.
- Telefon
- Oda servisi ve diğer hizmetler.

DEVRE TATİL FİYATLARI		
Yüksek Sezon	:	7.800.000.-TL. — 10.000.000.-TL.
Ara Sezon	:	5.050.000.-TL. — 7.200.000.-TL.
Alçak Sezon	:	2.700.000.-TL. — 3.800.000.-TL.

* INTERVAL INTERNATIONAL
The Quality Holiday Exchange Network

Interval International, dünyanın yüksek standartlı turistik tesisleri arasında, enternasyonal değişimli tatil programları uygulayan bir kuruluştur. 30 değişik ülkedeki 500'den fazla nitelikli tatil beldesinde, 200.000'i aşkın devre tatil sahibine hizmet sunmaktadır.

Marmaris Altın Yunus ile Interval International arasındaki işbirliği, Aralık 1986 itibariyle imzalanmıştır.

MARMARIS altın yunus

Marmaris Altın Yunus'tan satın alacağınız devre-tatil hakkı, Yaşar Holding güvencesi altındadır.

Ayrıntılı bilgi için, lütfen aşağıdaki kuponu doldurup

Altın Yunus Otelcilik, Turizm ve İşletmecilik A.Ş.,
Şehit Fethi Bey Cad. No:120 İZMİR adresine gönderiniz.
Tel: İZMİR (51) 12 29 13 - 12 22 00 / 202 Telex: 185 30 59 ysar tr.

"Marmaris Altın Yunus Dosyası"nı edinmek istiyorum.
İsim-Soyadı : ..... Meslek: .....
Adres : ..... Tel: .....

REKMAR

Ulkemizin seçkin işyerlerinde itibarınızın garantisi...

GARANTİÇEK

GARANTİÇEK, seçkin işyerlerinin, seçkin müşterileri için çağdaş bir kolaylık, saygın bir ödeme biçimidir. GarantiÇek, kişisel itibarınıza yaraşan bir ayrıcalıktır.

GARANTİ BANKASI

GARANTİÇEK
200.000 liraya kadar provizyonsuz ödeme garantilidir.
Garanti Bankası'nın tüm şubelerinde anında paraya çevrilir.
Bütün seçkin işyerlerinde para yerine geçer.
Hesabına faiz işler.
Ciro edilebilir.

Eski Romalılar "kafayı gül kokusuna takmışlardı." Villalarını gül yapraklarıyla dekore ediyor, gül suyunda yıkanıyorlardı

BİLİM / KOKULAR

Her yanı koku aldı

Günlük hayatımızda kullandığımız her türlü şey, artık değişik kokulara bürünüyor. Bilim adamları ile parfüm sanayicilerinin el ele yürüttüğü doğal kokuları maskeleme eğilimi endişelere de yol açıyor.

Ayakkabısını burnuna dayayıp, kokusunu iştiyakla içine çeken birini görürseniz çok şaşar mısınız? Artık bu tür görüntülere alışmak zorundasınız, çünkü her yeri ve her şeyi kokutmaya kararlı parfüm sanayicileri için ayakkabılarımızı çilek kokutmak işten değil. En azından çilek kokulu ayakkabı bağcıkları uzun süredir piyasada ve "burunlarına inanamayan" alıcılar yukarıdaki komik görüntüleri yaratıyorlar.

Yollarına parfüm koyayım. Kokuların gizli duyguları ortaya çıkardığı, insanları 'sarhoş' ettiği, boyun eğmez kişilere diz çöktürdüğü ezelden beri bilinirdi. Saba Melikesi Kudüs'e gelirken, her an fikrini değiştirebileceğinden korkan Kral Süleyman, onun geçeceği yollara sadece altın ve kıymetli taşlar değil, binlerce parfüm dolu kap da döşemişti. Kleopatra'nın koca Roma İmparatorluğu'nun en güçlü adamlarını birbirine düşürebilmesini, bir koku terapisti ustalığıyla, duruma uygun kullandığı parfümlerde görenlerin sayısı az değil. Gerçekten, parfüm sanayicilerinin her şeyi güzel bir kokuyla maskelemek eğilimlerine denk düşecek şekilde, bugün bilim de uzun süredir ihmal ettiği koku ve koku alma duygusuyla yakından ilgileniyor. Yale Üniversitesi'nden psikobiyolog William Cain şöyle diyor bu konuda: "21. yüzyıl, kokunun yüzyılı olacak. Kokuların bedeni nasıl yönlendirdiği ve insan psikolojisine nasıl etki ettiğini çözeceğiz." Konuyla yakından ilgilenenler kısa bir gelecekte insanların bir parfüm şişesinin kapağını açarak uykusuzluk sorunlarına çare bulacaklarını, anfetaminler gibi etki eden parfümlerin ortaya çıkacağını söylüyor. Daha şimdiden Japonya'da yöneticiler artık bir antistres kokusu sürünüyorlar. On sekizinci yüzyılın başlarında Güney Fransa'nın Grasse kentinde ilk defa örgütlenen ve bugünün büyük parfüm tröstlerinin temelini atan parfüm imalatçıları için bu gelişmeler çok şaşırtıcı olurdu herhalde.

Güzel kokacak, "iyi" olacak. Ünlü şair Friedrich Schiller çalışırken yanında çürümekte olan elmalar bulundururmuş. Kokular konusunda uzman Profesör Schwartz'ın yaptığı araştırmalar şairin böyle davranmakta hiç haksız olmadığını gösteriyor. Schwartz yaptığı deneylerde, deneye katılan kişileri psikolojik olarak baskı altına alabilecek sorular sormuş ve deneklerden bir kısmına bu sırada elma kokusu vermiş. Bu koku verilmeden soru sorulan kişiler tipik stres belirtileri gösterirken, koku verilenler çok daha sakin kalmışlar. Kokuların hatıralarımız üzerinde bile etkisi büyük. Böyle bir deneye tabi tutulan kişiler arasında hafif hoş bir badem kokusuna tabi bırakılanlar güzel anılarını hatırlarken, ekşimiş tereyağı kokusu altında bırakılanlar hayatlarındaki felaketleri hatırlıyorlardı.

"Çocuk mu istiyorsunuz? Deodorant kullanmayın." Bu tavsiye erkeklere yönelik ve karılarına kötü kokmamayı ilke edinmiş erkekleri alışkanlıklarını değiştirmek zorunda bırakacak. Tavsiyenin kaynağı ise Amerikalı biyokimyacı George Preti. Onun araştırmaları sonucu erkeklerin koltuk altı kokularının kadınların aylık periyodlarını olumlu bir şekilde etkilediği ve kadınların doğurganlıklarını artırdığı ortaya çıkmış.

Kokular ormanında. Bu ve bunun gibi sonuçlar dünyanın en büyük koku ve aroma üreticisi IFF'yi (International Flavors and Fragrances) bütçesinin yüzde onunu kokuların tıbbi etkisini araştırmaya itmiş. IFF'nin yöneticileri kokuların tıbbi etkisine inanıp, gelecek hesaplarını bu alan üzerinde yoğunlaştırırken, Avrupalı firmalar daha mütevazı hedeflerle bu alanda çalışıyorlar. Alman Haarman ve Reimer firması, hastalığı olmasa bile hastalık kokusunu yok etmeyi aklına koymuş. "Şimdilik hastalıkları yok edeceğimize, kokusunu yok edelim" diyor firma yöneticileri. Hastanelerin steril kokusunu yok edecek bir koku bulmak burada söz konusu olan. İtalya'da ise kokular uzun süredir çeşitli alanlarda kullanılıyor. İşyerlerindeki tembellikleriyle ünlü İtalyanlar, büroların "uyku" kokusuna karşılık lavanta ve nane kokularıyla daha yüksek iş verimi elde etmeye çalışıyorlar. Bu önlemlerden sonra verimin yüzde on beş oranında arttığı söyleniyor. Çalışanların verimini artırmak yerine işlerin düzeyini artırmayı tercih eden New York'taki alışveriş merkezleri, satış reyonlarında özel hazırlanmış bir 'psiko-spray' kullanıyorlar. Bu koku, parfüm kreatörleriyle pazar araştırmacılarının işbirliği ile hazırlanmış ve alıcıların satın alma duygularını harekete geçirdiği iddia ediliyor.

Kokacak da ne olacak. Bu yüzyılın başında bilim adamı George Simmel kokuların toplumsal yaşam üzerindeki etkisine işaret ediyor ve "zencilerin üst sınıflara yükselmesine vücut kokularının beyaz burunlara ters gelmesinden" ötürü imkânsız olacağını iddia ediyordu. Yirminci yüzyılın sonuna geldiğimizde sadece zencilerin artık böyle bir sorunu olmaması değil, "kenefleri çam ormanı gibi kokması" kimilerini acı acı düşündürüyor. Tübingen Üniversitesi ampirik kültür araştırmaları uzmanı, Profesör Utz Jeggle, "İnsanların satın alabilecekleri kokularla daha çekici olduklarını sanmaları ve doğal kokularına güvenmemeleri, duygu dünyamızı değiştirdi" diyor. Sorunun sadece bununla bitmediğini de açıklamalarına ekliyor, Jeggle. Jeggle'ye göre, insanlar genellikle güzel kokan şeylerin zararlı olamayacağına inanıyor. "Oysa" diyor Jeggle "nehirlerimizi mahveden deterjanlar limon, sırf kimyadan oluşan bir şampuan kestane kokuyor." Ve bilindiği gibi deoparfümlü deterjanlar kanserojen madde içeriyor.

Her şeyi güzel kokutmak eğilimi gerçekten garipsenecek boyutlarda.

Arabaların plastik parçaları deri kokuyor. Çikolata kokan frizbiler kapışılıyor, elektrikli süpürge torbalarının bile lavanta kokulusu yapılıyor. Bu tür koku deliliğine çarpıcı bir örnek de "koku plakları." Özel koku pikaplarında çalınan bu plaklar arasında "bebek pudrası", "gemi enkazı" ve "el ele tutuşma" gibi kokular var. Bütün bu kokulardan gına geldiğinde ise "nötr" plağını kullanabiliyorsunuz. Fiyatı diğerleriyle aynı olan bu parça, "hiçbir şey" kokuyor!

Bu parfümün adı Poison; yani zehir. Reklam metni ise ilginç: "Zehir panzehirimdir."

TELEVİZYON/ERTÜRK YÖNDEM VE KRONİK BUNALIM

"52 milyon adına konuşuyorum"

"Kronik Bunalım" adlı programın çok geniş bir ilgi toplayacağı henüz hazırlık aşamasında belli olmuştu. Çeşitli basın organları program yayına girmeden önce, belki de gereğinden fazla tanıtım yapmış, bu hassas konuyu bir anda kamuoyu gündeminin başına oturtmuştu.

Program yayınlandı. Ancak basında üzerinde yazılanlar bitmedi. Program ile ilgili olarak görüşlerine başvurulan birçok kişi yayına duyduğu tepkiyi dile getirdi. Bunlardan Türkiye'de eşcinsellik kitabının yazarı Dr. Arslan Yüzgün programın hazırlayıcısı Ertürk Yöndem'i "Bağnaz, çarpık düşünceli, eşcinsel düşmanı izlenimi veren bir kişi" olarak suçladı ve gerçek eşcinseller yerine, son derece bilinçsiz travestilerle görüşerek konuyu saptırdığını öne sürdü. Playmen dergisi Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Yılmaz ise konuyla ilgili olarak "Yapımcı ucuz yoldan polisin desteğiyle Batılı televizyonlarda rastlanmayacak bir program hazırlamış. Sorduğu sorular durumu tespit etmekten çok, önceden vermiş olduğu bir kararı doğrulatmak şeklinde" diyordu. Erkekçe dergisi Genel Yayın Yönetmeni Hıncal Uluç da "Böyle bir programı hazırlayan kişinin öncelikle transseksüel, travesti ve homoseksüel kişiliklerin birbirinden çok farklı yaşam şekilleri olduğunu bilmesi" gerektiğini vurguluyordu.

Tepkiler salt dışarıdan gelmiyordu. Programda yer alan Radikal Demokratik Birlik Partisi Eşcinseller Grubu Sözcüsü Mihriban Tatar daha sonra programın hükümet güdümlü ve kasıtlı olduğunu söylüyor ve İbrahim Eren'le kendisinin aydınlatıcı konuşmalarının yansıtılmadığını belirtiyordu. Tatar'a göre, "Atatürk'e saygısızlık yapanlara kucak açan bir mülteci hükümetin televizyonundan da başka bir şey beklenemezdi." Nokta *muhabiri "Kronik Bunalım"ın yaratıcısı Ertürk Yöndem ile görüştü.*

ADEM ALTAN/NOKTA

Ertürk Yöndem "Kronik Bunalım" adlı TV programı ile eşcinsellerin, bilim adamlarının ve basının tepkisini çekti

Nokta: Programa doğrudan bir mesaj vererek başladınız. Bir gazeteci olarak izleyeni şartlamaktan çok, durum saptaması yapamaz mıydınız?

Yöndem: Bilim adamlarımız söylediler, program içinde de bunları birer hasta olarak görmem gerektiğini açıkladılar. Çünkü bunlar ruhsal ve bedensel olarak sakat insanlar. Hasta olarak kabul etmezsek ne olarak kabul edeceğiz? Yani bunlar hasta değilse ne peki? Siz neden eşcinsel değilsiniz?

Nokta: Niye öncelikle insan olarak değil de, hasta olarak yaklaştınız?

Yöndem: Şimdi bu normal midir değil midir onu tartışalım. Bu ilişki normal midir? Yani bunu, bunların dışında sağlıklı bir insan, bu normaldir demez. Kimse bu ilişki normaldir diyemez. Bunu ben değil bilim adamları söylüyor. Ben bilime inanacağım, kimseye değil.

Nokta: Görüşüne başvurduğunuz bilim adamlarından Ayhan Songar "İnsan fizik olarak erkektir ama, ruh hali kadın olabilir. Psikolojik olarak bunu kabul etmek lazımdır" dedi.

Yöndem: Neden Ayhan Songar üzerinde duruyorsunuz. Özcan Köknel de aynı şeyi söyledi, Engin Eker de, Adnan Ziyalar da aynı yargıya vardı.

Nokta: Songar'ın söylediklerinde farklı bir yön vardı.

Yöndem: Evet veba salgınından bahsetti. "Biz bırakacak mıyız etrafa yayılsın" dedi. AIDS hastalığı bu ülkeyi de kasıp kavursun mu, yapalım mı?

Nokta: İnsana güvenmek, düşünüp eğriyi doğruyu değerlendirdiğini kabul etmek yetmez mi?

Yöndem: O zaman memlekette ki orospulara neden engel olalım. Yahut eroinmanlara. Onlar da istedikleri gibi eroin içsinler, orospuluk yapsınlar. Öyle ya aynı şey.

Nokta: Bir insan gerçeğini ille de ticari meta olarak görmeye çalışıyorsunuz?

Yöndem: Ama bunlar ticaret yapıyor. Hepsi.

Nokta: İş bulamadıkları için belki de... Nitekim "işçi olurum, sekreter olurum, tezgâhtar olurum" diyorlardı...

Yöndem: Neden iş verilmiyor, toplumun tepkisinden değil mi?

Nokta: Sizin yaklaşımınız bu tepkiyi daha da kesinleştirici nitelikteydi.

Yöndem: Mesajımı yanlış algılamışsınız. Hasta insana karşı dünyanın her toplumunda daima insani ilişkilerle yaklaşılır. Bunları hasta olarak kabul ettiğimize göre tedaviye muhtaç olduklarını ortaya koyduk.

Nokta: Ama onlar hastalığı kabul etmiyor. Durumlarından şikâyetçi değiller.

Yöndem: Ben bu programı 52 milyon adına yapıyorum ve 52 milyon seyircimiz adına konuşuyorum. 52 milyonun beğenisini, yargılarını iyi bilirim. Görüştüğüm, konuştuğum bu eşcinsel arkadaşların söyledikleri her şey kendi berrak düşünceleri sonucu değil. Bunlar maksatlı politik bir şekilde, hakarak suçlamıyorum onları, öyle gözükmek durumundaydılar ve böyle konuştular. Yani maksatlı konuştular.

Nokta: Maksatları nedir?

Yöndem: Maksat biz hasta değiliz demek. Durumumuzdan memnunuz demek. Hayır değiller. Neden değiller, çünkü polis bunlara çalışma müsadesi vermiyor. Toplumun her kesiminde bunlar kendilerini kabul ettirmiş değiller. Olamazlar da zaten. Kendilerini hasta kabul etmedikleri için de tedaviye yanaşmıyorlar. Aileleri, çevreleri bunları tamamen dışlamış. Buna rağmen biz mutluyuz, memnunuz, kimse karışmasın tarzında, maksatlı bir şekilde konuştular.

FOTOĞRAFLAR SABAH

Yöndem çekimde polislerin bulunduğuna ilişkin iddiaları reddetti (üstte); 20 yaşındaki Seyhan Soylu, eşcinsellerin kraliçesi olarak tanınıyor

Nokta: Bütün ısrarlarınıza rağmen mutsuz olduklarını söyletemediniz?

Yöndem: Söyletebilirim. Rahat rahat. Gerek yok, fayda getirmez çünkü.

Nokta: "Eşcinsel olduğum için değil, iş olanağım olmadığı için mutsuzum" diyor.

Yöndem: Ben zaten bu cevabı almak için sordum.

Nokta: Bu insanlar kendi kimlikleri içinde mutlular, ama şu şu şu engellerden dolayı yaşamlarını sürdürmeleri çok güç oluyor demek bir gazeteci için daha objektif bir yaklaşım olmaz mıydı?

Yöndem: Onu söylemek bizim için tehlikeli. Biz böyle bir mesaj yansıtamayız televizyonda.

Nokta: Bizden kastınız nedir?

Yöndem: Devlet TV'sinin so-

Mihriban Tatar: Yöndem'in cansiperane çabalarına rağmen, "resmen" kadınlığını nüfus cüzdanıyla da kanıtladı

rumlusu olarak, program yapımcısı olarak böyle bir mesajı yansıtmam tehlikeli. Amacımız sağlıksız bir toplum meydana gelmesini engellemektir.

Nokta: İş bulamamaktan yakındılar, neden bu konuyu irdelemediniz?

Yöndem: Olayın boyutlarını çok geniş tutamazdık. Program her yönüyle genişletilebilirdi. Hukukçuları, işverenleri, sendikacıları konuştururduk. Ama bizim programımız bir bölüm ve bu bir bölümde biz ne olduğunu ortaya koyduk. Yoksa bu insanlara iş imkânı verilmiş olsa sokaklarda otostop yapmazlardı. O kadar onursuz görmedim bir kısmını, Bir kısmı otostop yaparken de çok üzüldüklerini, sıkıldıklarını söylediler. Yani bunlara mutlaka bir yaşama alanı verilmeli. Bunlar toplumda ayrı bir yer almalı.

Nokta: Toplumdan soyutlama mı öneriyorsunuz?

Yöndem: Olmaz, toplum içinde. Biz bunlara hasta insan olarak yaklaşmışızdır. Zaten insan olarak kabul etmemiş olsaydık benim ne işim vardı bunlarla. Bunları neden problem yapayım? Memlekette konu mu yok? Demek ki bunları bir değer olarak kabul etmişiz ve devletin ekranına çıkarmışız. Yaşam alanı dediğim bunlar sokaktan alınıp, ekmek parası kazanacak başka imkânlar sağlanmalıdır. "Sesim güzel, şarkı söylemek istiyorum" diyor. Devlet düşünecek bunun şarkı söylemesi doğru mudur, değil midir? Ondan sonra bunların fuhuştan kurtarılması da bizim insanlık görevimizdir.

Nokta: Bu söylediklerinız programda yoktu? Bu yüzden de yaklaşımınız tek yanlı bulundu.

Yöndem: Herkes istediği şeyi rahatlıkla söyleyebilir. Kimseye mesajımızı zorla kabul ettirmek durumunda değiliz. Düşüncelere saygımız vardır. Değerlendirmeyi size bırakıyorum. Böyle bir şeyin müdafaasını yapmam. Faşistçe mi yaklaştım, komünistçe mi siz kendiniz değerlendirin. Böyle bir savunmaya girme gereği duymuyorum.

Nokta: Programı hazırlarken polisin katkısı oldu mu? Bizim görüştüğümüz, sizin ekranda konuştuğunuz bazı kişiler, yanınızda polisin olduğunu ileri sürdüler.

Yöndem: Böyle bir şey olması mümkün değil. İhtiyacım yok çünkü. Eğer içimizde polis olduğunu hissetmişlerse, niye çekime müsade ettiler? İçimizde polisin olması kötü niyetle hareket ettiğimizi göstermez mi? Böyle bir şey hissettilerse niye engellemediler? Biz kimsenin gırtlağına basıp çekim yapalım veya illa seni çıkarıp konuşturalım demedik. Benimle çalışan ekip arkadaşlarım şu anda TRT'de görev yapıyorlar. Kameramandır, asistandır, ışıkçıdır. Ben kendileriyle görüştüm, program yapmak istiyorum, mesajı da böyle olacak dedim. Ben devlet televizyonuyum. Devlete herhangi bir şekilde laf söyletmem. Devlet televizyonunda sizin propagandanızı yapmam, ama kendi gerçeğinizi, bu toplumun gerçeğini de mümkün olduğu kadar ekrana çıkarmak istiyorum, yardım eder misiniz dedim, onlarda hay hay dediler.

Hüseyin ŞENTÜRK

Ne dediler?

Ertürk Yöndem'in programı hakkında* Nokta'*nın görüşlerine başvurduğu uzmanlar şunları söylediler.

Nilgün Abısel (Basın Yayın Y.O. Öğretim Üyesi):

Programcılık ahlakı yapımcının konu hakkındaki kendi düşüncelerini bir tarafa bırakıp konuyu bütün yönleriyle ekrana getirmesini gerektirir. Ertürk Yöndem böyle tartışmalı bir konuda daha ilk cümlede kendi düşüncesini ortaya koyuyor ve televizyonun getirdiği olanakları kendi düşüncesini ispat etmek için kullanıyor. Ancak bütün bunlar, yapımcının konusundaki bilgisizliği ve temel hak ve hürriyetler konusundaki umursamazlığı, bunları nasıl bir "Toplumu Hastalıklardan Koruma" psikozu ile yok sayması yanında çok önemsiz kalır.

Murat Güvenir (Basın Yayın Y.O. Ar. Gör.):

Batı tipi demokrasiden bahsedilen ve AET'ye girmek için başvurulan bir dönemde bütün bu girişimlere ters düşecek şekilde halen tıp için bile bir tartışma konusu olan bir konuda belli bir eğilimle hareket ediliyor ve bu insanlar insan haysiyetini zedeleyecek şekilde teşhir ediliyor. Sorun eşcinselliğe ya da travestiliğe karşı olup olmamak değil. Herkes yaşamını istediği gibi savunur. Hiçbir yasa travestiliği yasaklamaz, eşcinsellik yasak diye bir kanun yoktur. Programa çıkan insanların özel yaşamlarına saygısızlık edilmiştir. Röportajlar, ekrandan görünen telsizleri ortaya çıkardığı gibi polis nezaretinde alınmıştır. Bu bir hastalık olsa bile bununla mücadelenin yolu bu değildir.

Eser Köker (Basın Yayın Y.O. Ar. Gör.):

Program kendi kendisiyle çelişiyor. Böyle bir programda aile içindeki geleneksel kadın ve erkek rol dağılımının tartışılması gerekirken bunun tam tersi bir tutumla ailelerin bu rol dağılımı konusunda çok titiz olması isteniyor. Oysa programın kendisinden sorunun aslında böyle bir rol dağılımından kaynaklandığı çıkıyor. Ertürk Yöndem hastalığın nedenini hastalığın tedavisi olarak sunuyor.

Sağır kız aşka gelince

Özellikle Amerikan basınının oyun gücünü ve güzelliğini göklere çıkardığı Marlee Matlin'in Oscar kazandığı, son ayların "ağlatan filmi" İstanbul sinemalarında gösteriliyor.

Bastıran sıcaklara karşın bu yıl sinema mevsimi pek biteceğe benzemiyor. İşte Nisan başındaki dağıtılan Oscar'lara beş dalda aday olan film, 15. İstanbul Festivali'ni solumaya hazırlanan kentimizde Batı başkentleriyle aynı anda sinema afişlerinde.

"Başka Tanrıların Çocukları" olarak William Hurt'la büyük aşk yaşayan, gerçek yaşamında da tıpkı filmdeki gibi sağır-dilsiz olan genç, güzel Marlee Matlin'i üne kavuşturan bu duygusal ve pespembe filmde, nelere kadir olduğu bir kez daha örneklenen aşkın gücüne yine iman edeceğiz. Doğrusu bu sımsıcak filmi de loş salonlarda, sıcağı sıcağına ve serin serin izleyebilmek az şey olmasa gerek.

Daha ilk filmiyle tüm sinema dünyasının en popüler ödülünü kazanan, yedinci sanat tarihinin ilk Oscar'lı dilsiz-sağır yıldızı ve "Hollwood'un son mucizesi" olan Marlee Matlin'in, "Örümcek Kadının Öpücüğü"ndeki başarısıyla Oscar'lanarak dikkati çeken William Hurt'la romantik bir çift oluşturduğu "Children of a lesser God-Başka Tanrının Çocukları"ndan söz etmek istiyoruz.

Beyaz atlı prens-dilsiz sağır yoksul kız. 31 Mart gecesi Los Angeles'da Jane Fonda, Kathleen Turner, Sigourney Weaver, Sissy Spacek gibi ünlü "ablalarının" arasından sıyrılarak Amerikan Sinema Akademisi'nin altın heykelciğini alan Marlee Matlin'i bir çırpıda dünya çapında üne kavuşturan bu masal gibi filmin teması, kibar deyişle işitme ve konuşma özürlü gençlerin özel bir okuldaki eğitimi ve aşkın belki de en etkin iyileştirici öğe olduğu. Sessizliğin dünyasını ve karşıtını fon olarak alıp mutlu sona bağlanan bir yıldırım aşkını anlatan bu yepyeni Hollywood masalı kuşkusuz bir başyapıt değil. Ama yer yer allak bullak edici boyutlara erişen bu film, hüzünlü öykülerin mutlu bittiği Hollywood geleneğinin son çarpıcı halkası. Tema bakımından Amerikan sinemasında benzer konuda yapılmış filmlerin arasında, Arthur Penn'in yıllar önce ülkemizde "Karanlığın İçinden" adıyla gösterilmiş "The Miracle Worker"ını çağrıştıran Başka Tanrının Çocukları, tıpkı bu filmle Oscar kazanan Patty Duke gibi Marlee Matlin'in de çıkışı olarak sinema tarihine geçecek herhalde. Alışılmış yöntemlerin yerine, derslerde öğrencileriyle onların kişiliklerine saygı göstererek daha uyumlu, daha dolaysız ilişki kurmanın yollarını arayan ve bu konuda gerçekleştirdiği "mucizeyle" meslektaşlarını yaya bırakan genç öğretmen ya da "beyaz atlı prens" rolündeki William Hurt ile okul kantininde görür görmez vurulduğu, kendini dış dünyadan soyutlayarak sessizliğine gömülmeyi yeğleyen sağır-

Marlee Matlin ilk filmiyle kazandığı Oscar'ını alırken ödül töreninde sevimliliğiyle yine gönülleri fethetti

Marlee Matlin'le William Hurt'un suda aşklarını tescil ettikleri sahne filmin en estetik bölümlerinden

dilsiz, "öfkeli" yoksul genç kızın aşkı, film boyunca öne çıkıyor. Öyle ki sette ve set dışında yaşanan bu gerçek kara sevdanın işaretlerle sınırlı kalmayan belirtileri, filmin tümüne alabildiğine doğal ve içtenlikli sahnelerle yediriliyor.

Sessizliğin gücü. Bizim için bilinmeyen bir evren olan sessiz dünya nasıl tam bir meçhulse, biz normallerin gürültülü ve gürültücü dünyasının da sağır-dilsizlere aynı şeyi ifade ettiği söylenebilir. Normallerin pek giremediği bu dünyanın kapısını filmde işaretler dilinden çok aşkın gücüyle aralıyor öğretmen James Leeds. **Başka Tanrının Çocukları,** bütünüyle bu dünyayı konu ediniyor, seyirciye sessiz dünyaya girmek olanağı sağlıyor. Bir yanda akademik yolları boşlayan James Leeds, öte yanda yalnızlığını korumaya kararlı, "işitenlerin dilini öğrenmeye pek istekli görünmeyen" Sarah Norman. Dokunaklı romantik bir ilişkiden giderek ateşli bir aşk öyküsüne dönüşen film, sağır ve dilsizlerle ilgili belli klişelere belli ölçülerde prim vermekle birlikte, kesinlikle seyircinin acıma duygusunu "istismar etmeye" yönelmiyor. Yüzü, gözleri, elleri ve bedeniyle, şiddetli jestlerle konuşan "öfkeli" genç kız kahramanımızın sorunu, ilişki kurabilmenin güçlüğü. Marlee Matlin gibi, **Başka Tanrının Çocukları'**yla ilk filmini gerçekleştiren kadın yönetmen Randa Haines teknik ve estetik bakımdan güç olanı başarıyor, duygu sömürüsüne kalkışmayan, ölçülü, plastik açıdan yetenekli bir yönetmeni müjdeleyen, özenli bir anlatım tutturuyor. Sözcüklere başvurmadan olağanüstü bir biçimde kendini ifade eden, nerdeyse doğaüstü bir enerjiyle seyirciyi ta kalbinden yakalayan Sarah, filmde her fırsatta kendini sulara atıyor, kendini dış dünyadan tecrit ettiği suda sanki sessizliğin tadını çıkarıyor.

Sessiz, sözsüz sevgi... Sözcüklerin kimi zaman nasıl tahrip ve tutsak edici olduğunun da altını çizen filmde Sarah'ın "koruyuculuğuna" soyunan, aşkla büyülenmiş James her an sevdiği kızın işaretlerini, jestlerini seyirciye "tercüme ediyor." Basit romantik boyuttan çıkıp yoğun bir biçimde aşkın iyileştirici bir faktör olduğunu vurgulayan filmden etkilenen seyirci, giderek ister istemez işaretlerden oluşan sözleşme dilinden de bir şeyler öğreniyor. Bu ayrıcalıklı, sıradan olmayan ilişkiyi görüntüleyen filmden geriye birkaç unutulmaz sahne de kalıyor. Pointer Sisters'in "Jump"ı ya da Otis Redding'in "I've Been Loving To You" gibi şarkıları eşliğinde Sarah'ın pistte bir köşe bulup duymadan hissederek herkes gibi dansettiği diskotek ya da James'in Bach'ın iki keman konçertosunu sevdiği sağır kıza açıkladığı sahneler gibi.

80'li yılların aşk masalı. Lee Strasberg'in Actor's Studio'sundan yetişen, TV dizileriyle yönetmenliğe geçen Randa Haines'in kadın duyarlığıyla bezeyerek, Tanrının unuttuğu ve unutmadığı çocuklarını bir araya getirdiği filmde yönetmenin en büyük desteği W. Hurt'la M. Matlin'in yanı sıra, filmdekine benzer bir okuldan seçilmiş, doğal ve içten oyunlarıyla iletişim kurma zorluğu çeken öğrencileri canlandıran, daha doğrusu kendilerini oynayan gençler. İyice yaşlanıp tontonlaşmış Piper Laurie ise, "Carrie"deki Sissy Spacek'in yobaz annesi rolünün tersine, bu kez hatasını kabullenmiş, oldukça sevecen ve anlayışlı olabilen bir anne. Ama tabii ki filmin asıl yükü, ayrı kaldıklarında telefonla değil ama teleks aracılığıyla sayfalar dolusu konuşacak denli birbirlerine tutkun W. Hurt'la M. Matlin çiftinin omuzlarında. Özellikle duru ve narin güzelliğine aykırı düşen bir öfkeyi yansıtan el kol işaretleriyle içe kapanık ama güçlü bir kişiliği yansıtan Marlee unutulur gibi değil. Özetle bu dokunaklı filmi görün, seveceksiniz. En azından Marlee Matlin'i tanımak için. Hele son günlerde magazin basınından, yine sağır bir kızı canlandıracağı ikinci filmine başladığını okuduğunuz Marlee'nin **Başka Tanrının Çocukları'**ndaki mutlu sonun tersine William Hurt'ı terk ettiğini de biliyorsanız...

Sungu ÇAPAN

FOTOĞRAF / MEHMET ALİ MERİÇ

Kültür dünyamızın "peşin hükümlere iltifat etmeyen" sayılı aydınlarındandı Cemil Meriç

KÜLTÜR DÜNYAMIZIN KAYBI / CEMİL MERİÇ

"Bu Ülke"den bir aydın geçti

Cemil Meriç 71 yaşında öldü. Sağcı mıydı, yoksa solcu mu? Bu tartışma süredursun, kendisi bu kavramların "bu ülke"ye yabancı olduğunu öne sürdü ve "bu ülke"nin gerçek aydını olmaya çabaladı...

"Benim trajedim şu birkaç satırda: Sevebileceklerim dilsiz, dilimi konuşanlarla konuşacak lakırdım yok. Yani, dilimle, zevklerimle, heyecanlarımla, yarımla 'Büyük Doğu' kadrosundanım. Düşüncelerimle, inançlarımla 'Yön'e yakınım. Bu bir kopuş, bir parçalanış."

1964 yılında "Jurnal" adını verdiği günlüklerinde bu sözleri eden Cemil Meriç aradan 23 yıl geçtikten sonra öldü. Hayatı boyunca taşıdığı kopuşunu, parçalanışını da yanında götürerek. Geride sayısız deneme, çeviri bırakarak. Çeşitli kesimlerden yüzlerce Türk aydınında hoş anılar bırakarak. Daha iki yıl önce en önemli kitaplarından olan "Bu Ülke" sol olarak tanınan İletişim Yayınları'ndan basılmıştı. Bir yıl ardından ise diğer bir kitabı, "Kültürden İrfana" İslami bir yayınevi olan İnsan'dan çıkacaktı. İşin ilginci aynı kitaplar bundan 13 yıl önce, adından da anlaşılacağı gibi milliyetçi-ülkücü bir çizgi izleyen Ötüken Yayınevi'nden çıkmıştı...

Ölene dek marjinal. Kızı Doç. Ümit Meriç babasının yaşamını şöyle özetliyor: "Hep bir marjinal olarak yaşadı. Rumelili bir ailenin çocuğu idi, Hatay'da Araplar arasında büyüdü. İlk yıllarında Müslüman bir şahsiyete sahipti ama bir Fransız kültür çevresinde yetişti. Arkadaşları köylü çocuklarıydı, o ise gözlüklü, kısa pantolonlu bir şehirli. Vatanım diye koşup geldiği İstanbul'da ise bohem çevreler onu taşra aydını diye küçümsediler. Kitaplara sığındı, gözlerini kaybetti..."

Daha 38 yaşında, "tam istiklale kavuşacağını umduğu bir anda gözlerini kaybeden" Cemil Meriç yine kitaplara sığınır, ama marjinalliği aksamadan sürer gider. Türk düşünce ve siyaset yaşamındaki geleneksel kesimler kendisini değerlendirmede sürekli çelişkiye düşerler. Gençlik yıllarında Stalin'den çeviri yapan, hatta "Marksist olduğu gerekçesiyle" tutuklanan Meriç'in ilgisini Doğu'ya ve özellikle de Hint edebiyatında yoğunlaştırması sol çevrelerce "dönmek" fiiliyle açıklanmaya başlanır. Bu arada Hisar dergisinde yazılarının çıkması bu yargıyı iyice pekiştirir.

Ancak "sorunlar" çözülmüş, Cemil Meriç tam bir "yere" oturtulmuşken, "Saint-Simon (İlk Sosyolog, İlk Sosyalist)" adlı incelemesi yayınlanınca ortalık yeniden karışır. Ancak aradan yedi yıl geçer ve Ötüken Yayınevi birbiri ardına Meriç'in kitaplarını basar. Bu arada "sağcılıkları" tescilli Türk Edebiyatı, Kubbealtı Akademi gibi dergilerde ve Ortadoğu gazetesinde yazıları çıkmaya başlar ve Türkiye aydınları yeniden rahat bir soluk alırlar: Cemil Meriç sağcıdır.

Halbuki aynı günlerde kendisi Jurnal'ine şu notları düşmüştür: "Sağcı dergi ve yayınevlerinde çalışmak... Bu yolu ben seçmedim. Sol'un kadir na-şinas davranışı beni gericilerin, kucağına değil, yanına itti. Bu yakınlığın fikri iffetim için bir tehlike teşkil etmediğini kitaplarımı okuyunca anlamak mümkün." Ancak Meriç'in göremediği veya görmek istemediği bir sorun

Ümit Meriç: "O hep bir marjinal olarak yaşadı"

BATUHAN KIRANOKTA

vardır. İnsanlar o günlerde de alacakları kitabın adına, yazarına baktıkları gibi yayınevine de bakmaktadırlar. Bu nedenle bu yakınlığın "tehlike teşkil edip etmediğini" anlamaya birçok kimsenin olanağı bile olamamıştır. Yazar Alev Alatlı bu konuda ilginç ama şaşırtıcı olmayan bir örnek veriyor: "Bir ülkücü tanıdığım 'Bu Ülke'yi tavsiye etti. Çok sevdim. Ardından çok saygı duyduğum bir ilerici dostuma öğütledim. Baktı kitaba, Ötüken adını gördü, fırlatıp attı..."

Veren, hep veren bir aydın. Gözlerini kaybettikten sonra Cemil Meriç genellikle evinde yoğun bir çalışmaya girer. Öğrencileri, çocukları, arkadaşları kendisine kitaplar okur, yazılarını daktilo ederler. Ziyaretçiler eksik olmaz evinden. Kemal Sülker, İlber Ortaylı, Vedat Türkali, sonraları Mete Tuncay, Murat Belge gibi isimlerin dışında çoğunlukla sağın, İslami grupların hemen hemen tüm kesimlerinden önde gelen isimler Meriç'in evinde nice sohbetlere, tartışmalara girerler. Ama genellikle ayrı ayrı...

Oğlu Mahmut Ali Meriç mümkün olduğu kadar babasını ziyaret eden "belli bir çevrenin" dışında kalmayı yeğlediğini söylüyordu: "Benim ona en büyük eleştirim 'Kendini her isteyene teslim etme, bekle, sen kendini empoze et, şu dergide yazıyorum diye rahatsız oluyorsan, yazma' derdim." Ama babası daha 1966 yılında bir mektubunda vermişti cevabını; kendisinden üçüncü tekil şahıs olarak söz ederek: "Bütün hayatı vermekle geçti; bilgisini, zamanını, kalbini. Başkalarında yaşadı, başkaları için yaşadı..."

Meriç'in büyük rüyası, gerçekleşecek mi? Tercüman gazetesi Kül-

Oğlu Mahmut Meriç "Hayatı hep vermekle geçti" diyordu

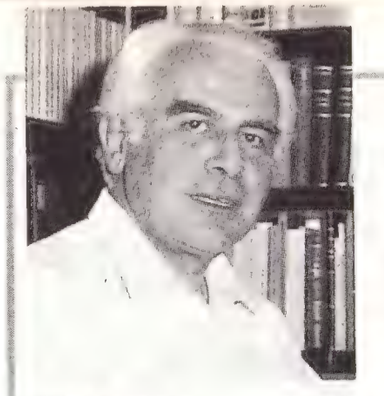

"Hugo, Balzac, Upanişadlar..."

Cemil Meriç'in lise çağlarından itibaren öğrencisi olmuş ve ilişkisini o gün bugündür koparmamış olan, Fransız Dili ve Edebiyatı Profesörü Berke Vardar anlatıyor:

"Çok yönlü ve çok zengin bir kişiliği vardı Cemil Meriç'in. Batı'yı da Doğu'yu da kucaklayan yüce esinli bir düşün adamıydı. Gözlerini yitirinceye değin yetişimini çok yetkin bir biçimde gerçekleştirmişti. Bu aşamadan sonra da bireşimlere yönelmiştir. Çok esnek, yazın alanından felsefe düzlemine kolayca atlayabilen, insan bilimlerine bilimkuram düzleminde egemen olabilen bir düşünce yapısı vardı. Kimi bireşimlerini yirmi, yirmi beş yıl arayla dinlemişimdir değişik kişiler önünde. Aynı bireşimin, süre dilimi içinde, kutup oluşturacak denli birbirinden ayrı düşünce ve/ya da eylem adamlarınca çok değişik biçimlerde yorumlandığına tanık olmuşumdur. Bana sorarsanız, Cemil Meriç'in düşüncesi, güncel siyasanın kendi yararına sonuçlar çıkarmaya kalkışabileceği bir düşünce değildir. Her türlü kolaycılığı yadsır. Kaynakları gösterir. Uzun çabalarla aşılabilecek yollar izlenmesini önerir. Hem Batı'yı, hem Doğu'yu kucaklamayı ön görür. Hem düşüncelere, hem duygulara seslenir. Çünkü Cemil Meriç aynı zamanda bir ozandır. Sözbilimle yazınbilimin bileğiği bir biçem öne çıkar onun yazılarında, konuşmalarında. Yer yer Victor Hugo, arada bir Balzac, kimileyin de Upanişadlar'la karışıp kaynaşır esini."

tür Servisi Şefi Beşir Ayvazoğlu, Meriç'i alışılagelmiş sağ-sol kavramlarının tamamen dışında algılamak gerektiğini söylüyor ve şunları ekliyor: "Ben kendisini hakiki Türk aydınının prototipi olarak nitelendiriyorum. O bu ülkenin aydınıdır." Kızı Doç. Ümit Meriç'e göre ise, babası için "Ne sağcı, ne solcu" denilemezdi. O "Hem sağcı, hem solcuydu." "İki kanatla birlikte uçan bir fikir adamı" idi. Zaten babası da bir röportajında "Türkiye'de sağ sollaşmalı, sol da sağlaşmalı" demiyor muydu?..

Cemil Meriç bir başka şey daha söylüyordu. "Can-ı gönülden istediği rüyayı" dile getiriyordu: "Bugüne kadar Türk aydınları arasında diyalog kurulamamıştır, ama geleceğe yönelen birtakım teşebbüsler vardır. Mesela 'Cumhuriyet Ansiklopedisi', çeşitli ufuklardan gelen aydınlar arasında bir diyalog kurmak arzusundan doğmuştur. 'Tarih ve Toplum' için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. Yani, eğilim, aydınların fildişi kuleden çıkıp, düşüncelerini birbirlerine aktarmalarıdır..."

Bu düş gerçekleşebilir mi? Meriç'in sözünü ettiği iki yayının danışmanı, farklı kesimler arasında diyalog yolunda birçok adım atan Murat Belge şunları söylüyor: "Farklı kesimlerden diyalog içinde olan tek tek aydınlar var. Ama abartmamak gerek. Belki de sayısal çoğunluk buna hiç inanmıyor, gerek duymuyor. Zaten bazı kesimlerin siyasi temsilcilerinin uzlaşması sonucu oluşmuş yaygın bir diyalogdan da söz edilemez." Ama Meriç'in kendi hebasına bu diyalogu gerçekleştirebildiği söylenebilirdi. En basitinden, 25 yıllık çalışma arkadaşı, yakın dostu Lamia Çataloğlu bir "solcuydu."

Cemil Meriç 71 yaşında öldü ama "imzasını taşıyan her yazıda o yaşıyor." Bütün meselesi kendi deyimiyle şuydu: "Sağ-sol... bu anlaşmasına imkân olmayan iki düşman arasında münzevi aydın hareketini nasıl ayarlayacak?" "İrfanı, toprağı dişleri ve tırnaklarıyla kazarak yedi kat yerin dibinden çıkaran" Cemil Meriç, meraklısı çok olmasına karşın "sağcı" ya da "solcu" olmamaya çabaladı. "Bu Ülke"nin aydını olmaya çalıştı.

Ruşen ÇAKIR

Bir Osmanlı ihtilalcisi

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir numaralı kurucusu İbrahim Temo'nun, yıllardır fotokopi kopyaları elden ele dolaştırılan anıları, Türkiye'de ilk kez yayınlandı.

"Abdülhamid dini milleti batırıyor. Kalkınız, o şeytan yaradılışındaki düzme halifeyi de, yardakçılarını da paralayınız... Ölünüz, öldürünüz... Zalimler ne kadar çok olsalar sizin için ânları bir hamlede yerin dibine geçirmek zor değildir. Zira: Hak sizdedir, hak sizden yanadır." Bu ateşli beyanname Mekteb-i Tıbbiye'nin beş öğrencisinin bir araya gelip kurdukları Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne aitti. Önce bir kıraathanede, sonra Mithat Paşa bahçesinde bir incir ağacının altında yapılan "içtima"larla bu beş öğrenci imparatorluk tarihinin en ilginç sayfalarından birinin açılışını yapıyorlardı. İlk örgütlenmenin 1/1 kod nolu kurucusu İbrahim Temo binbir badireden atlayarak eriştiği 74 yaşında, 1939 yılında anılarını kitaplaştırmıştı. Romanya'da Türkçe yayınlanan anılar, uzun yıllar yeni bir baskısı yapılmadan konuya ilgi duyanların, tarihçilerin arasında elden ele dolaşmıştı. Fotokopiyle çoğaltılmış kopyaları binlerce lira karşılığı satılırken, geçtiğimiz günlerde genç yayınevlerinden ARBA, özgün adı "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Teşekkülü ve Hidemati Vataniye ve İnkılabı Milliye Dair Hatıratım" olan kitabı yeniden yayınlamıştı.

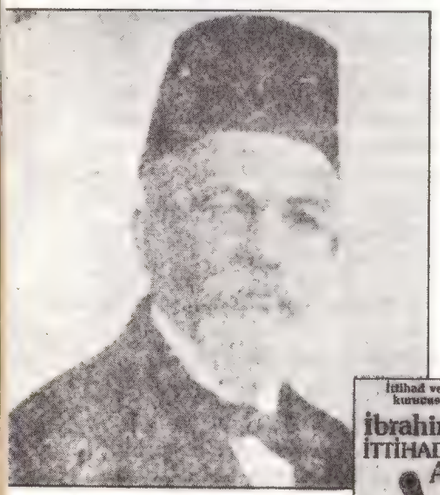

İbrahim Temo Romanya'daki yıllarında

"Her şey vatan için!" "Gel arkadaş, düşündüklerimi sana biraz anlatayım" demişti İbrahim Temo, "Aziz vatanın bugünkü durumunu ve idare tarzıyla yok olup gideceğini hepimiz biliyoruz... Kuru mülahazalar ve mütealalarla dert yanacağımıza, faaliyete geçmek lazımdır." Askeri bir okul Mekteb-i Tıbbiye'de bir teneffüs vaktiydi. 1889 senesinin o mayıs günü bir avuç arkadaş Temo'nun sözlerine kulak verip cemiyeti kuruvermişlerdi. Kitabın yayıncısı Bülent Demirbaş, **Nokta**'ya şunları söylüyordu: "Bu örgüt Osmanlı ihtilal geleneğine yeni boyutlar getirecekti. Artık ihtilaller spontane değil, planlı ve örgütlüydü. İttihat ve Terakki'nin becerdiği en iyi örgüt meselesiydi... Cemiyetin doğru düzgün bir programı ve ideolojisi yoktu. İmparatorluğu kurtarmak istiyorlardı. Ama nasıl? Eğitim ve anayasayla. Kurtuluşun tek reçetesi anayasaydı. Mithat Paşa'yla başlayan anayasa geleneğimiz 1980'lere kadar sürmüştü. Ve 21. yüzyılla girerken de toplumumuzun gündeminde anayasa vardır!"

"Dr. Temo namında biri." İbrahim Temo'nun anılarının belki de en ilginç yanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun nasıl kozmopolit bir yapıya sahip olduğunu göstermesiydi. Anıların hemen her sayfasında bir "Arnavut yüzbaşı", bir "Mösyö Cimbru", bir Çerkes Mehmed" görmek mümkündü. Temo'nun kendisi de Balkanlar'da epey nam salmış bir ihtilalciydi. Arnavuttu ama sıkı bir Osmanlıydı, üstelik yaşamının son dönemlerinde yaşamöyküsüne bir de Romen tabiyetini eklemişti. İttihat ve Terakki üzerine bugüne kadar kapsayıcı ve yorumlayıcı tarih kitapları okuyan ilgili okuyucu için Temo'nun anıları gündelik yaşamı getirdiği için ayrı bir öneme sahipti. Ayrıca Temo ve arkadaşları "ihtilalin başını yediği evlatları" sınıfına da sokulabilirlerdi, bazı yorumculara göre. Öyle ya, 1908'den sonra iktidar olmanın nimetlerini tadan cemiyet ilk kurucularını ve başta Temo'yu yavaş yavaş "unutmaya" başlamıştı. Temo'nun 1909'da Osmanlı Demokrasi Fırkası'nı kurması ve bu partinin sonunda İttihatçıların can düşmanı İtilafçılara katılması, ülkeyi kurtarmak için içine girilen serüvenlerin nasıl beklenmedik biçimlerde sonuçlanabileceğine tarihimizden iyi bir örnek sayılabilirdi. Şerif Mardin'in deyişiyle Jön Türkler'in "ideolojik kahramanlarından" Temo, anılarının önsözünde "O yürekleri temiz insanların... isimlerinin unutulmaması... arzu ve emeli ile hatıratımı kaleme alıp enzarı millete takdim ediyorum" diyordu●

Talebe örgütünden komitacılara

Nokta, "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük" adlı çalışmanın yazarı, İbrahim Temo'nun yurt dışındaki arşivlerde bulunan çeşitli vesikaları üzerinde incelemelerde bulunmuş olan Y. Doç. Dr. Şükrü Hanioğlu'yla görüştü.

Nokta: Önce, İbrahim Temo'nun hatıratının öneminden söz eder misiniz?

Hanioğlu: İlk İttihat Terakki Cemiyeti'nin, ki adı İttihad-ı Osmanî Cemiyeti'dir, bir numaralı kurucusunun anıları bir hayli önemlidir. Bundan hiç kuşku yok. Fakat Temo hatıratında elindeki vesikaları çok az kullanmış. Ağırlığı kendi kurduğu cemiyete vermiş. Oysa biliyorsunuz, İttihat Terakki'nin arşivcisi İshak Sükutî ölünce bütün belgeler Temo'ya devredilmiştir. Hatıratın ikinci problemi çok uzun bir süre sonra yazılmış olmasıdır. İhtiyatla okumak açısından bu gözden kaçırılmamalı. Ayrıca genel bir İttihat Terakki bilgisi çerçevesinde okunmalı.

Nokta: İbrahim Temo'nun nasıl bir siyasal kişiliği vardı?

Hanioğlu: İttihat Terakki'nin kurucu üyeleri açısından ilginç bir durum var. Osmanlı İmparatorluğu'na gönülden bağlı olmakla birlikte bunların hiçbiri Türk kökenli değil. Temo'nun da ikili bir milliyetçilik anlayışı var. Bir yanda Türk milliyetçiliği çabaları, öte yanda milliyetçi Arnavut komiteleri için çalışan, bağışlar yapan bir kişi. Bugün bunu anlamak biraz güç. Ulus devletlerde yaşayanlar için bir tek milliyetçilik vardır. Ama o zamanlar için çok doğal. Zaten dönemin gazetelerine filan bakarsanız, "bir Arnavut subay", "Konya'da oturan bir Arnavut" gibi müstear adlara çok sık rastlarsınız. Temo'nun bir yönü de, imparatorluğun çözülüşünün bütün etkileriyle açıkça görüldüğü bir yerde doğup büyümüş olmasıdır. Dikkat ederseniz bu kişilerin tümü bu bölgelerden insanlardır. İttihat Terakkicilerin içinde İstanbullu paşa çocukları yoktur.

Nokta: İttihad-ı Osmani Cemiyeti'nin özellikleri ve bu cemiyeti daha sonraki İttihatçılara bağlayan ya da onlardan ayıran şeyler nelerdi?

Hanioğlu: Temo bir mektubunda köpürür, "Bu cemiyeti biz kurduk, bak şimdi kimse adımızı anmıyor" diye. 1906 sonrasındaki İttihat Terakki'nin tamamen farklı bir hale dönüştüğünü Temo uzun süre fark edemiyor. 1908 sonrası ise cemiyet artık Osmanlı ve kozmopolit değil, Türk milliyetçisi, komitacı ve askeri kanadın ağır bastığı bir örgütlenme. Tabii ki, ilk kurucular bu yeni yapıda kendilerine bir yer bulamadılar. İlk cemiyet bir talebe örgütüydü. Ama 1895 yılının anormal siyasal konjonktüründe (Ermeni olayları, Avrupa ülkelerinin askeri müdahaleleri beklentileri) saray içi bir darbeyle Abdülhamid'i düşürmeyi düşünen bir kısım paşalar, bu çocukları bir araç olarak kullanmıştır. İttihat ve Terakki'nin asıl gelişimi daha sonradır. İkisinin birbirinden çok farklı cemiyetler olduğunun altını özellikle çizmek isterim.

Her Hafta
Borsa İlanları
"Menkul Kıymetler
Rehber Sayfası"nda

ESBANK
MENKUL KIYMETLER MERKEZİ

- Hazine bonosu ve devlet tahvili alım-satımında yüksek verimi,
- Portföy danışmanlığı hizmetini,
- Borsa işlemlerinde en uygun şartları,
- Her hafta devlet ihalelerine katılma imkânını, tüm şubeleri düzeyinde sunuyor.

Adres: Meşrutiyet Cad. No: 143 Tepebaşı - İST.
Telefon: Direkt: 149 11 76
Santral: 149 89 58 - 149 65 63 - 149 74 30
149 67 37 - 149 84 77
Telex: 24535 ESES-TR

ERGUN HIÇYILMAZ KOLLEKSİYONUNDAN

1880'lerin Paris rehberlerinden kalan o soluk gravürler... Burası Champs-Elysées'nin alt ucu

PARİS'TEN...

Paris'in orta yeri anılar

"İzlenimler" yazarı, yıllık izininin bir bölümünü Paris'te geçirmeyi düşününce...

Kokular hiç değişmemiş: Makine kahvesi, kara tütün, sıcak domuz sosisi, Çin baharatı, metronun o küfle karışık kızgın kauçuk ve ozon yüklü havası...

Beş-altı yıl kadar önce Çetin Altan yazmıştı. Birkaç kere okumuş, çok etkilenmiş, kesip saklamış, ama pek de inanmamıştım. "Hadi canım, üstat gene abartıyor." Mealen şöyle: "Hayat gariptir," diyordu, "Bir yaprak döner, bakarsın Sağmalcılar'dasın, sırtını helanın kapısına dayamış, iki ayağın kubur taşının iki ucunda, ... Sonra bir yaprak döner, bir bakarsın, Paris'te Seine Nehri'ne karşı şarabını yudumluyorsun..."

Olmaz böyle şey diyordum. Isparta'nın Davras Dağı'na karşı askerlik yaparken, içinde her çeşit kokunun ve gürültünün kol gezdiği ikinci bölük beşinci koğuşta sabaha karşı ter içinde uyanıp kendimi üst ranzada kalk borusu bekler bulduğumda aklıma takılıyordu. Sonra, gerçekten bir yaprak döndü, bir baktım Londra'da Wellington meyhanesinde majeste kraliçeye bağlılık yemini etmiş bir BBC spikeri olmuş oturup duruyorum... Bir yaprak daha döndü, bir baktım, bu kez gerçekten Paris'te, hani o Saint-Michel Bulvarı ile Notre-Dame'a bakan rıhtımın tam köşesine kurulmuş Le Départ kahvesinde Beaujolais şarabı içiyorum... Çetin Altan haklıydı!

Şimdi, nice yıllar sonra, yeniden Paris... Kaldırımlarını bu kaçıncı çiğneyişimiz? Şimdi şuradan kalksam, Clignancourt-Orléans hattının lastik tekerlekli, bizim Tünel-Karaköy vagonunun çok daha bakımlısı trenlerinden birine atlasam, Odéon, Saint-Sulpice, Saint-Placide, Vavin, Montparnasse, Denfert, Mouton-Duvernet, Alésia derken üniversite yurtlarının bahçesinde piposunu çok ciddi ve önemli bir iş yaparmış gibi çekiştire çekiştire Hollandalı kızların peşinde koşuşturan on dokuz yaşıma rastlayacak mıyım?

Yanımdan iri kadanaların çektiği, iki katlı bir omnibüs geçiyor: Opéra-Bastille... Hayır, ben buralardayım ama bu zamanda değilim. Gece karanlığına, sokağa çıkma yasağına kalmadan son metroyu yakalamalı. Yarın erkenden Hôtel Meurice'e, Alman karargâhına gidip pasaportumuzu vize ettireceğiz... Opera Meydanı'nda gotik harflerle sağı solu gösteren Almanca levhalara bakıp "Kommandantur" yolunu bulmalı. Alman subaylarına sokulmamalı, onlar metroda birinci mevkide, üstelik bedavadan giderler. O da ne? Rivoli Sokağı taraflarından silah sesleri geliyor, müttefik tankları Meurice yönünde ilerliyor olmalı... Luxembourg bahçesine girmeyelim, tehlikeli olabilir, Senato binasında Almanlar hâlâ direniyorlar. Concorde Meydanı'nda 88'lik topuyla bir Panther tankı çıra gibi ya-

nıyor. Gün, 25 Ağustos 1944.

Champs-Élysées'nin Étoile Meydanı'na, zafer anıtına baktığı köşedeki eski evlerden birinin balkonundan, Napoléon ordusundan artakalma emekli albay Jouve, külçe gibi kaldırıma düşüyor... Felçli ihtiyarı günlerdir kızı ve aile doktoru "Berlin'e girdik, giriyoruz" diye oyalıyorlar. Kendileri at eti yiyip ihtiyara karaborsa koyun eti yedirmecesine... Ama Jouve'un yüreği, zafer anıtı altından yürüyen Prusya uhlanlarının sivri miğferlerinin pırıltısına dayanamayacaktır. Yıl 1871. Paris düşmüş. Paris halkı, ağır bir kışın, aç açına geçen beş ayın bitkinliği içinde.

Utrillo ve Monet'den "izlenimler"...

Yok, yanılmışım. Silah atan Komüncüler. Monsieur Thiers'nin adamlarına karşı son direniş noktalarından biri bu, Rivoli ile Castiglione sokaklarının köşesine kurulan barikat. Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler, Paris Komünü'nde üç Türk, ellerinde çakaralmaz tüfek, omuzları dipçik parlağı, elleri barut yanığı, son kurşularını atıyorlar... Birazdan Ménilmontant ve Montmartre taraflarına, Père Lachaise Mezarlığı'na doğru çekilmek zorunda kalacağız. Dibinde öleceğimiz o duvara kadar...

Duvara gidip çiçek bırakmak duygusallığını gösteren belki de ilk Türk olmanın verdiği keyif az şey değildir hani. Saint-Germain Kilisesi'ne karşı, Deux-Magots kahvesinde Beatrice ile içilen espresso kahvesinin tadını bile bastırır! Beatrice soylu bir aileden geliyor, Mozart sever, ana tarafından İsveçliliği de var, yakında mimar çıkacak... Bizim Ali'nin "kızı".

"Anlamıyorum," diyor, "siz bütün Galatasaraylılar böyle manyak mısınızdır sahiden?"

Gün, İstanbul'un yıkıldığı o pazar günü. Şampiyonluk bekliyoruz ya... Bakalım Fransız televizyonu, olayı birinci haber olarak geçecek mi? "Akıllı uslu bir adam olsam gazeteci ve yazar olmazdım" diyorum, "hem benim manyaklığımın zararı kendime..."

Öyle ya, Odéon Sokağı 12 numaraya gidip Sylvia Beach'in o ünlü "Shakespeare and Company" adlı kitapçı dükkânını arıyor, kepenkleri indirilmiş, bırakılmış bir izbeyle karşılaşıp üzülüyorsam kabahat benim mi? Sanki James Joyce, koltuğunun altında "Ulysses"in baskı provaları, beyaz ayakkabıları, gümüş saplı bastonu, siyah bantlı sarı hasır şapkası ve ameliyatlı gözüyle kapıdan çıkıverecek... Şu içeri giren boksör kılıklı, genç irisi, ince bıyıklı Amerikalı oğlan da kim? Adı Ernest Hemingway'miş. Yetenekli bir muhabir, günün birinde adından çok söz ettirecek diyorlar ya, İstanbul'da da bulunmuş... Soruyor: "Türk müsünüz? 1922 yılının Ekim ayında sizin oralardaydım. Kemal Paşa savaşı kazandı mı?"

"Kazanmıştı ama şimdilerde kazanmamış gibi..."

"Anlayamadım" diyor Hemingway.

"Anlayamazsınız. Ben de pek anlayamıyorum. Zaten biraz da ondan kaçtım geldim. Sokakları dolduran zavallı kara kalabalıklardan, kıştan kalma tozdan topraktan, belediye otobüslerinin mikrop dolu pisliğinden kaçıp felekten birkaç hafta Paris çalabilmek için..."

Ernest kalkıyor, Fleurus Sokağı'na, Bayan Stein'a uğraması gerekiyormuş. Biz de kalkalım. Tüylü şapkamızı, kılıcımızı aldık mı? Palais Royal bahçelerinde gezintiye çıkacağız. İşte Kardinal Richelieu'nün adamları, kara pelerinleri, keçi sakalları ve hain bakışlarıyla atlarının nallarını iri kesme taşlar üzerinde şakırdatarak peşimizdeler! Charlotte Corday, Marat'yı öldürmek üzere bir bıçak satın almayı kafasına koymuş, bahçenin sol tarafındaki dizi dizi dükkânlardan birine doğru ilerliyor.

İşte Ferronnerie Sokağı, Kral IV. Henri'nin bıçaklandığı yer... İşte yan yana Deux-Magots ile Flore kahveleri, Jean-Paul Sartre ile Simone de Beauvoir'ın hayaletleri masalar arasında geziniyor... İşte Adalet Sarayı.... En kral meslektaşım gazeteci Fandor, geceyarısından sonra damlarda Fantoma'yı kovalıyor!

Paris sokaklarında sürtmekten ayaklarımıza kramp girerken, bir rıhtımda, bir dönemeçte, bir ara sokakta kapı yanlarına serpiştirilmiş levhalar insanı basbayağı sersemletiyor: Charles Baudelaire, 1854'ten 57'ye kadar bu evde oturmuştur... 1684'te Marquise de Lambert'in yaptırdığı konak... Hızlı Tavşan Meyhanesi, 1908-1914 arası Picasso ile Vlaminck kafayı burada çekerlerdi...

Hemen her köşebaşında bir küçük tabela, bir çiçeklik ve içinde üç beş bahar çiçeği: "Teğmen bilmemkim, 25 Ağustos 1944 günü Almanlar tarafından burada öldürülmüştür!"

Öyle ya, kızcağız haklı. Paris'te Türk dedin mi nerede bulursun, ya Galeries Lafayette'in o baş döndürücü kargaşasında metresine iç çamaşırı seçmeye uğraşan ihracatçı kardeşlerimizi, ya Saint-Denis Sokağı taraflarında bir kısmı birbirini yiyen, bir kısmı da sağlı sollu sıralanmış kaldırım kızlarının haracını yiyen siyasi mültecileri ve de ekonomik mültecileri bulacağın yerler belli! Bizim gibi Madeleine Bulvarı 11 numaraya, daha çok Marguerite Gautier, Violetta Valéry, ya da kısaca Kamelyalı Kadın adlarıyla tanınan Alphonsine Plessis'in, yirmi yedi yaşında veremden ölen bu mutsuz kızcağızın evini görmeye giden manyak gerçekten ender bulunur...

Zamane kızları, akıl almaz miniler, punk kesimi turuncu saçlarla o bitip tükenmek bilmez metro dehlizlerinde, bulvar kaldırımlarında hızlı hızlı koşturuyorlar. Popoları yüksek, tenleri hayli beyaz, boyunlarında haçları ve dokunsan kırılacak hüzünleri, kalkık burunları, hülyalı bakışlarıyla Katolik kızları da azımsanacak gibi değil...

Şimdi Saint-Michel Metrosu'nun girişinden kafamı çıkarsam, ortalıkta ne "Kızıl" dergisi satan militanlar, ne caddenin paket taşlarını söküp ürkütücü uzay adamı miğferleriyle CRS'lerin, o eski "toplum polislerinin" üzerine fırlatan bizim eski ihvanları bulamayacağım, biliyorum...

Fransız polisi çok değişmiş. CRS'ler, daha "insani" yeni üniformalarıyla kol geziyorlar. Ama o Fransız polisi deyince insanın gözünün önüne geliveren kepli, pelerinli babacanlardan (dizi filmlerde memurlarının ismi Abadie, komiserlerinin ismi de Martial olur genellikle) eser yok. Ama bütün büyük caddeler, ortalama dört dakikada bir canavar düdükleriyle inliyor. Paris, New York'a dönmüş.

Buna karşılık kahve garsonları, frakları, zincir köstekleri, sol kollarında peçeteleri ve bellerinden yere kadar inen beyaz önlükleriyle, 1850'lerden beri aynı görüntüyü sergilemeyi sürdürüyorlar.

Bu Parisliler her zaman bir tuhaf... Bir franklık alışveriş edip beş yüz franklık banknot verince "De la monnaie, maman" (!), yani "Bozuk ver anam, bozuk!" demiyor, kuzu kuzu dört yüz doksan dokuz frank sayıyorlar avucunuza! Seine Nehri, Paris Belediye Başkanı Jacques Chirac'ın gözleri kadar yeşil akıyor mu bilmem ama, tek tük kazılan yerler ustaca çevrelenmiş, geliş gidişi aksatmıyor.

Su kesileceği zaman, iki ay önceden kapınıza kâğıt yapıştırıyorlar, şu gün şu saatten şu saate kadar su akmayacaktır, tedbirinizi alınız... En kıtıpiyos binada bile yirmi dört saat şarıl şarıl sıcak su cabası..

Bir Japon lokantasında, önümdeki türlü çeşitli çiğ balık dilimlerini sekiz ayrı sosa bulayıp yutulabilir hale getirmeye çalışırken, "Evet haklısın," diyorum, "her yılın Paris'i başka, her günün Paris'i başka, herkesin Paris'i başka, bizimkisi de işte bambaşka..."

Şu bizim Ernest, demişti ki, "Eğer gençliğinizde Paris'te yaşamak şansına ermişseniz, ömrünüzün geri kalan bölümünde nereye giderseniz gidin, o sizinle birliktedir artık."

Gerçekten de Paris bizi hiçbir zaman terk etmedi ki.

Bu kez de Cluny kahvesinde, hani şu tam da Saint-Michel ile Saint-Germain bulvarlarının kesiştiği köşede oturup içiyorum. Ercüment bu kahveyi nasıl da severdi... "Hım hım" diye ağzının içinden homurdanıp geleni gideni süzerdi buradan.

Ercüment?

1 Mayıs 1977 günü Taksim'de, Kazancı Yokuşu'nun köşesinde öldü. Namuslu çocuktu.

İşte böyle dostlar, gerçekten de herkesin Paris'i başka.

Engin ARDIÇ

Ünlü Maxim's lokantasından çizgiler... Yazarımız oraya da gitti (kapısının önünden geçmekten söz ediyoruz elbette...)

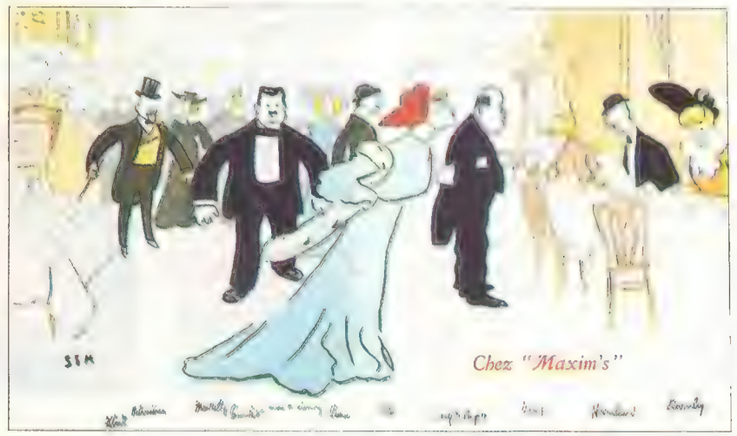

Dino Zoff'tan sonra İtalya iflas etmişti (üstte) 1990 Dünya Kupası'nın amblemi

SPOR

FUTBOL / DÜNYA KUPASI 1990

İtalyan Rönesansı

Fairplay Kupası'nda şampiyon Arjantin'i yenen İtalyanlar 1990 Dünya Kupası'na neredeyse bir "rönesans" havası içinde hazırlanıyorlar.

Geçtiğimiz hafta dünya futbolunun kalbi, biraz zayıf da olsa Zürich'te atıyordu. İsviçre'de düzenlenen ve Fairplay Kupası adı verilen maçta 1982 dünya şampiyonu İtalya ile şimdiki dünya şampiyonu Arjantin karşılaşıyor ve İtalya maçı sürpriz yaparak 3-1 kazanıyordu. Aynı gün maç öncesi ünlü Pele'ye 16 sene içinde 3 Dünya Kupası'na katılmış olması nedeniyle FİFA Başkanı Havalange tarafından törenle altın madalya takılıyordu. Ancak tam bu sırada münasebetsiz bir İtalyan gazetecinin sorduğu bir soru Pele'nin mutlu yüzünde bir gölgeye yol açıyordu. Soru şuydu: "Bay Pele, Maradona'nın sizden daha üstün bir futbolcu olduğu görüşüne iştirak ediyor musunuz?" 46 yaşındaki Edison Arantes do Nascimento uzun bir sessizlikten sonra kem küm ediyor ve "Herkesin devri ayrı" diyordu. Bu arada sahadaki Maradona da en az tribünlerdeki Pele kadar sessiz kalıyordu. İyimser bir deyimle "yücelticilik" bahsinde Babıali'den hiç de aşağı kalmayan dünya spor basını da, Diaz'ın 20 metreden çektiği şutu Pele'nin nasıl büyük bir ustalıkla gole çevirdiğini tüm dünyaya ilan ediyordu. Halbuki bir rivayete göre de Diaz şutu kaleye çekmiş ve top da o sırada ayakkabılarını bağlamak için eğilmiş olan Pele'nin sırtına tesadüfen çarpmıştı. Aslında maçın sürprizleri bu kadar değildi. Örneğin sahada beklenenin aksine sertlikleri İtalyanlar değil, Arjantinliler yapıyor ve medeni İsviçreliler sahaya şişe atıyorlardı.

Aynı gün yapılan FİFA toplantılarında da bazı sorunlar ortaya çıkıyordu. 1990 Dünya Kupası'nın resmen açılışı anlamına gelen bu organizasyonda Komite Başkanı Alman Futbol Federasyonu'ndan Neuberger şu açıklamaları yapıyordu: "1990 Dünya Kupası finali aynen Meksika'daki gibi 24 takımla oynanacak, 140 takımın eleme maçları için kuraları 12 Aralık 1987'de Zürich'te çekilecek, maçlar 10-25 Haziran 1988'de Almanya'da yapılacak Avrupa Futbol Şampiyonası'ndan sonra oynanacak, takımların toplam kadroları 32 kişiden 40 kişiye çıkarılacak, turnuva 9 Haziran-8 Temmuz arasında (1990'da) Milano, Turin, Verona, Udine, Cenova, Bologna, Floransa, Napoli, Cagliari, Bari ve Palermo statlarında oynanacak ve final maçı da ünlü Roma Stadyumu'nda oynanacak..." Herman Neuberger bunları açıklarken yardımcısı Guillermo Canedo (rahmetli ADIDAS'ın patronu Dassler'in iş ortağı, Meksikalı spor ve TV zengini) bazı söylentiler nedeniyle neredeyse kurdeşen döküyordu. Güya, Beckenbauer'in ortak olduğu ADIDAS sülalesine ait ISL organizasyon şirketi 1990'da baş hamiliği (sponsorluk) General Motors şirketine vermiş ve İtalyan FIAT firması buna fena halde bozulmuştu. Kenara itilen İtalyan Organizasyon şirketi COL de bozuk çalmaktaydı. Ayrıca Bari ve Torino Belediye Başkanları da uzun süredir görevde olmadıklarından turnuva hazırlıklarının başlaması şüpheliydi.

İtalya'nın eski düşünen adamı Bearzot ve yeni düşünen adamı Vicini

Bu kadar kötümser habere karşılık İtalyan cephesinden bazı iyi haberler de geliyordu. 1982'de katı savunma, sertlik ve kontratak futbolu ile Dünya Kupası'nı kazanan ancak 1986 Dünya Kupası'nda kendilerini ve (bu satırların yazarının tahminlerini de) rezil eden İtalyanlar, Enzo Bearzot'un yerine Azeglio Vicini'ni göreve çağırmışlardı. Vicini de takımı gençleştirmeye tabi tutmuş ve geride duvar savunma ve kontratak sistemi yerine, ilerde duran ve sürekli tehdit eden üç hücumcu, orta sahada erken savunma presi ve sürekli hücum düşünme gibi özellikler taşıyan yeni bir İtalyan stili yaratmıştı.

Arjantin'e gelince, onların da kafalarını iyice kaşımaları gerekiyor. 1960'lı yıllardan beri iki defa şampiyon oldukları Dünya Kupaları da dahil olmak üzere Arjantin, İtalya'yı resmi veya özel hiçbir maçta yenememişti. İtalya (evsahibi) ve Arjantin (eski şampiyon) olarak Dünya Kupası eleme maçlarına katılmayacaklar ve doğrudan finale girecekler. Bu aleyhlerine olacak gibi gözüküyor. Gene de Pele, Bearzot, Beckenbauer gibi otoriteler maç sonrasında "İtalyan Rönesansının" gözle görülebilir hale geldiği kanısındalar ve Arjantin'in daha sorunlu olduğunu düşünüyorlar. İyice kilo almış görünen Maradona'nın Napoli takımından arkadaşı, ilk defa milli olan Ferrera'nın yakın markajından kurtulamaması 8 Ağustos'ta Terry Venables tarafından kurulacak olan Dünya Karması maçında iyi bir Maradona seyretmek için ümitli olan seyircileri epey düşündürüyordu.

Deniz GÖKÇE

Bir Başka Galatasaray!

Pazar akşamı, Ankara'dan, Galatasaray kafilesi ile aynı uçakla döndük. Havaalanında çocuklarla vedalaştık. Alan oto parkında bıraktığımız arabamıza atladık. Vakit gece yarısı.. Koşuşmalı ve bol yolculuklu geçen bir günün yorgunluğu içinde, bir duş alıp bir an önce yatağa uzanmak dışında bir şey düşündüğümüz yok... Londra Asfaltı'ndan kente doğru sürüyoruz öylesine..

Birden yanımızda kornalar.. Sinyal ışıkları, bir gürültü.. Kafamızı bir çevirdik.. Bembeyaz nefis bir araba.. Üstü açık.. Arka sırada oturan beyaz elbiseli delikanlının kolları arasında havaya yükselmiş bir kupa.. Yanında biri daha.. Önde başka birileri..

Direksiyonda İlyas var.. Kupa Muhammed'in elleri üzerinde..Yanında bir başka beyaz araba daha.. Direksiyonda Savaş.. Onda da bir kupa var.. Göğe doğru yükselten Uğur.. Duşu da, uykuyu da unuttuk birden.. Bizim araba da yaklaşık yedi arabadan oluşan konvoyun peşine takıldı.. Şehirde uzun bir zafer turu attıktan sonra, kendimizi Şamsa da bulduk.. Hani şu Şamdan'ın Şam'ı, Sabancı'nın da Sa'sından oluşan, Yeniköy Korusu'ndaki diskotek...

İçerde İstanbul'un en seçkin insanları, Yeşilçam'ın en ünlüleri var.. Ahu Tuğba'dan, Serpil Çakmaklı'ya.. Bu kalabalığın arasına, bir anda, o gün iki tane kupayı almanın tatlı sarhoşluğunu yaşayan bir avuç delikanlı daldı.. Şampanyalar savaş taretleri gibi birbiri ardına patlıyor, viskiler su gibi akıyordu.. Pistin ortasında başlar üzerinde yükselen iki kupa, eller üzerinde diskonun çılgın melodilerine uygun dans ediyordu. Birbirinden güzel ve şık genç kızlar, günün kahramanlarının etrafını bir anda almışlardı.

İçimizin şöyle bir üperdiğini hissettik.. Bir yandan içki, bir yandan zafer sarhoşluğu.. Bir yandan çevrelerinden ayrılmayanlar.. Etrafta bir tek idareci yok. İçimden şükrediyorum. Bir tek gazeteci ve fotoğrafçı da yok.. Neler olabilir neler?.

O gece, Galatasaray'ı bir kez daha sevdik.. Dünya kuruldu kurulalı, bu kadar nezih, bu kadar keyifli eğlenen bir gençlik grubu daha görmemiştir. En küçük bir taşkınlık, tatsızlık, sululuk olsun.. Çevre biraz rahatsız edilsin.. Birisi içkiyi biraz kaçırıp tuvalete koşsun, ya da yürürken sendelesin.. Birisi etraflarında pervane gibi dönen genç kızlara askıntı olsun.. İnanılmaz bir şeydi bu.. Sandalyemizi bir kenara çektik, puromuzu yaktık ve büyük bir keyifle, her biri sanki defileden çıkmış bir şıklık içinde, ama hepsi sanki sözleşmiş gibi bembeyaz giyinmiş gençleri seyrettik.

İlyas, Uğur, İsmail, Semih, Mirsad, Cevat, Tuncay, Muhammed, Savaş, hepsine ağabeylik eden Erhan ve Arif.. Bütün gece tam bir salon beyefendisi gibi eğlenceyi yöneten Arif..

Gün ışıyana kadar, güldüler, eğlendiler, içtiler, dans ettiler.. Arada bir de bize gelip "Hıncal ağabey bu gece her şey serbest değil mi?" diye gönül aldılar.. Tabii serbestti her şey.. Özgürlüğü bu kadar güzel kullananlara ne yasak olabilirdi ki..

Sabahın ilk ışıkları Boğaz'a hafif hafif vururken, Yeniköy semalarını, bu bir avuç genç ve onlara katılan diğer davetlilerden oluşan bir koronun yürekten söylediği Galatasaray marşı dolduruyordu.

"Re re re.. Ra ra ra.."

★★★

Bir yanda zafer, öte yanda içki sarhoşluğu.. Bir yanda şampiyonluk primleri ile dolu cepler, öte yanda, hayran hayran bakan İstanbul'un en güzel kızları..

..Ve bunların ortasında vakarından hiçbir şey kaybetmeden, sabaha kadar keyfeden Galatasaraylı gençler...

Onları, Türkiye ligini, Cumhurbaşkanlığı Kupası'nı kazandıkları gün çok alkışlamıştık.. Ama o gece, çok ama çok daha fazla alkışladık.. Şamsa'da kazandıkları zafer, yeşil sahadakinin çok üstündeydi..

Ali Sami Yen'de ve 19 Mayıs'ta birinci sınıf futbolculuklarını göstermişlerdi. Şamsa'da birinci sınıf insanlıklarını kanıtladılar. Galatasaraylı olmanın ne demek olduğunu anlamış ve etrafa da anlatmışlardı. Şamsa'daki takım, futbol sahasındakinden çok çok büyüktü. Onları zaman zaman mutluluktan yaşaran gözlerimizle seyrettik ve Ali Sami Yen Stadı'nda 35 bin kişilik muhteşem koronun söylediği şarkıyı, sabaha dek içimizden mırıldandık:

"Seni sevmeyen ölsün!."

Hıncal ULUÇ

Son Tango

Nokta ,ilginç fotomontaj kapaklarına bir yenisini daha ekledi Son Tango'yla. Kapak resmine uzun uzun baktıktan sonra kahkahayı bastım. Kapak yazısını okurken de yer yer gülmeden edemedim, ama tüm yaşamı boyunca sosyal demokrasiye gönül vermiş biri olduğum için, gülerken içim de yandı doğrusu! Ve itiraf etmeliyim ki, yazıyı bitirdikten sonra, uzun düşüncelere daldım ve ertesi gün de önüme gelen herkesle derin tartışmalara giriştim.

Emin Selvi - İZMİR

Sanat müziği

Çok ciddi gerçek habercilik anlayışı içinde olduğunuz hepinizce malumdur. Ancak her nedense Türk sanat müziğine, Türk halk müziğine tanıtıcı yönleriyle hiç değinmediniz. Bu konunun da derginizde yer alması dileğiyle.

Serdar Bekiroğlu - İZMİR

Referandum

Doğrusunu söylemek gerekirse, ben yok geçici 4'üncü maddeymiş, yok 75. maddeymiş, geçen haftaya kadar pek ilgilenmiyordum.

Fakat Sayın Tanör'ün yazısını okuyunca düşüncelerim birden değişti ve referanduma karşı çıkanlara hak vermeye başladım.

Anladım ki, geçici 4. madde Cumhuriyet Türkiyesi için büyük bir ayıpmış. Ve bu ayıp, yeni bir ayıpla yani referandumla, bazı kişilere seçilme hakkının yeniden verilmesi için yapılacak olan halk oylamasıyla giderilmeye çalışılacakmış!

Bu açıdan Sayın Tanör'ün yazısını hem çok aydınlatıcı, hem de yeni bir bakış açısını usta bir şekilde sunması açısından çok olumlu buldum.

G. G. - İSTANBUL

GAP

"GAP yoksul halkı ilgilendirmez" yazınızı okudum ve inanın çok üzüldüm. Bu yöredeki halka şimdiye kadar böyle bir olanağın gelmesi milletimiz adına gurur vericidir. Sayın İsveç Büyükelçisi Dofgard'ın da bölgedeki toprak ağalarına hizmet edildiği yolundaki sözlerine de katılmıyorum. Bu yöreye böyle projeler ne zaman gidecektir?

Turgut Peker - ANTALYA

Aşk ve ideoloji

Eleştirim geçen sayınızda 59. sayfadaki yazıya. Aşk ideolojinin yaması olmasın. Ve yeni bir solcu tipi yaratmak!.. Gerçekten başka işi yok mu bunların. Hadi bunların işi bu diyelim, **Nokta**'nın başka işi yok muydu? Ya da işleyecek daha önemli konu yok muydu? İşsizlik, pahalılık, ahlaksızlık, yolsuzluk, gelir dağılımındaki korkunç adaletsizlik, sosyal çalkantı, demokrasi... Bu görevi, bir sağ iktidara karşı, bir sağ parti görev edinmiş gibi.

Melih Erkay - İSTANBUL

Ebu Firaz

MOSSAD tartışılıyor

MOSSAD kapağınızdaki Ebu Firaz röportajınız beni çok rahatsız etti. Ebu Firaz elinde hiçbir belge hatta mantıklı neden olmaksızın Sinagog katliamını MOSSAD'ın yaptığını iddia ediyor. Ve siz, **Nokta** olarak bu görüşe katılıyormuşçasına sayfanızı ayırmışsınız. MOSSAD'ın savunuculuğunu yaptığımı zannetmeyin. Ama **Nokta**'nın her zaman takdir ettiğim titiz gazetecilik geleneğinin, bu gibi iddialara daha ciddiyetle yaklaşmasını temenni ederdim.

İzak Kohen-İSTANBUL

İdamlar

19. sayınızdaki idam cezası kalksın kapaklı derginizi inceledim. Bütün görüşlerin bu cezaya yaklaşımları olumlu. Ancak, bir konuya dikkatleri çekmek istiyorum. İdam cezası kalksın konusu derginizce gündeme gelince en azından derginizin mektuplar bölümünde okurlar tarafından haftalarca tartışılmasını bekliyordum. Amaç bu konuda bir kamuoyu oluşturulmasıydı, ama yalnızca o haftanın tartışma konusu olmaktan öte gidemedi. Bu cezanın hiç de gerekmediğini anlasak da gidenler geri gelmiyor. Cezaevlerinde yaşam için umut bekleyenlere umutlarının gerçekleşmesini dilerim.

Birsen İğci - TOKAT

Okuyucu Mektupları için adres

Nokta Dergisi Okur Mektupları
Gelişim Yayınları
Levent / İSTANBUL

ABONE KOŞULLARI

Yurt içi
6 aylık: 15.000 TL.
1 yıllık: 29.900 TL.

Abone bedellerinin 128 139 no'lu Nokta Süreli Yayınlar A.Ş.
Posta çeki hesabına yatırılmasını rica ederiz.

Yurt dışı
(Yıllık-uçak postasıyla)
Avrupa ve Ortadoğu: 75 ABD Doları
ABD ve Uzakdoğu: 127 ABD Doları
Abone bedellerinin Yapı ve Kredi Bankası Nişantaşı Şubesi 615 147/6 no'lu hesaba transferini rica ederiz.

Eksik sayılar için adres:
Klodfarer Caddesi No 25
Cağaloğlu-İstanbul Tel: 527 74 64

Kıbrıs fiyatı: 1050 TL.

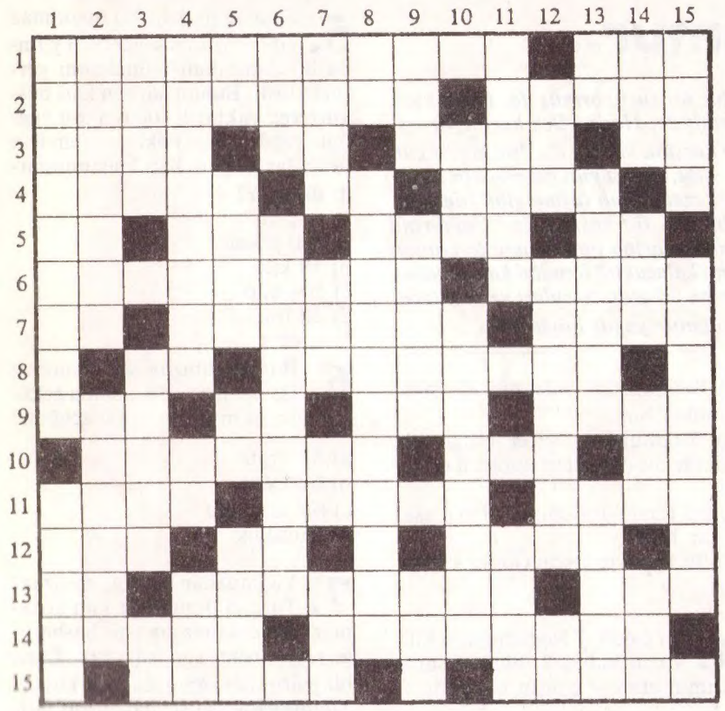

SOLDAN SAĞA: 1- 1876-1973 yılları arasında yaşayan ve dünyanın en ünlü viyolonsel sanatçılarından biri olan İspanyol müzikçisi ve orkestra şefi - Osmanlılarda, Bingazi ve Trablus'taki hurma, zeytin ağaçları ve kuyulardan alınan vergi. **2-** Kredi mektubu -İradesizlikten ileri gelen sürekli cansızlık ve gevşeklik. **3-** ABD'de bir eyalet - Su - Cilve, naz - Vilayet. **4-** "Ama" anlamında kullanılan bir bağlaç - Rodyum elementinin simgesi - Yedirip içirme, besleme. **5-** Brezilya'nın plaka işareti - Ham ipekten yapılmış astarlık kumaş - Dinsel tören - Eski Mısır'da güneş tanrısı. **6-** Japonların ulusal dini olan Şintoizm'in güneş tanrıçası - Bildik, tanıdık. **7-** Radyum elementinin simgesi - Balık avlamakta ya da yük taşımakta kullanılan büyük kayık - Yüksek ses, nara. **8-** İki tarla arasındaki sınır - Japonya'da bir kent. **9-** Bir meyve - Bir spor takımının gözde oyuncusu - Kayak - Sosyolojide bir kabile ya da boyun bölündüğü iki ya da daha çok parçadan her biri. **10-** Yaprakları haşlanarak salata gibi yenebilen çok yıllık otsu bir bitki - İran kahramanı **Rüstem**'in babasının adı - Titan elementinin simgesi. **11-** Mısra - **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**'nun tanınmış bir romanı - Sermaye kuruluşlarında ortakların ödenmemiş sermayeyi tamamlamaya çağrılması. **12-** Üstü kapalı olarak anlatma - Bir nota - **Cezzar Ahmet Paşa**'nın, Napolyon'un ordularına karşı kahramanca savunduğu kale. **13-** İskambilde bir kâğıt - Azgın atları zaptetmek için dillerini bastıracak biçimde yapılmış demir araç - Bir tür taze ve tuzsuz beyaz peynir. **14-** Sığır sürüsü - Hayatı kesinlikle bilinmemekle beraber XIII. ve XIV. yüzyıllarda Kırşehir'de yaşadığı sanılan ve dericilerin piri olan ünlü Türk sofisi. **15-** Tehlike işareti - Edebiyatta, kişileştirilen varlıklara ya da imgesel yaratıklara söz söyletme sanatı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- 1910-1964 yılları arasında yaşamış, Marksist iktisat kuramını benimseyerek azgelişmişlik süreci ve tekelci kapitalizm üzerinde özgün yapıtlar vermiş, **Büyümenin Ekonomi Politiği, Tekelci Kapitalizm, İleriye Bakış** gibi kitaplarıyla tanınmış Polonya asıllı ABD'li iktisatçı - Roma mitolojisinde avcılar tanrıçası. **2-** Sürülmemiş tarlayı ilk ya da ikinci kez sürme - Hinduizm'in temel öğesi olan hiçbir varlığı incitmeme ilkesi. **3-** Bir av köpeği cinsi - Yüksek bir makama sunulan mektup ya da dilekçe - Hahnyum elementinin simgesi. **4-** Polonya'nın Türkçe'deki eski adı - Bir soru sözü - Aşırı nezaket, züppelik ya da sevimsiz davranışlarla insanı rahatsız eden kimse. **5-** Ateş - Hıristiyanların en büyük bayramı - Şöhret - Ünlü bir Pers kralı. **6-** Arap abecesinde bir harf - Bir örgüt ya da topluluk içindeki farklı görüş ve yaklaşımların ideolojik düzeyde bir kimlik kazanması sonucu ortaya çıkan gruplardan her biri. **7-** Zerdüşt dininde, **Ahura Mazda**'nın oğlu olan ateş tanrısı - Bir bağlaç - Baryum elementinin simgesi - Eksiği olmayan. **8-** Bir nota - **Haşhaşi** tarikatının, XII. yüzyılda yaşamış olan kurucusu. **9-** Gösteriş, caka - Konya'nın bir ilçesi - Osmanlılar tarafından Roma kentine verilen ad. **10-** İslamda bir mezhep mensubu - **Aziz Nesin**'in, taşlamalarını içeren yapıtı. **11-** Ekvator kuşağındaki geniş çayırlara verilen ad - Dayanıklı, güçlü. **12-** Kimi giysilerin bol olması için yanlarına eklenen kumaş parçası - Aptal, sersem - Radon elementinin simgesi. **13-** Bir nota - SSCB'yi oluşturan cumhuriyetlerden birinin başkenti - Ressamların üzerinde boya kardıkları levha. **14-** Anadolu'da kurulmuş eski bir uygarlık - Temel, esas - Tanrıtanımaz - **"O"** adının yönelme durumu. **15-** Kilime benzer, renkli ve motifli uzun yolluk - Kafkasya'da yaşayan Türk soylu bir halk.

Hazırlayan: Sedat YAŞAYAN

Geçen haftanın çözümü

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Ş	E	R	İ	F	G	Ö	R	E	N	■	S	Ö	B	E
2	E	C	E	N	E	■	D	A	M	A	C	A	N	A	■
3	M	E	Y	■	R	A	■	S	T	R	A	T	E	J	İ
4	S	■	O	B	İ	■	E	■	İ	H	M	A	L	■	L
5	İ	P	N	O	T	İ	Z	M	A	■	A	K	■	R	H
6	A	L	■	A	T	■	G	E	■	O	D	■	D	U	A
7	R	A	İ	■	Ü	T	İ	L	İ	T	A	R	İ	Z	M
8	E	N	D	A	Z	E	■	A	N	A	N	A	S	■	İ
9	L	E	R	■	Ü	■	E	N	İ	R	■	U	R	A	■
10	■	T	İ	R	N	E	L	E	■	S	A	F	A	R	İ
11	T	■	S	E	■	T	E	Z	Y	İ	N	■	E	B	R
12	E	D	İ	■	P	A	R	Y	A	■	T	A	L	E	T
13	K	E	L	E	R	■	K	A	B	E	■	D	İ	D	İ
14	İ	L	E	■	İ	P	İ	■	A	G	E	L	■	E	Ş
15	N	İ	R	İ	Z	İ	■	A	N	O	N	İ	M	■	A

Yağ yağ yağmur...

Hani Hoca Nasreddin yağmurda bir hız koşturuyormuş da, tanıdıkları "Aman Hoca bereketten kaçılır mı?" demiş de, Hoca "Ben kaçmıyorum, bereketi çiğnememeye çalışıyorum" diye karşılık vermiş de..İşte geçen gün İstanbul sokakları böyle koşulara sahne oldu. Ertesi gün gazetelerin birinci sayfalarını da sular seller götürdü. Bir gazete 'Nuh tufanı gibi" derken, bir diğeri, "İstanbul boğuldu" diye başlık attı. Bir başkası da "Yağdırma Mevlam su" başlığıyla Emel Sayın'ın gözyaşlarına inat hislere tercüman oldu. Eee, hal böyleyken test sayfası geri mi kalacaktı? Kendini kahramanca sulara garkedip sorularını birer birer dipten çıkardı. Soruları ve yanıtlarını fazla sulu bulursanız gücenmeyin. Yağmur yağdı böyle oldu...

1. Yağmurlar çeşit çeşittir. Ahmak ıslatan yağmuru... Nisan yağmuru vs... Biz size başka bir yağmurdan söz edeceğiz. "Aslan Yağmuru..." Özelliğini biliyor musunuz?

a) Kalahari Çölü'nde yılda yalnızca birkaç kez yağan yağmura verilen ad
b) Aslan takımyıldızındaki akan yıldızlar
c) Trakya'da sağanak yağışa halk arasında takılan ad
d) Aslan burcu ünlülerinden Christian Dior'un ürettiği parfüm

2. Hava raporlarında sık sık duyarsınız: Metrekareye şu kadar yağış... Bu miktarlar, yağmurölçer aygıtı ile saptanır. Peki, bu aygıtın meteorolojideki adı nedir?

a) Neigegraf
b) Hydrometre
c) Rainograf
d) Plüviyometre

3. Charles Bronson, "Yağmurla Gelen Adam" olarak pek beğenilmişti. Ülkemizde de tutulan bu filmde, Marlene Jobert ile birlikte oynamıştı Bronson. Yağmurlu bir günde kapıyı çalan Charles Bronson'un bir özelliğini soracağız. Aşağıdakilerden hangisi?

a) Bunchinsky ailesinin 15 çocuğundan biri
b) Yağmurdan nefret ettiği için filmde dış çekimleri dublörü oynadı
c) Eşi İzmir'de doğmuş, Türk asıllı bir kadın
d) Bu filmiyle Oscar Ödülü kazandı

4. Su ciğeri... Ne olduğunu biliyor musunuz? Bilmiyorsanız tahmin etmeye çalışın bakalım...

a) Fransız mutfağının ünlü bir yemeği
b) Denizaltıların reviri
c) Bir cins siyah mercan
d) Denizhıyarlarının solunum ve boşaltım organı

5. Suni yağmur... Bu inanılmaz gibi görünen şeyi, 1946 yılında iki Amerikalı bilimadamı gerçekleştirdi. Buluta karbon karı püskürterek yaklaşık 100 bin ton yağmur yağdırdılar. Peki bu işlem için ne kadar karbon karı kullanmışlardı dersiniz?

a) 500 gram
b) 50 kilo
c) 500 kilo
d) 50 ton

6. Bu sorumuzda da konumuz Hydraulis... Ne anlama geldiğini biliyor musunuz bu sözcüğün?

a) Su orgu
b) Su aygırı
c) Su sümbülü
d) Kuraklık

7. Yağmurdan korkar mısınız? Tufana dönüşürse kim korkmaz, diyeceksiniz ama biz basbayağı yağmurdan söz ediyoruz. Evet, bir şairimiz yağmurdan korkuyor. Yağmur Kaçağı şiirinde itiraf ettiği gibi! Kim bu şairimiz?

a) Fazıl Hüsnü Dağlarca
b) Orhan Veli Kanık
c) Attila İlhan
d) Hasan Hüseyin Korkmazgil

Yanıtlar: 1)b, 2) d, 3) a, 4) d, 5) a, 6) a, 7) c.

EMRE ULAŞ/NOKTA

İster Fındıklı,
İster Çikolatalı
İçinde Daha 10 Tane
Eti Fantasia Var.

Alın, alın... Bakın ister fındıklı ister çikolatalı
Eti Fantasia'lar sizi bekliyor, ısırın...
Hemen ufalansın, ağzınızda tane tane dağılsın,
doyamadığınız lezzeti damaklarınızı sarsın...
Bir tane daha alın, bir tane daha alın...
Geride 7 tane var, 6 tane var...
Bakkalda daha çoook var...

ETİ

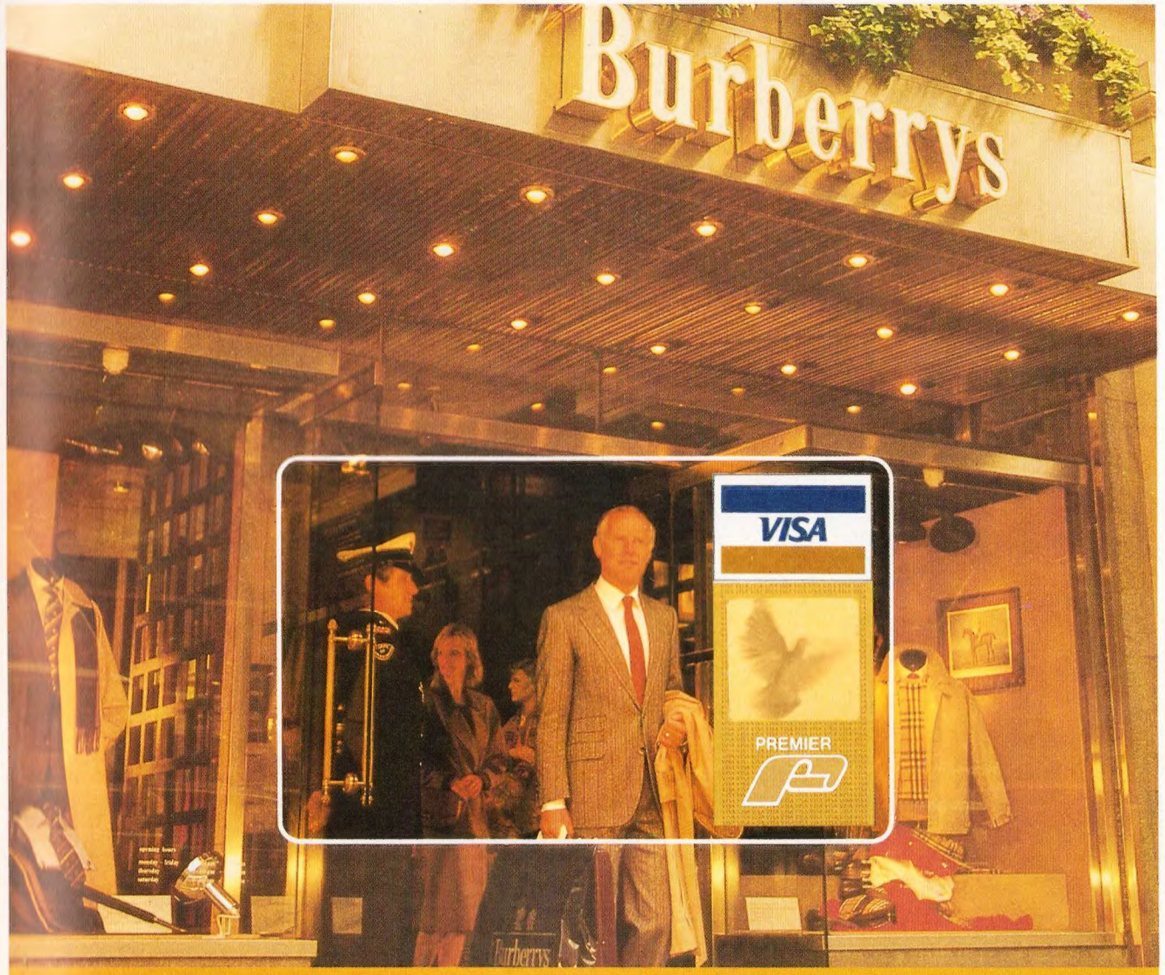

Burberrys, Londra

BİNBİR NEDENLE GEREKLİ KART

Diyelim ki ülkenizde veya yurt dışında iş ya da eğlence amacıyla seyahattesiniz ve konuk ağırlıyorsunuz. Ya da Londra'daki Burberrys gibi dünyanın önde gelen mağazalarından birinde alışveriş yapıyorsunuz.

Visa Premier Kartının tüm mali gereksinmelerinizi karşılayacağından daima emin olabilirsiniz.

Daha yüksek harcama imkânlarının yanı sıra, dünyanın her yerinde nakit avans çekebilmenin ve acil durumlarda yeni kart alabilmenin verdiği iç rahatlığı. Ayrıca, bilet ücretini kartla ödediğiniz zaman bedava ve otomatik seyahat sigortası avantajı.

Ve tabii, Visa'nın dünyanın dört bir yanındaki 5 Milyon kuruluş tarafından kabul edilmekte olması gerçeği. Tek başına bu bile sizin için yeterli bir nedendir.

VISA PREMIER KARTI

1988 Olimpiyatlarını Dünya Çapında Destekleyen Kuruluş

Visa Premier kartları dünyanın bir çok önde gelen banka ve mali kuruluşu tarafından verilmektedir.